

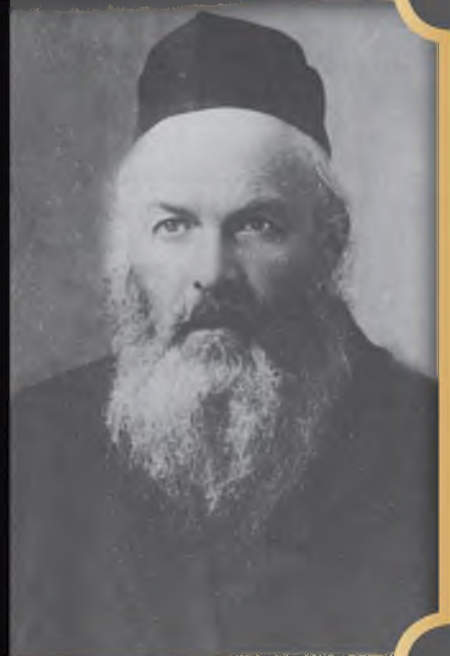
קובץ גליונות

פרשת חוקת

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ה
- דרכי החיזוק
- פניני השוקי חמד
- שיעור חומש
- תורת ראשי הישיבות
- מיב חיים
- שאל אביך ויגדך
- אוצרות פרי חיים
- דובב שפתים
- דברי אמת
- נפשו גחלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- שלמים מציון
- יהי ראובן

הגאון הגדול
רבי אלהנן
וסרמן הי"ד
עלה בסערה
ה ש מ י מ ה
י"א תמוז
זי"ע

זכות הלימוד בקובץ לע"נ
הר"ר שמואל בן ר' שלמה הלוי הורביץ ז"ל
גלב"ע ז' תמוז תשנ"ז
תנצב"ה

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדריים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

כוס תנחומין

נשגר בחרדת הכבוד קמיה,

מרן ראש הישיבה

רבי גרשון אדלשטיין שליט"א,

ראש ישיבת פוניבז' ונשיא מועצת גדולי התורה באבלו

הגדול על פטירת בנו

הגאון רבי שמעון יוסף זצ"ל

ולבניו וחתניו הרבנים הגאונים שליט"א

ולכל המשפחה הרוממה בעל הנחמות ינחמכם, שלא

תוסיפו לדעת עוד שוד ושבר בגבולכם.

המבכים מרה

מערכת 'קובץ גליונות'

עורכי הגליונות ואלפי הלומדים החשובים

ברכת מזל טוב לידידינו היקרים

הרה"ג ר' אליעזר ליברמן שליט"א

לרגל שמחת נישואי בנו הבה"ח ראובן נ"י

מבחירי ישיבת 'גאון יעקב'

***

וכן להרה"ג ר' יעקב הלופסקי שליט"א

לרגל שמחת נישואי בתו תחי' בשעטו"מ

יהי רצון שיוזכו להקים בית נאמן בישראל

על אדני התורה והיראה

בברכה מרובה

מערכת 'קובץ גליונות'

שואף להיות בקיא בחומש רש"י?

רשיומי

הצטרף לתוכנית לימוד חומש רש"י יומי

הגרלה חודשית ע"ס 3.600 ₪

פרס ראשון 1.600 ₪

פרס שני 4 זוכים ב-500 ₪ כל אחד

לרישום: טל מסר 025-613-613

המבצע מיועד ללומדים מגיל 12-18,

לבחורי ישיבות ינתן זכות לרכישת ספרים.

עדיף לשלם ולתרום במכשירי

"קהילות" ו"נדרים פלוס"

בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות'

ובחיפוש קובץ גליונות,

או בטלפון:

נדרים פלוס

486-03-7630585 שלוחה-

קהילות

4311-073-2757000 שלוחה-

או בהעברה לבנק מרכנתיל-17

סניף: 745

מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו להחזרת ערכי היהדות ע.ר.

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

נותרו 7 שבתות אחרונות לסיום השנה

הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה

ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

שופטים	ז' אלול	בלק	י"ז תמוז
כי תצא	י"ד אלול	פנחס	כ"ד תמוז
כי תבא	כ"א אלול	מטות מסעי	ב' אב
		דברים	ט' אב

גיליון מס' 283 פרשת קרח
תשע"ח שנה שישית

גליון זה יוצא לעילוי נשמת
האשה החשובה
מרת רבקה חנה בת ר' יעקב
נלב"ע י"א תמוז
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"ונתתם אותה אל אלעזר הכהן" (יט, ג)

ביומא מ"ב ב' ס"ל למ"ד אותה לאלעזר ולדורות בכה"ג. ויל"ע למה התורה לקחה פרה זו מאהרן ונתנה לאלעזר. ויל"ל כיון דפרה אדומה מכפר על מעשה העגל כדפירש"י בחומש וכו"ה במר"ק כ"ח א' כמ"ש"כ שם תד"ה מה, ואהרן עשה את העגל אינו ראוי שהוא יביאנו שלא יתבייש כמ"ש בסוטה ל"ב ב' לא חילקה תורה מקום בין עולה לחטאת שלא לבייש עוברי עברה ואף שתמיד כהן מתכפר ע"י עצמו כמ"ש במנחות ע"ד א' כאן שהי' בפרהסיא בכל ישראל חשה תורה ועי' רש"י י"ט כ"ב בשם ר' משה הדרשן, ולמ"ד לדורות בכהן הדיוט רצתה התורה כאן דוקא באלעזר לכפר על העגל שעשה אביו.

ונתתם אותה אל אלעזר הכהן. לכאור' הול"ל ונתת שהרי פתח ויקחו אליך פרה דהיינו שיביאו את הפרה למשה וא"כ היא ביד משה והול"ל ונתת אותה, ואפשר שרמז למ"ש בפ"ג דפרה שפרה וכל מסעדי' יוצאין כו' וזקני ישראל מקדמין כו' שהיו עושין אותה בפרסום גדול וברוב עם ולכך כתיב ונתתם שרבים יתעסקו בזה.

(טעמא דקרא)

"והשליך אל תוך שריפת הפרה, וכבס בגדיו הכהן וגו'" (יט, ו - ז)

שאלה: שמעתי שהקשו למרן הגר"ז זצ"ל כי משמע שטומאתו היתה משום שהשליך אל תוך שריפת הפרה, ותיפוק ליה שטמא מדין השורף האמור בפסוק ח'? תשובה: מאן לימא שזה שורף, אפשר רק המהפך בפרה הוי שורף. שאלה: הרמב"ם (פרק ה' מהל' פרה ה"ד) כתב שגם המשליך עצים הוא שורף. תשובה: רק אם כוונתו לשרוף, וכאן כוונתו להשליך - אין זה בכלל השורף.

(דרך שיחה)

עלי שי"ח

"דעת רבינו על פיה נכרית"

הופיע ויצא לאור הספר
תורת חיים
על עניני נישואין
ושבע ברכות
ממשנתו של רשכבה"ג
מרן שר התורה
הגר"ה קניבסקי שליט"א
עם הוראות והנהגות
ומכתבים ממרן החזו"א
והקה"ל זצוקל"ה
ניתן להשיג
בחנויות הספרים

בספר חדש על עניני נישואין, המופיע בימים אלו מהרה"ג רבי יעקב הלופסקי, שופך אור על נושא פולמוסי הלכתי רחב שבתקופה האחרונה עלה שוב ענינו לסדר היום.

הנידון הוא על לבישת פיה נכרית לאשה נשואה, כאשר יש המתירים, וכך בעצם נוהגים רוב רובם של הציבור, ויש אוסרים מסיבות הלכתיות שונות.

בספר שנקרא 'תורת חיים' מביא בעמוד ס' מכתב נדיר ולא ידוע מכתב ידו של רבינו שליט"א, הכותב דברים ברורים שאינם מותירים שום ספיקות. נעתיק כלשונו:

'כל גדולי ליטא הלכו נשוותיהם בפאה נכרית, אבל צריך שיהא ניכר למסתכל שזה פאה, ואם אין ניכר כלל ודאי אסור, אבל אם כשמסתכלים אפשר להכיר מותר, ולפעמים זה יותר טוב ממתפחת כי בזה אפשר לכסות את כל השערות, מיהו הנוהגים להחמיר יש להם להחמיר כמנהגם כמ"ש"כ המ"ב בסימן ע"ב ס"ק ט"ו עכ"ל.

[הרי להדיא: אם כשמסתכלים אפשר להכיר שזה פיה מותר וכך נהגו כל גדולי ליטא, ולפעמים זה יותר טוב ממתפחת].

בענין זה נוסף קטע מכתב שקיבלנו מאחד מחשובי תלמידי רבינו שליט"א:

לאחרונה רווח אצל גורמים מסויימים מקרב עמי הארץ להתעמף באימטלה של קדושה וצניעות, ולשבש בלבב ההמון כאילו ציבור החרדים ויראי ד' אינם הולכים בדרך הישר, וכביכול עולם התורה נוהג הפקר בדברים שהם בבסיס קיום עם ישראל, ומערבבים ומעוותים בין חובת הצניעות למחלוקת בסוגיית פאה נכרית, כביכול מי שמתיר אכילת קטניות בפסח קל בעיניו איסור המין.

לא זו בלבד שהמטרה היחידה שלהם היא לעשות קטגוריה בת"ח, עוד חורה להם שגדולי ישראל נחרצים בדעת תורתם ומביעים את דעתם נכוחה לכל הפין בדבר ה' זו הלכה, וחושבים שבמודעות רחוב בסיסמאות מדקרות ניתן לטשטש את האמת, והאמת עדה לעצמה!

עוד מובא בספר הנ"ל בשם מרן החזו"ן איש שהעידו משמו שמוטב לרבוש פאה נכרית אע"פ שנראה כעין שערותי' (דמ"מ ניכר) מללבוש מטפחת שקשה ליזהר בזה לכסות כל השער (והוא כדעת המתירין פאה נכרית עי' מ"ב סי' ע"ה סק"א וכן נהגו בביתו)

פארהף היוםי סא

"בדין מליקה פסולה"

זבחים ס"ח א' מתני' כל הפסולין שמלקו אין מטמאין בבית הבליעה מלק בשמאל או בלילה כו' אינן מטמאות בביה"ב ופרש"י לפי שנפסל בקדש ואהני מליקתן שאם עלו לא ירדו הלכך נמי לא הוי נבלה וכ"כ התו' (ד"ה מלק) דהא דלפי' בגמ' לק' ס"ט א' יצא מליקה שהיא לפנים הואיל והיא מתרת את האיסור אין מטמא בגדים בביה"ב היינו דאם עלו לא ירדו וכ"כ שם בשיטמ"ק וכ"כ הראב"ד והר"ש בתו"כ פ' אחרי פי"ב, וכ' התו' (שם) דלפי' הא דתנן דמליקת לילה אין מטמא היינו כר"ש דס"ל לא ירד א"נ אפ' ר"י מודה בעוף דלא ירד ע"ש, אמנם הרמב"ם רפ"ז מפסוה"מ פסק דמלק בלילה אין מטמא בביה"ב אע"ג דפסק בפ"ג ה"ו שם כר"י דנשחטה בלילה אם עלתה תרד, וכתבו הרבה אחרונים ז"ל דדעתו כתי' הב' של התו' דבעוף מודה ר"י ודקדקו כן מל' הרמב"ם שם שכ' וכן בהמת קדשים שנשחטה בלילה כו' והיינו למעט עוף, ולענ"ד מסתימת הרמב"ם לא משמע כן כלל שהרי הזכיר שם בהט"ו גם עוף שאם עלה לא ירד ולא הזכיר בכל הפרק שום חילוק בין בהמה לעוף ודוחק גדול שסמך עמש"כ כאן בהמה [וכן מצאתי בשפ"א שכ' דמסתימת הרמב"ם ל"מ כן] ומה שהזכיר כאן בהמת קדשים הוכרח להזכיר כן משום דמיירי לפני כן מקמיצת מנחה והוכרח לסיים וכן בהמת קדשים. ויותר נר' מש"כ הלח"מ דהרמב"ם מפרש שמתרת את האיסור היינו שבעלמא מליקה מתרת את האיסור וא"כ סברא הוא דכאן כל שפסולו בקדש מטהרתה מידי נבלה, ונראה דקרא יתירא הוא כמ"ש הראב"ד והר"ש בתו"כ דהא דקא' יכול תהא מליקה מטמאה בביה"ב היינו מליקה פסולה דמליקה כשרה פשיטא דלא ס"ד דמטמאה וא"כ קרא יתירא אתי למליקה פסולה ומסתבר להו לחז"ל דפסולו בקדש אתי לרבוויי אבל לא משום דאם עלה לא ירד דלא תליא הא בהא כלל.

(נחל איתן ס"ב ס"א סק"ו ע"ש עוד)

"מענייני הפרשה" "והביט אל נחש הנחושת וחי" וברש"י שלא היה מומהר נשוך הנחש להתרפאות אלא אם כן מביט בו בכונה וכו' (כ"א ט)
שאלו לרבינו איך החזו"א ידע בעניני רפואה, [כדוגמת השירטוט הידוע שעשה על ניתוח ראש] השיב רבינו: מהתורה יודעים הכל.
הרבנית סיפרה, שהיא ורבינו נהגו עפ"י עצתו של הסטיפלו לקבל על עצמם לפני לידה או מחלה של ילד או שאר בעיות, שאם הכל יהיה בסדר יאמרו "נשמת כל חי" אחרי כל לידה, אחרי רפואה של ילד ממחלתו וכן כל ענין שראו בו ישועת ה' אמרו תיכף תפלת 'נשמת כל חי'.
ראיתי שאחד הגיש לרבינו מכתב על מחלה שנתגלתה אצלו, והרופאים אומרים שאין לזה רפואה, אמר לו רבינו תגדל זקן והכל יעבור. והלה אמר הלא הרופאים אומרים וכו', אמר לו רבינו בתקיפות אמרת לך תגדל זקן והכל יעבור.
סגולה לרפואה שלמה שתלמד משניות זרעים חצי שעה ביום לרפואה שלמה.
אחד של"ע חלה במחלה, ושאל לרבינו במה להתחזק אמר לו רבינו שילמד בהתמדה, טען הנ"ל שרח"ל עובר טיפולים ואינו יכול ללמוד, אמר לו רבינו שה' יעזור שיהיה לך כח ללמוד.
מחלה מסוכנת ל"ע אמר רבינו ללמוד הלכות טריפה.
למחלה ל"ע אמר פעם רבינו ללמוד סדר קדשים שעה בלילה.
ולאחד פעם אמר רבינו שילמד מסכת נגעים לישועה למחלה.

אין הנחש ממית אלא החטא - ואין המקום גורם

זוהו הקדוש ברך הוא למשה לעשות דמות שרף הממית אותם ואז יתפארו, לחודיע כי אין הנחש ממית אלא החטא, וכמו שאמרו: בברכות לג א' אין ערוד ממית אלא חטא (רבינו בחיי).
מקרים תמוהים מתגלגלים על אנשים, והדעת נוטה לפעמים לחשוש מנסתרות או מגלגולים או משדים ורוחות, והשאלות הרבות מגיעות לפתחו של רבנו.

יש דירה בעיר ירוחם שמי שבא להתגורר שם, אחרי קצת זמן צריך לעזוב מירוחם, האם יש דברים בגו? בקידושין ל"ט: דיש מקומות שמייעדין להזיק בהחיא בי בני דכי עיילי ותרין אפילו ביממא הוו מיתוזקי וגמ' חולין צ"ה: בית וכו' יש סימן, אע"פ שרש"י פירש קצת באופן אחד דקאי שבנה בית עיי"ש. שייסידו את הדירה ועל ידי זה יהיה כעין דבר חדש.

תמוה חש"ט בית שקרו שם כמה מקרים של דברים רעים מה יעשו? בנמרא אמרו שג' סימנים אינו נחש, אבל סימן הוי וגי' חולין צ"ו יש לסייד את הבית מחדש, והוי כמו בית חדש. האם לסייד כל מקום ומקום בקפידא כמו אחורי ארון ספרים וכדו'? אין צורך כל כך, אבל לעשות איך שרגלים. אמרתי. לפני כחודש נכנסנו עם אברך לברכה לזש"ק, הוא אמר כי הוא כבר נשוי 4 שנים, ונודע להם שהם מתגוררים בדירה שהדיירים הראשונים - אם ובת, האם חלתה במחלה ל"ע, וגם הדיירים שבאו אחריהם התגוררו 5 שנים ולא נפקדו, ועתה, הם מתגוררים בדירה הזו כבר 4 שנים ולא נפקדו. הרב אמר להם לבדוק את המזוזות כעצת החזו"א, ועשו כן ונמצאו כשרות, מה לעשות כעת? על פי דין אין צורך לעשות כלום. ומה לעשות למעשה? שייסידו את הבית. האם את כל הבית או רק את חדר שינה? קודם חדר שינה, אחר כך נראה.

הציעו לאחייניתו משרה של מורה שנהרגה בתאונת דרכים, וליבה נוקפה. אין בזה שום שאלה. זוג שהתגרש, מהו להשתמש במיטותם? ת: אין בזה שום בעיה.

לסבא קראו אברהם, והוא חלה והוסיפו חיים וחי, ועתה רוצים לקרות לנכדו אברהם בלבד כי יש סבא חיים, והרי אברהם היה חולה שלכן הוסיפו חיים, האם לנו יש קפידא לא לתת אברהם. לא השם אברהם היה הגורם למחלה, המחלה לא שייכת לשמו, רק יש סגולה של שינוי שם. ויכולים לתת אברהם. יהודי ששמו גרשון ויש לו צרות רבות, והוא אומר כי חושש שהשם לא טוב, ומעוניין לשנות את שמו. לא משנים שם רק על חולה מסוכן, ותגיד לו שלא השם גורם.

אשה שיש לה את המחלה הידועה, והיא מתגוררת בבית בשכירות, שממש על מקום חדר השינה הקבלן חתך שם עץ פרי, וחוששים שזה הטעם, כיון שכריתת עץ פרי זו סכנה. וכי הבית נאסר בהנאה, מה זה שייך להם ושהם לא כרתו זה כלום.

(כל משאלותיך)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב) – שיתחזק אדם כהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

האושר בעמלה של תורה

שינוי באבות (ו, ז) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ושמעתי ממור"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל שדיבר פעם על זה, שזכרו כאן ארבעה קשיים גשמיים: פת במלח, ומים במשורה, ושינה על הארץ, ועוד חיי צער, וגם עמל התורה, שהוא קושי נוסף, ועם כל זה "אשריך!" – כך המציאות, שמי שעמל בתורה הוא המאושר בעולם.

ועמל אין פירושו להתאמץ יותר מהכוחות, אלא כל אחד לפי כוחותיו, כמו התעמלות שהיא לפי הכוחות (עמל לשון התעמלות), שאדם עוסק בתורה בשלמות כפי כוחו, בצורה שמעניינת ומושכת אותו, ומרגיש מתיקות התורה, וכפי שכבר הזכרנו כי בלימוד התורה יש שני עניינים: המתיקות, והסקרנות. מתיקות – כמו שכתוב (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש, ועל זה מבקשים בברכות התורה והערב נא. וסקרנות – כמו שכתב רש"י על הפסוק (דברים ו, ו) אשר אנכי מצוין היום, כדיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה, שבכל יום יהיו עליכם כחדשים (שם יא, יג).

וזהו כשאדם לומד בצורה המתאימה לפי טבעו. יש כאלה שלומדים בצורה שאינה לפי טבעם, אבל מי שלומד לפי כוחותיו ולפי טבעו, יש לו מתיקות וסקרנות בלימודו, והוא מאושר בעולם הזה.

ואינו מרגיש שום קשיים. כי אף על פי שיש לו רק פת במלח, סוף סוף הוא שבע ואינו רעב. וכן כששותה מים במשורה, הוא שותה כדי צרכו ואינו צמא. וכן כשישן על הארץ, הוא נח וקם רענן. ואף שיש לו עוד חיי צער, הוא עמל בתורה ושוכח מכל הצער, ומרגיש "אשריך בעולם הזה!"

והוסיף התנא "וטוב לך לעולם הבא", ולכאורה מה החידוש בזה, ומדוע שלא יהיה עולם הבא לאדם שעמל בתורה מתוך חיי צער?

ויש לבאר, כי מאחר שהוא כל כך מאושר בעולם הזה, היה מקום לחשוב שיפסיד מהעולם הבא, כי הנאות העולם הזה באות על חשבון העולם הבא, ומי שחי חיים טובים בעולם הזה מפסיד את העולם הבא.

ועל כך אמר התנא כי תלוי מהו העולם הזה שהוא נהנה ממנו, אם הוא נהנה מגשמיים בעולם הזה, אזי באמת הוא מפסיד את העולם הבא, וגם יכול להיות גיהנום [כשנהנה מהעולם הזה שלא בצורה הראויה], אבל אם הוא מאושר מהנאת לימוד התורה, מאהבת התורה ומתיקותה, אדרבה, עבור זה מגיע עולם הבא! אם זוהי המדרגה שלו, שהוא נהנה מהתורה, התורה מקדשת אותו, וכשאדם מתקדש מגיע לו עולם הבא, כי הוא שייך לקדושה, והעולם הבא הוא הקדושה.

העולם הבא הוא תענוג שאין כמוהו, שאפילו הנביאים לא ידעו ולא השיגו מה זה כדאיתא בברכות דף ל"ד, כמו שכתוב "עין לא ראתה אלוקים זולתך", אין לשער מה הם תענוגי העולם הבא, תענוגים שמתחדשים ומתחדשים, ונוספים כל הזמן עוד תענוגים שאין להם סוף, לכל אחד לפי מדרגתו. וזהו שחידש התנא וטוב לך לעולם הבא.

העצה בעת קשיים – חיזוק בתורה ובתפילה

ומצינו גם במדרש (תנא דבי אליהו רבה פ"ו) על הפסוק הביאני המלך חדריו, כשם שיש להקב"ה חדרים חדרים בתורתו, ואם ראית שהייסורים ממשמשים ובאים עליך, רוץ לחדרי תורה ומיד הייסורים בורחים ממך שנאמר (ישעיה כו, כ) לך עמי בוא בחדריך וגו', ע"כ. היינו שבזמן שיש קשיים – ומדובר כאן על קשיים של הציבור, של הכלל, וכלשון הכתוב המובא "לך עמי בוא בחדריך" – כשיש קשיים לציבור, העצה היא לרוץ לחדרי תורה, ועל ידי זה מסתלקים כל הקשיים.

ועוד מצינו בגמרא (גיטין ז, א) "שלח ליה מר עוקבא לרבי אלעזר, בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכות מהו", מר עוקבא שלח לשאל את רבי אלעזר שהיה מרא דארעא דישאל (כדאיתא בנדה כ, ב), שיש אנשים שעושים לו צרות, והוא יכול למוסרם למלכות, להלשין עליהם שהם

עושים לו צרות, ואז המלכות תסלק את הצרות, ושאל את רבי אלעזר האם ראוי לעשות כן. והשיב רבי אלעזר "אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי" – אף על פי שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום, והוא פסוק בתהלים פרק ל"ט, המדבר באדם שיש לו צרות [כמו שכתוב בהמשך שם: החשיתי מטוב וכאבי נעכר וגו'], שהעצה היא לשתוק ולסבול את הצרות, וכדאי לסבול ייסורים בעולם הזה.

ומובא בהמשך הגמרא, שמר עוקבא שלח שוב לרבי אלעזר "קא מצערי לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו", היינו שהם עושים לו צרות יותר ממה שעשו קודם, וכבר אינו יכול לעמוד בזה, ומה העצה לך?

והשיבו רבי אלעזר: השכם והערב עליהם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות והם כלים מאליהם, היינו שיתפלל וילמד, ולא יפחד מהם, רק יוסיף יותר חיזוק בתורה ובתפילה, ועל ידי זה ממילא יסתלקו הקשיים, כמו שכתוב "דום להשם והתחולל לו", דום לשון דמדומי חמה (תוס' שם), כלומר שישכים ויערבי לתורה ותפילה, ואז "והתחולל לו" – הקב"ה יפילם לך חללים חללים, היינו שאינך צריך לעשות להם כלום, ומן השמים כבר יסלקו את הקשיים ממילא, בזכות החיזוק בתורה ובתפילה.

אני יודע מעשה שהיה פה בארץ, באדם גדול שסבל קשיים מאחד שהציק לו מאד, וקיים בעצמו את הגמרא "דום להשם והתחולל לו" והוסיף יותר חיזוק בתורה, עוד יותר ממה שהיה, והסוף היה שהמציק ברח, בלי שום השתדלות, הקושי עבר, על ידי תוספת חיזוק בתורה.

הסובל צרות מאחרים – יתפלל שיחזרו בתשובה

ומצינו עוד בגמרא בברכות (י, א) על רבי מאיר, שהיו לו שכנים בריונים שעשו לו הרבה צרות, והיה קשה לו לסבול אותם, וביקש להתפלל עליהם שימותו, ולכאורה הרי יש עצה שיתחזק עוד יותר בתורה? – כנראה שרבי מאיר כבר היה מחוזק עד קצה הגבול האחרון עם כל כוחותיו, ועשה כל מה שהיה יכול באופן שלא שייך להוסיף חיזוק יותר מזה, ומאחר שציעורוהו כל כך, לא הייתה ברירה אלא להתפלל עליהם שימותו.

ואף שהצער הוא מן השמים, מכל מקום להם מגיע מיתה בידי שמים, כיון שהם מביאים תלמיד חכם, שמצערים את רבי מאיר ומפריעים לו ללמוד, ומצד זה כנראה הייתה סיבה שימותו.

אבל ברוריה אשתו אמרה לו, כי בפסוק כתוב "יתמו חטאים מן הארץ", חטאים ולא חוטאים, ואין להתפלל על החוטאים שימותו אלא שיחזרו בתשובה ובכך יתמו חטאיהם. ובאמת רבי מאיר עשה כדבריה, והתפלל וביקש רחמים על הבריונים שיחזרו בתשובה, וחזרו בתשובה. כלומר, אף על פי שמעיקר הדין היה מגיע להם מיתה בידי שמים, ואם היה מתפלל שימותו לא היה בזה חטא, מכל מקום אמרה לו ברוריה כי יש מידת חסידות גדולה מזו – להתפלל שיחזרו בתשובה.

ובאמת אנו מבקשים בתפילה "השיבנו אבינו לתורתך", ומזכירים בלשון רבים 'השיבנו', כי יש הרבה מאחינו בני ישראל שצריכים לחזור בתשובה, ומבקשים גם עליהם, לא רק על עצמו, שהוא יודע שצריך לחזור בתשובה, אלא גם על אחרים שאינם יודעים, והם שוגגים, כמו שכתב החזו"א שהרחוקים בימינו הם תינוקות שנשבו, שלא קיבלו חינוך, ואינם יודעים כלום, עליהם גם כן מבקשים: השיבנו לתורתך!

להאמין בכוח התפילה, ולבקש מעומק הלב

וצריך לשים לב בזה. שאם הוא מבקש כן, סימן שהוא מאמין שהתפילה יכולה לעזור, במה שהוא מבקש רחמים יכול לעזור שיחזרו בתשובה, כי אם אינו מאמין בזה כיצד הוא אומר השיבנו, וכי הוא אומר דבר שאינו מאמין בו?! וזוהי מדרגה – להיות בטוח ולהאמין שהתפילה שלו יכולה לעזור שיחזרו בתשובה.

ועוד ראוי להתבונן, שהרי תפילה צריכה להיות מעומק הלב, ויחשוב לעצמו האם כואב לי מאד למה הם לא חוזרים בתשובה? וכי אני מרחם עליהם וזה כואב לי ולכן אני מבקש רחמים ומתחנן לפני הקב"ה שירחם עליהם? הרי זו מדרגה, ומי עומד במדרגה כזאת. ואמנם יש ללמד זכות, כי

בבקשת השיבונו כלולים לא רק הרחוקים, אלא גם הוא עצמו ובני משפחתו, וידידיו האהובים עליו, שעליהם באמת אכפת לו והוא רוצה מאד שיחזרו בתשובה, ועליהם באמת הוא מבקש רחמים מעומק הלב.

אך כאמור צריך גם להאמין בכוח התפילה, להאמין בהשגחה שהתפילה יכולה לעזור, ולקוות שהקב"ה ירחם ויקבל את בקשתו, וכאשר התפילה היא עם אמונה כזאת – זוהי תפילה אמיתית.

וכן במה שמבקשים "חננו מאתך דעה בינה והשכל". יש שני פירושים בזה (עייני דברי חמודות על הרא"ש בברכות פ"ה אות ג) אם הבקשה היא על דעה בתורה או במילי דעלמא, ומסתבר כי שתי הבקשות כלולות בזה. ומבקשים בלשון רבים "חננו", על כלל ישראל – והוא עצמו גם כן בכלל הבקשה, אבל מי מרגיש באמת שחסר לו שכל? הרי בדרך כלל אדם מרגיש שהוא בעל הבנה, ויודע ללמוד, ומי מרגיש שחסר לו דעה בינה והשכל בתורה? צריך להיות בעל מדרגה שיחשוב כי מה שהוא מבין זה רק מעט ביחס למה שאפשר עוד, ועם סיעתא דשמיא אפשר להבין עוד הרבה יותר מזה, ויכאב לו מדוע לא זכה למדרגות גבוהות יותר של הבנה, ויבקש רחמים על זה מעומק הלב. וזוהי מדרגה.

סכנת השפעה שלילית ממעביד

והנה בסוף פרשת בהר לאחר שמבואר ענין עבד עברי הנמכר לגוי כתוב "את שבתותי תשמרו", ופירש רש"י: כנגד זה הנמכר לגוי הכתוב מדבר שלא יאמר וכו' והואיל ורבי מחלל שבת אף אני אחלל שבת תלמוד לומר וכו' ע"כ. היינו שעבד עברי שעובד אצל גוי, ורואה את הגוי מחלל שבת, יש חשש שזה ישפיע עליו, כיון שהגוי אדון שלו, והוא העבד, ויכיל שבת יש חשש שזה ישפיע עליו קרירות בשמירת השבת.

וכמדומני שכתוב כן גם על כל חילול שבת שרואים, לא דווקא עבד אצל אדון גוי, אלא גם כל יהודי, כשרואה יהודי אחר מחלל שבת רח"ל, זה יכול להשפיע עליו קרירות. אבל כאן מפורש בפרט על עבד עברי הנמכר לגוי, שבזה יש יותר חשש שישפיע, כיון שהגוי אדון שלו, והוא העבד, הוא מרגיש את החשיבות של הגוי, כידוע שכך טבע האדם, שהעבד מרגיש את החשיבות של האדון שלו, כיון שהאדון מפרנס אותו, והעבד צריך את האדון, ממילא הוא מחשיב אותו, ואף על פי שהאדון מחלל שבת בהיתר, כי הוא גוי ומותר לו לחלל שבת, אף על פי כן יכול להיות שזה ישפיע על העבד היהודי שיחלל שבת באיסור.

וגדולה מזו מציינו בעקב אבינו שאמר לעשו (בראשית לב, ה) עם לבן גרתי, ופירש רש"י: גרתי בגימטריה תרי"ג. כלומר, עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים, ע"כ, ובא יעקב אבינו להראות בזה את מדרגתו לעשו, שיפחד ממנו, כי הוא בעל מדרגה, שלא למד ממעשיו הרעים של לבן.

ולכאורה מה החידוש ומה המדרגה בזה, הרי מדובר בעקב אבינו, לאחר י"ד שנה שנטמן בבית עבר ועסק בתורה, וכל אותם השנים לא שכב לישון, כמו שכתב רש"י (שם כח, יא) "וישכב במקום ההוא – לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה", וכל הזמן למד תורה עם כל הכוחות שלו, וגם כשהיה בבית לבן עבד אותו באמונה, למרות שלבן רימה אותו בכל מיני רמאות והחליף את משכורתו עשרת מונים, יעקב עבד אותו באמונה.

ורואים שעם כל זה, עדיין זו מדרגה מיוחדת "שלא למדתי ממעשיו הרעים", כי בדרך הטבע, מכיוון שלבן היה המעביד שלו, וגם נתן לו את רחל ואת לאה בנותיו, והוא נהנה מלבן, היה יכול להיות שיפיע עליו, וזה חידוש שלא קיבל שום השפעה ממידותיו הרעות של לבן. ואמר תרי"ג מצוות שמרתי, היינו שבדרך הטבע כשנמצא אצל לבן היה יכול להיות שיחלש באיזה מצוה מתרי"ג מצוות, מסתמא בענייני בין אדם לחברו, יכול להיות שזה ישפיע, ומה שלא למד ממעשיו זו מדרגה.

ורואים בזה את כוח ההשפעה מה שאפשר להיות מושפע ממעביד שהוא מהנה אותי, וצריכים לידע ולהיזהר מזה.

השפעת לימוד המוסר

והעצה לכל הדברים נגד היצר הרע, כפי שכבר דיברנו כמה פעמים, העצה היחידה היא לימוד המוסר, לשמור על קביעות סדר המוסר שבישיבה, וכן כל סדרי הישיבה, בדוק ומנוסה שמי ששומר סדרי הישיבה מצליח מאד, על ידי שמירת זמני התפילה, וזמני הלימוד, וגם זמן סדר המוסר – זה דבר שנותן חיזוק והשפעה עצומה למשך כל היום.

וכבר סיפרתי העובדא בבחור צעיר שאביו הכריח אותו לעבוד, ולא היה יכול ללמוד בישיבה, אבל בסוף היום היה מגיע ללמוד חצי שעה בסדר המוסר, ושאלתיו למה הוא לומד דווקא מוסר בחצי שעה שיש לו, ומדוע אינו לומד גמרא? ואמנם, ידוע שרבי ישראל סלנטר אמר פעם לאחד ששאל אותו, שיש לו רק חצי שעה פנויה ביום, ומה יעשה בה, האם ילמד גמרא או מוסר, ואמר לו רבי ישראל שילמד מוסר, ועל ידי זה ימצא עוד חצי שעה ללמוד גמרא, כי המוסר משפיע שמקבלים הבנה אחרת!

ואמר לי אותו הבחור, שהוא מעדיף בזמנו הפנוי ללמוד מוסר כי זה מחיה אותו ונותן לו חיזוק לכל היום. וכך עשה. וההמשך היה שמן השמים גלגלו כמה סיבות שבסוף אביו הסכים שילך ללמוד בישיבה, ולמד בישיבה קטנה ועבר אחר כך לישיבה גדולה, והיום הוא מרביץ תורה למבוגרים במקום חשוב. לימוד המוסר נותן זכויות לויכוח הרבים.

וכבר דיברנו הרבה פעמים שמי שרוצה להיות מאושר, ילמד מוסר בקביעות, וכפי שסיפרו לי כמה אנשים, צעירים וגם מבוגרים, שהתחילו ללמוד מוסר ועל ידי זה נעשו מאושרים. **מי שלומד מוסר הוא מאושר, ובני ביתו מאושרים, וכל הסביבה שלו מאושרת**, כמו שכתב החובות הלבבות (שער הפרישות פ"ד) כי הפרוש "חברתו שמחה" ונעיין רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ב ה"ז, **אדם בעל מדרגה חברתו נעימה, ומשפיע אווירה נעימה היכן שהוא נמצא.** זהו ענין ההשפעה של לימוד המוסר.

לכן יש להקפיד על קביעות לימוד המוסר, ומי שיעשה כן יראה את התוצאות במשך הזמן. רק צריך שהלימוד יהיה בצורה מעניינת, כי לימוד שמשעמם אינו משפיע, ובישיבות רגילים ללמוד ארבעה ספרי מוסר: חובות הלבבות, מסילת ישרים, שערי תשובה, וארחות צדיקים, וכל אחד יכול לבחור מהם איזה ספר או איזה פרק, מה שיותר מעניין אותו.

והסדר אינו מעכב בזה, אפשר להתחיל גם מהפרק האחרון, או מהאמצע, כל אחד לפי משיכת לבו. ואמנם המסילת ישרים סידר את ספרו כפי סדר הברייתא של רבי פינחס בן יאיר, שעל ידי זה יש יותר הצלחה, אבל גם אם לומדים שלא לפי הסדר זה משפיע.

לכל אחד יש מה שמשפיע עליו ומעורר אותו לפי טבעו ומצבו, כפי שאמר פעם מו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל שיש ענין "אתערותא דלעילא" – שמן השמים נותנים לאדם התעוררות, ואמר הרב דסלר דוגמא לזה, כשאדם מחכה באיזה מקום, כגון בחדר ההמתנה לרופא, ומונחים שם ספרים, או שמחכה באיזה בית ומונה שם ספר על השולחן, ופתח ספר מוסר וקרא בו, ונפתח לו בדיוק במאמר שמעורר אותו ומתאים לו לפי מצבו, זוהי אתערותא דלעילא, שמן השמים גלגלו שיתעורר, בלי שום השתדלות. אבל צריך זכויות לזה, ואם יש זכויות יש סיעתא דשמיא.

חובת הזהירות בין אדם לחברו

ומה הם הזכויות העיקריות? הנה על משה רבינו אמרו חז"ל (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם "זכה" ואחר כך "זיכה", כי צריכים זכויות קודמות לזכות את הרבים, ומה הם הזכויות הקודמות שהיו למשה רבינו לפני שזיכה את הרבים – לפני מתן תורה? מובא במדרש (שמות רבה ב, ב) שריחם על הצאן, והקב"ה אמר לו, כיון שאתה מרחם על הבריות, תזכה גם לעשות חסד עם כלל ישראל ולתת להם תורה, שזה הרחמים הכי גדולים והחסד הכי גדול, לזכות את הבריות בתורה.

וכן אמרו במדרש שם על דוד המלך שנאמר בו (תהלים עח, עא) "מאחר עלות הביאו לרעות בעקב עמו ובישראל נחלתו", גם דוד המלך היה רועה צאן [עלות זהו צאן חלש כמו שכתוב (בראשית לג, ג) והצאן והבקר עלות עלין] ונהג בהם ברחמנות, ובזכות זה זכה למלכות בית דוד.

אלו הם הזכויות, אהבת הבריות ומידות טובות. וזה דבר שמצוי בכל חברה, להיזהר בין אדם לחברו, שלא לגרום למישהו שום צער ושום קפיידא, וגם לא להקפיד, וכבר דיברנו שמי שמקפיד על אחרים, אפילו בלב, אם יש לו צער ממישהו והוא מקפיד ואינו מוותר ואינו סולח לו, ומתנהג עם אחרים במידת הדין, מן השמים גם כן מתנהגים איתו במידת הדין, ומי יצדק לפניך בדין? מי יכול לעמוד במידת הדין, כמו שהאריך המסילת ישרים בפרק ד' עד היכן מגיע עומק הדין, רח"ל.

לכן חשוב מאד שלא להקפיד, אפילו קפיידא בלב, וזה דבר שנוגע מאד למעשה, והעצה להתחזק בזה היא קביעות המוסר, שהוא הדבר החיוני והחשוב ביותר. הקב"ה יעזור שכולנו נתחזק.

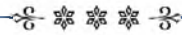
לרפואה שלמה **לטליה חיה בת לאה** ולהצלחה רבה ברוחניות ובגשמיות **ליהונתן מלך בן יואל דוב וכל משפחתו**

לעילוי נשמת הרה"ג רבי **שמעון יוסף אדלשטיין** זצ"ל בנו של יבלחט"א רבינו מרן ראש הישיבה רבי **יהמיאל גרשון** שליט"א **נלב"ע יום רביעי' ל' סיון תשע"ה - תנצב"ה**

לעילוי נשמת הרב **אהרן** ז"ל בן הרה"ג **שלום יצחק הלוי** זצ"ל **נלב"ע ה' תמוז תשנ"ו - תנצב"ה**

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

פרה אדומה שקרניה לבנות

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה... (וי-ב).

שאלה: נאמר במשנה בפרה (פ"ב מ"ב) ובגמ' בכורות (דף מד ע"א) פרה שקרניה וטלפיה שחורים יגוד, האם דוקא כשקרניה שחורות צריך ליגוד, או אף בשאר צבעים? כמו כן יש לשאול האם חייב בדוקא לחתוך את הקרניים השחורות או הלבנות?

תשובה: כתב ביעב"ץ (לחם שמים על המשנה שם) ח"ל: פשוט דלרבותא נקט תנא שחורות, אע"ג דהאי שחור אדום הוא וכו' וכ"ש לבנות או משאר גוונים, ולפי זה הא דאמרינן יגוד, כשהשחורות אינו מגיע לזכרות, ע"כ צריך שיהא הזכרות אדום דווקא, עכ"ל. מבואר בדבריו שהקרניים צריכים להיות דוקא אדומות, ולא בשאר צבעים, וכן מבואר באור החיים על התורה (במדבר יט ב ד"ה פרה אדומה) ח"ל: רואה אני כי כל סימניה מוכיחים על הדינים, אדומה כי הוא זה סימן תגבורת הדינים, תמימה באין שער שחור, וכן אמרו ז"ל (פרה פ"ב) ב' שערות שחורות פוסלות אותה, ולא שערותיה לבד אלא אפילו קרניה וטלפיה צריכים להיות אדומים, אבל שחורות ואין צריך לומר לבנות פוסלות, יעו"ש.

מאידך יעוין בחזו"א (פרה סימן ד סק"ב) שכתב דנראה דדוקא שחורות יגוד, אבל שאר המראות אינן פוסלות כלל, משום שאין מראה הקרניים והטלפים בכלל 'אדומה' שאמרה התורה, דאם כן לא היה מועיל גזירה, והטעם שהם פוסלים מדרבנן הוא מפני שהם מכהות את אדמימותה, ודוקא שחורות יגוד אבל שאר המראות אינן פוסלות כלל, שאינן מכהות את מראיתה, דאלי"כ לעולם יגוד, שאין הקרניים והטלפיים אדומות לעולם, ע"ש. [וע"ש שכתב שיתכן שאם יעבירו כוס לפניו גם הקרניים היו אדומות]. מבואר בדבריו שדוקא קרניים שחורות צריך לחתוך ולא קרניים בשאר צבעים.

וכן מבואר בחדושי הגר"א (פרה שם) ח"ל: פרה שקרניה כו', נראה שהוא מפני מראית העין שמשונה הוא שדרך להיות לבנות ולכן גלגל העין ושינים ולשון אינן פוסלין שאינן ניכרות כ"כ. [יעוין בקרית ספר (פ"א מפרה אדומה) שכתב שהטעם שצריך לגוד את הקרניים הוא משום שדרך הקרניים להיות ממראה הפרה, והיכא דהם שחורים הוי שינוי בגופה מה שאין כן בעין ולשון ושינים, יעו"ש. ולפי דבריו לכאורה עולה שהיה אם הקרנים לבנות צריך לחתוך אותם, מפני שאינם ממראה הפרה, משא"כ לפי דברי הגר"א דוקא שחורות הוי שינוי ממראה פרה ולא לבנות].

וכן העלה בתפארת ישראל (שם בוש סק"ב) ח"ל: אמנם לא זכיתי לידע למה קפדינן הכא בקרנים וטלפים רק בשחורות ולא בלבנות וכמו בשערות, והרי בתרוויהו רק מאדומה תמימה ילפינן ומ"ש הא מהא. ואפשר דהללמ"ס כך היא, ומינה ילפינן קרנים וטלפים, אבל

קרא משמע רק בשערות, תדע דאי מקרא הול"ל שיצטרכו קרניים אדומות. ע"ש.

אשה שחייבת ללבוש בגד אדום

ויכולה ללבוש צעיף נוסף באיזה צעיף תבחר

שאלה: אשה שחייבת ללבוש בגד אדום לצורך פיקוח נפש, ויכולה ללבוש צעיף נוסף בצבע אחר, באיזה צבע תבחר לצעיף?

תשובה: נראה שתבחר בצעיף שחור, דהנה כתב הרמ"א (יו"ד סימן קעח ס"א) יהא מובדל מהם [מהגויים] במלבושיו ובשאר מעשיו, וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים, והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות. וכתב הש"ך (שם סק"א): שאין דרך הצנועים להיות אדומים בלבושם וצבע השחור הוא דרך צניעות והכנעה, וכדאמרינן מי שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים ויתעטף שחורים כו' ועוד התם מסורת בידינו להקפיד על לבישת האדום לבני עמנו, ע"ש. ועיין בערוך (ערך כרב) שכתב ח"ל: בפ' מי שמתו, הך איתתא דלבש' כרבלתא בשוק, פי' בגד אדום כגון כרבלתא דתרנגול שאין דרך בנות ישראל להתכסות בו שהוא פריצות ומביא לידי עבירה, עכ"ל. מבואר בדבריו דלבישת אדום פריצות היא.

הרי לפנינו דישנם ב' טעמים שלא ללבוש בגד אדום, או משום מנהג הגויים, [וזה לא נוהג בזה"ז שאין זה מנהג הגויים, כמבואר בדרכי תשובה (שם ס"ק טו) בשם ר' יצחק אלחנן], וטעם נוסף משום שהוא בגד של פריצות [ועיין בדרשות חת"ס (ח"ב דף רמד ע"ב בהערה) שהחת"ס הקפיד מאוד שבגד אדום לא יראה ולא ימצא בביתו], ועוד מבואר שבגד שחור הוא מראה על צניעות והכנעה, ואם כן אם חייבת ללבוש בגד אדום, יש ללבוש צעיף שחור שהוא מראה על הכנעה.

ועל פי דברי החזו"א הנ"ל, שכתב שקרן שחור פסול משום שהוא מכהה את מראה האדום של הפרה, משא"כ קרן לבנה, יש לומר טעם נוסף ללבוש צעיף שחור, כדי שהוא יכהה את הצבע האדום, וממילא יהיה בזה פחות פריצות, והוא ימשוך פחות את העין.

(חש"ח בכורות מד ע"א).

כהן שנקטע לו אצבע,

האם מותר להשתילו בחזרה

זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (וי-יד).

שאלה: כהן שנסגר עליו דלת רב בריח, ונקטע לו האצבע, מבית החולים הודיעו לו שתוך כמה שעות מהקטיעה, אפשר עדיין להשתילו בחזרה, הסתפק הכהן, האם מותר לו להשתילו, שהרי האבר מטמא באהל, ואיך יכנס לבית החולים ולחדר הניתוחים ביחד עם האבר?

השובה: זה פשוט שהאבר של עצמו מטמא, כמבואר בשו"ת נודע ביהודה (תנינא, יו"ד סימן רט) שנשאל על כהן שנחתכו רגליו ויש עליהם בשר באופן שמטמאים, אם הכהן רשאי להחזיקם אצלו כדי שיכמרו רחמים עליו. והשיב: לא ידעתי בזה ספק שבדאי אסור לו כמפורש בנזיר (דף מג ע"ב) שאין הכהן מיטמא לאבר מן החי של אביו, ומהי תיתי יטמא לאבר של עצמו.

אך אולי אפשר לומר שכל זה באבר שאי אפשר להחיותו, וכמו שביאר שם המפרש (המיוחס לרש"י, ד"ה ואינו מטמא לאיבריה) טעם מדוע אבר מן החי מטמא כמת, וז"ל: שאם נפרד ממנה אבר בין בחייה ובין במותה, אינו מטמא לה... לפי שאינו יכול להחזירו לכמות שהיה מתחילה. וה"ה נמי לאבר מן המת וכו'. עכ"ל. משמע לכאורה, שכאשר אפשר לאחות את האבר בחזרה לגוף האדם אינו מטמא. ומכאן אולי אפשר ללמוד שמותר להשתיל לכהן אצבע שנפלה ממנו, שכל זמן שאפשר להשתיל את האצבע בחזרה לא מטמא. אולם מו"ח **מ"ן הגר"ש אלישיב זצ"ל** לא הסכים לחידוש זה. נראה בשו"ת צ"ץ אליעזר (חלק יד סימן עח) בהסבר דבריו, שכל זמן שהוא עדיין קצת מחובר, ויכול להחיות מעצמו, אין לו דין של אבר מן החי.

אך אולי אפשר להביא ראיה שאינו מטמא מהמבואר בנדה (דף ע"ב) ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנינא, בן שונמית מהו שיטמא, אמר להן מת מטמא, ואין חי מטמא. מתים לעתיד לבא צריכין הזאה שלישי ושביעי, או אין צריכין, אמר להן לכשיחיו נחכם להן. והקשו התוס' (ד"ה מתים) למה לא שאלו על בן השונמית אם צריך הזאה, ותרצו שכן השונמית פשיטא ליה דלא בעי הזאה. הרי אפילו שהוא נגע בעצמו כיון שהוא קם לתחיה, אינו צריך הזאה, ואולי הוא הדין לאבר.

אולם בשו"ת חת"ס (יו"ד סימן שלז) תירץ את קושית התוס' שכן השונמית פשיטא להו דבעי הזאה, דנהי דבחיותו אינו מטמא עוד, דמת מטמא ואין חי מטמא, מכל מקום איהו גופיה טמא, דבשעה שהחיהו נגע בעצמו במותו, ובעי הזאה כטמא מת. ורק מתים שעתידים להחיות שעתידים להיות עפר שעה אחת קודם התחיה, ובטל טומאה מיניה, על זה שאלו, ואפשר שספק שלהם, אי אמת הוא שנשאר עצם נסכו, ואם הוא כשעורה נמצא שמתטמאים ע"י נגיעתם בנסכו או לא, והיינו שהשיב להם רבי יהושע, לכשיחיו נחכים עליהם שאז נדע אם נשאר אותו האבר אם לא לעתיד לבא, ע"ש.

אך יש להתירו, על פי דברי הש"ך (יו"ד סימן קנז סק"ג) שכתב לצדד להקל שאין צריך לסכן אבר, כדי שלא לעבור על לא תעשה. הביאו הפמ"ג (ארי"ח סימן שכח משב"ז סק"ז) וכתב שאף שלגבי שבת מצינו בשו"ע (שם סי"ז) שאסור לחלל שבת עבור סכנת אבר, היינו משום חומרא דשבת. לאור זאת אפשר להקל לכהן להשתיל את אצבעו בחזרה, למרות שהוא נטמא אליו. (חשי"ח נדה ע"ב).

האם מותר לכהן לשהות

בבית אחד עם אדם שעבר השתלה אצבע

זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (וי"ד).

שאלה: ילד שנקטע לו אצבע, הרופאים הצליחו

בסייעתא דשמיא לחבר את האצבע בחזרה, בכיתתו יש כמה ילדים כהנים, האם מותר להם להמשיך ללמוד עמו בחיידר, שכיון שהאצבע קודם ההשתלה טמאה באהל, כדין אבר מת, האם בהשתלה פקע הטומאה ממנה?

תשובה: בכתבי קהלות יעקב החדשים (טהרות סימן כה) נשאל בדבר מה שעושים בזמננו שלוקחים איברים ממתים ומחברים אותם לאדם חי, האבר מטמא באוהל לפני שחיברוהו לחי, כמו שפסק בשו"ע (יו"ד סימן שסט ס"א), ויש לדון אם נטהר על ידי חיבורו לחי, או שמא עדיין בטומאתו הוא, ואסור לכהן להיות באוהל אחד עם מי שהשתילו בו אבר מן המת, והשיב להיתר, שכיון ששתלו את האיבר בגוף החי נתבטל אליו, וכמו עץ ילדה שסיבכה בעץ זקינה שביטלה (סוטה דף מג ע"ב).

ובשו"ת אגרות משה (יורה דעה ח"א סימן רל ענף ח) הוכיח כן מנדה (דף ע"ב), שאחד מהשאלות ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנינא, האם בן השונמית מטמא לאחר שהחיהו, והגמרא מחשיבה זאת לדברי בורות, הרי שהיה פשוט לגמרא שאינו מטמא, והטעם שמת מטמא ואין חי מטמא, וכמו כן אבר לאחר שהתחבר בודאי אין בו טומאת מת. (חשי"ח נדה ע"ב).

טבילת עזרא או תפילה בציבור

וְלָקַח אֶזְרָא וְטָבַל בְּמֵי אֵישׁ טְהוֹר... (וי"ד).

שאלה: אדם שקיבל על עצמו לטבול טבילת עזרא, ואירע לו מקרה שאם ירצה לטבול לא יוכל להתפלל בציבור, מה יעשה אם יטבול, או יתפלל בציבור?

תשובה: מסתפק בזה המשנה ברורה (סימן פח סק"ב) וז"ל: "מי שירצה לנהוג ולטבול תבא עליו ברכה, ודוקא אם על ידי זה לא יעבור זמן ק"ש ותפילה. ואפשר דאפילו אם על ידי זה יתבטל מתפילה בציבור גם כן אין נכון להחמיר בזה". וטעמו מבואר בשעה"צ (אות ד), דכיון שכבר בטלה כמבואר במסכת ברכות (דף כב ע"א) אין להחמיר במידי דאתי לידי קולא, עכ"ד.

וצריך ביאור מהו מקום הספק הרי ברור שיש להתפלל בציבור שהוא חיוב גמור לעומת טבילת עזרא שבטלה? ואפשר אולי להסביר את דבריו, דמי שקיבל עליו טבילת עזרא, אצלו התפילה מבלי לטבול גובלת באיסור, וכלפיו התפילה היא חטא, ואין לעבור על חטא כדי להתפלל בציבור.

ויעיין ערוך השולחן (סימן פח ס"ב) שכתב בפשיטות המהדרים ששומרים לטבול לקרי... יכולים להחמיר בטבילה זו ובלבד שלא יעבור על תפילה בציבור, וסיים והרמב"ם העיד על עצמו שמימיו לא ביטל טבילה זו.

לאכול לפני תפילת מוסף

דוגמא נוספת לספק מעין זה, בחולה שאינו מסוגל להתפלל מוסף עד שיאכל פת יותר מכביצה. והנה השולחן ערוך (ארי"ח סימן רפז ס"ג) התיר לאכול פת (פחות מכביצה) לפני מוסף. ובמשנה ברורה (סי' ט) כתב, דאם חלש לבו יכול לאכול פת עד שתתישב דעתו. ויש לעיין באופן שמראש ידוע שצריך לאכול יותר מכביצה, האם עדיף שיתפלל ביחידות, ואז לא יצטרך לאכול לפני מוסף, או שיתפלל עם הציבור ויאכל כמה שצריך. ויתכן שעדיף שיתפלל ביחיד, וצריך עיון. (חשי"ח ברכות כב

ע"א).

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת חוקת תשע"ח

ונראה לבאר בזה, דהנה ברמב"ם פרק ג' מהלכות פרה אדומה ה"ג כתב נגמרה שריפתה חובטין אותה במקלות היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן. ומבואר שכל העצים שנשרפה בהן הפרה השיבי 'אפר פרה', והם בדין אפר פרה לקדש מי הטאת, ולא רק אפר של גוף הפרה עצמה, הוא דשם 'אפר פרה' עליו, אל גם כל עפר העצים של שריפת הפרה השיבי 'אפר פרה', וכן הוא מבואר להלן שם בדברי הרמב"ם בפרק ד' הל' ט"ז שכתב אבל מרבה הוא לה הבילי אוזב ואוזב יון בזמן שריפתה כדי לרבות את העפר, הרי שריבוי העצים מביא לריבוי העפר, ומבואר דכל עפר העצים שנשרפה בהן הפרה, כולן בדין 'אפר פרה' הן.

ונראה דבהך קרא הוא דנתחדש דבר זה, דיש שם 'עפר שריפת החטאת', דכל מה שבכלל שריפת החטאת, הוא בדין 'אפר פרה', וזהו הביאור 'עפר שריפת החטאת', דגם עפר העצים, דין 'אפר פרה' לו, דכולן הן עפר השריפה, ואשמעינן קרא שדין 'אפר פרה' אינו רק באפר הפרה עצמה, אלא בכל עפר שריפת החטאת.

וכל אשר יגע על פני השדה וגו'. (י"ט, ט"ז).

בחידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת, עמד על הכתוב שהמונע הוא 'על פני השדה', מה ר"ל בזה, יעו"ש מש"כ.

ויש לבאר בזה, דבאמת כל מה דצריך נגיעה בשביל ליטמא, הוא רק על פני השדה, אבל באהל המת, הרי נטמא גם בלא נגיעה כלל, דהא כולה ביתא כמאן דמליא, ומטמא באוירו, ואין צריך מנע כלל בשביל ליטמא, וכל מה דצריך מנע בשביל ליטמא הוא רק היכא דאינו באהל המת, דבכה"ג צריך למנע בשביל ליטמא.

אשר לפי זה יש לומר בביאור הכתוב, דלכן תלה דין מנע במה שהוא על פני השדה, כי בשדה הוא דצריך למנע בשביל ליטמא, אבל בתוך הבית, אז הוא נטמא גם בלא מנע כלל.

הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו'. (י"ט, י"א – י"ד).

הנה בדין טומאת מנע כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', ובדין טומאת אהל כתוב 'אדם כי ימות'.

ונראה לבאר בזה, עפ"י דברי הגמ' ביבמות דף ס"א ע"א, דתניא, וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר, קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל, משום דאתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם, ומסקנת הגמ' שם, רבינא אמר, נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל, דכתיב אדם כי ימות באהל, מונע ומשא לא מעטינהו

ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה וגו'. (י"ט, ג').

הנה איתא במסכת פרה דקודם שהיו שורפין את הפרה, היו מביאין אותה להר הבית, ורק אח"כ מוציאין אותה לשורפה בהר המושחת, וכדתנן שם (פ"ג משנה ו') וכבש היו עושין מהר הבית להר המושחת. ומבואר שיש דין להכניס הפרה תחילה להר הבית, ורק אח"כ להוציא אותה אל מחוץ למחנה. וצריך ביאור טעמא דמילתא, מפני מה צריך להכניס הפרה להר הבית בתחילה, ורק אח"כ להוציא למקום שריפתה, ולמה לא יביאה מיד למקום שריפתה בהר המושחת.

ונראה לבאר הטעם בזה, דהנה לפרה אדומה יש דין קרבן, כמבואר בכמה דוכתי בנמו', דהטאת קריא רחמנא, וכדכתיב בקרא להלן (פסוק ט') 'הטאת היא', וכן מבואר במסכת פרה פרק ד', שיש בפרה אדומה דיני קרבן שטעונה שחיטה לשמה כקרבן, ושיש בה דין מחשבת פיגול, ועוד לענין כמה מילי, יעויין שם.

מועתה יש לבאר טעם הך הלכתא שצריכין להכניס הפרה אדומה לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציא אל מחוץ למחנה, משום שענינו של קרבן הוא להביא לעזרה שזהו מקומו, וכיון שפרה גם היא קרבן, ממילא תחילת מקומה הוא בעזרה, ועל כן צריך להביא לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציא למקום עבודתה.

והנה פרה אדומה אינה כשאר קרבנות שדמן נזרק ע"ג המזבח, ופרה אדומה אין דמה נזרק ע"ג המזבח.

ונראה דהנה את דם הפרה מוזין נכה פני אהל מועד, כדכתיב בפסוק ד' 'זהו אל נכה פני אהל מועד', וכדתנן במס' פרה (פרק ג' מ"ט) 'שהכהן מזה כנגד בית קודש הקדשים'. ויש לומר דבהזאה כנגד בית קודש הקדשים, מישך שייכא הך הזאה לבית קודש הקדשים, וחשיב כמו הזאה בפנים.

ויש להוסיף בזה עוד, דמה דההזאה מבחוץ כנגד בית קודש הקדשים, חשיב כמו הזאה בפנים, הוא רק מחמת שהוא קרבן שהובא מקודם אל אהל מועד, על ידי זה נעשה שייך לאהל מועד, וממילא על ידי זה חשיב ההזאה נוכח פני אהל מועד כהזאה בפנים.

ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת. (י"ט, י"ז).

הנה בכל דוכתי נקרא האפר בשם 'אפר הפרה', וכמו שכתוב בפסוק ט' 'ואסף איש טהור את אפר הפרה', ובפסוק י' 'וכיבם האוסף את אפר הפרה', אמנם כאן מצינו שנקרא גם בשם 'עפר שריפת החטאת', וצריך לבאר מהו הביאור 'עפר שריפת החטאת'.

קרא, הרי דעל אף דנתמעטו עכו"ם מלטמא באהל, מ"מ מטמאין במגע ובמשא.

ולפי"ז יש לבאר, דלנבי מומאת אוהל כתוב 'אדם כי ימות באהל', דרק אדם מטמא באהל, ולמעוטי עכו"ם שאינן קרויין אדם, שאינן מטמאין באהל, אבל בדין מומאת מגע ומשא, דבזה גם עכו"ם מטמאין, בזה כתוב 'הנוגע כמת לכל נפש אדם', דבכל נפש נכללים גם עכו"ם.

קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו וגו'. (כ', ח').

במדרש (ילקוט שמעוני תשס"ד) איתא, מריתם, שאמרת לךם ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד, ועברתם על דברי מבואר דהדיבור שהיה צריך משה לדבר אל הסלע, היה פרק אחד של דברי תורה. ונראה שדרשו כן ממה שכתוב 'ודברתם' דמשמע שהוא דיבור של דבר חשוב, ולא סתם דברים, ועל כן דרשינן מזה דהיינו פרק אחד. [ועל דרך זה מבואר גם בתרגום יונתן, שפירש 'ודברתם', דהיינו שישביעו את הסלע שיוציא מים. ופירש כן משום דמשמעות 'ודברתם' הוא דיבור חשוב, ולא סתם דברים].

וואמו"ר הגאון זצ"ל האריך בזה דמבואר בדברי המדרש יסוד מופלא שהמים יצאו מכח התורה, ולאשמעינן דאם לומדי התורה צריכים למים, אז אפילו סלע מוציא מים, והביא דברי החובת הלכות דהבריאה היא עבד לתורה, וזהו הענין שעל ידי פרק אחד יצאו מים מן הסלע, שהבריאה והטבע משועבדים הם לתורה, ולהמציא ללומדי התורה כל מה שהם צריכים לקיומם וללימודם.

והנה בפרשת בשלה (פרק י"ז פסוק ו') אמר ה' למשה, 'הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם', הרי דשם המים יצאו ע"י הכאה, ולא כמו כאן שנצטוו להוציא המים ע"י דיבור ולא ע"י הכאה.

ולפי דברי המדרש יש לבאר החילוק בזה, דשם היה זה קודם מתן תורה, א"כ עדיין לא נתחדש מציאות זו שע"י התורה יוצאים מים מן הסלע, ולכן היה צריך להכות בסלע, אבל כאן שהיה זה לאחר שנתנה תורה, ומציאות העולם תלוי בה, וכמו שאמרו הו"ל במדרש רות עה"פ בתהלים, 'נמוגים ארץ וכל יושביה אנוכי תכנתי עמודיה סלה', אילולי עמדו ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, היה העולם מתמוגג והולך, מי ביסס העולם, אנוכי תכנתי עמודיה, בזכות אנוכי תכנתי עמודיה סלה, דמבואר בזה דבמתן תורה נתבסס העולם בכח התורה, אז נאמר להוציא מים מן הסלע בכח התורה, ע"י שישנה עליו פרק אחד.

ויש לומר בזה עוד, דהנה בגמ' בתענית דף ט' ע"א מבואר, דהבאר הראשון היה בזכות מרים, ואחר שמתה חזר הבאר בזכות משה, ולפי"ז יש לומר דהבאר שהוא בזכות משה, הוא תלוי בכח התורה, דמשה רבנו הוא כח התורה, וממילא הוא מוציא מים ע"י ששונן עליו פרק אחד, אבל הבאר הראשון

שהוא היה בזכות מרים, הוא אינו תלוי בכח התורה, ועל כן היה צריך להכאה בשביל שיוציא מים.

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון וגו'. כי איש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון אכלה ער מואב בעלי בנות ארנון. אוי לך מואב אבדת עם כמוש נתן בניו פלטים ובנותיו בשבית למלך אמורי סיחון. ונירם אבד חשבון עד דיבון ונשים עד נופח אשר עד מידבא. וישב ישראל בארץ האמורי. (כ"א, כ"ז - ל"א).

הנה הו"ל כבר דרשו כתובים אלו, אבל פשוטו של מקרא צריך ביאור מה באו כתובים אלו ללמדנו, ומה למדנו מדברי המושלים.

ונראה לבאר בזה, דהנה בפסוק הקודם לזה כתוב 'כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב הראשון, ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון, וכתב רש"י, למה הוצרך ליכתב, לפי שנאמר אל תצר את מואב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל. והיינו דהכתוב בא ליתן טעם איך יכלו ישראל לישב בארץ חשבון, וע"ז נתן טעם דעמון ומואב טהרו בסיחון.

ולפי"ז נראה דזהו גם המשך הכתובים, וזהו הביאור בדברי המושלים, דהמושלים אמרו דבזה שסיחון נלחם וכבש את ארץ מואב, נאבד המקום ממואב לגמרי, וכבר אינה בכלל ארץ מואב, דהאש והלהבה שיוצאה מחשבון ע"י הכיבוש של סיחון, אכלה את ער מואב, ושוב אינה נחשבת של מואב, ולא תאמר דהגם שנכבשה עדיין בשם מואב עומדת, וזהו המשך הכתוב 'אוי לך מואב אבדת עם כמוש', ר"ל שהוא נאבד לגמרי, ובניו ובנותיו גם הם נאבדו, ואבד נירם דהיינו המלכות והעול שהיה להם למואב נאבד והשימום מכל גבול מואב, ואשמעינן בזה דהכיבוש של סיחון היה כיבוש שעל ידו נאבד ונסתלק שם עמון ומואב מארצם, וזהו דינא דעמון ומואב טהרו בסיחון.

וזהו שסיים הכתוב אחר דברי המושלים, וישב ישראל בארץ האמורי, דר"ל דכיון דשמענו מדברי המושלים שעמון ומואב נאבדו לגמרי וטהרו בסיחון, ממילא יכלו והותר להם לישראל לישב שם, כי הוא ארץ האמורי, ולא ארץ עמון ומואב.

ויש להוסיף דלכן נחית הכתוב לפרט את כל גבולות מקום הכיבוש, כמו שכתוב ונירם אבד חשבון עד דיבון, ונשים עד נופח אשר עד מידבא, דכיון דבא לאשמעינן דע"י הכיבוש של סיחון נטהר המקום לישב שם, על כן צריך לפרט גבולות המקום שנכבש, שכל זה הוא בכלל המקום שהותר להם לישב שם.

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעשיק
בישיבת "עטרת שלמה - קרית הישיבה"
את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
03-6171001-1-1-1-5-5-5 (מס' חדיש)

השיעור מוקדש לרפואת
הבחור חיים יהודה בן לאה בתושח"י

דיבית הלכה למעשה

שאלות ותשובות בהלכות דיבית הלכה למעשה
ע"י הרה"ג רבי משה וינר שליט"א
ראש בית הוראה לענייני דיבית

אינו נקרא מפרש שהרי אינם מפרשים מאיזה סיבה מבקשים יותר, וכיון שזהו גם עבור האחריות אינו אסור.¹
וכל האיסור הוא רק באופן שזמן אורך האחריות לא משתנה אם משלם ב-12 תשלומים או ב-36 תשלומים.

נשאר חייב לחם למכולת ועלה המחיר - כמה צריך לשלם

שאלה: קנה כמה מוצרים במכולת, כשהגיע לכיתו נזכר ששכח לשלם על הלחם, והסכים בליבו שמחר בבוקר יזדרז להחזיר למכולת את הכסף שנשאר חייב בטעות. למחרת כשהגיע למכולת הבחין שהיום עלה מחיר הלחם ב-30 אגורות, ויש להסתפק אם מותר לו לשלם למכולת המחיר היקר של היום, או שצריך לשלם רק המחיר של אתמול, ואסור להוסיף יותר.

תשובה: נכון להחמיר ולשלם המחיר של אתמול, ולא המחיר של היום.

סברת הדברים: יש להסתפק כשנשאר חייב לחם למכולת, האם החוב הוא 'לחם' או שהחוב הוא 'כסף', דאם החוב הוא 'לחם' מותר לו לשלם המחיר של עת הפרעון כיון שהוא דבר מועט המבואר ברמ"א (סי' קסב סעי' א) דאין איסור 'סאה בסאה' בדבר מועט, אולם אם החוב הוא 'כסף' צריך לשלם רק המחיר של הלחם של אתמול, דאחר שנתחייב בכסף, נשאר החוב כאותו סכום שנתחייב. ונראה פשוט, דהחוב במכולת הוא 'כסף' ולא 'לחם', דהרי כל התנהלות המכולת היא שמוכרים מוצרים תמורת כסף, ולכן כשלוקח מהחנות לחם הוא מתחייב לשלם תמורתו בכסף והחוב הוא כסף, וכפי המחיר שהיה בעת שלוקחו כן מתחייב לשלם, וכשמוסיף למחרת יותר ממה שמחוייב, יש בזה איסור רבית.

ברם, נפסק ברמ"א (סי' קס סעי' ד) שבהלואה דרך מקח מותר להוסיף בשעת פרעון אם אינו מפרש שהתוספת היא עבור ההלוואה, וא"כ גם בזה שהיא הלוואה דרך מקח מותר להוסיף יותר בשעת פרעון אם אינו מפרש שמוסיף עבור ההמתנה, אלא שכחידושי רעק"א וכן בבית מאיר (שם) מחמירים שאין החיתור של דרך מקח אלא ב'פסיקה' שהתוספת היא בכלל המקח אבל ב'טראש' שמוכר ביוקר.³

ובאופן שהחברה לוקחת בכל אופן אחריות עד 36 חדשים, היה מקום להקל כיון שהחברה לוקחת אחריות עד גמר התשלומים, נמצא שאינו שייך ללוקח עד גמר התשלומים ואין כאן המתנה כלל, אולם באמת אין זה נכון שהרי החברה אינה לוקחת אחריות אונסים או שבירה כי אם תיקונים באופן שמתקלקל מעצמה, ותיקונים אלו אינם בגדר אחריות המתירים לשלם יותר.

מתקן מים קרים בשני מחירים

שאלה: חברה ידועה מוכרת 'מתקנים' שיש בהם כרוז של מים חמים, ושל מים קרים. מחיר מתקן כזה הוא 3000 ש"ח. ומשלמים זאת ב-36 תשלומים, והחברה לוקחת אחריות על המתקן, עד 36 חדשים. בהודמנות אחת יצאה החברה במבצע שאם משלמים ב-12 תשלומים אפשר לקנות את המתקן ב-2800 ש"ח בלבד. ויש להסתפק האם יש במבצע כזה איסור רבית.

תשובה: יש להחמיר בזה. ואסור לקנות ב-36 תשלומים אלא ב-12 תשלומים.

ובאופן שתקנון החברה הוא שאם משלם ב-12 תשלומים לוקחת החברה אחריות עד 12 חדשים, ואם משלם ב-36 תשלומים לוקחת החברה אחריות עד 36 חדשים - מותר לקנות גם ב-36 תשלומים, ואין בזה איסור.

סברת הדברים: נפסק בשו"ע (סימן קעג סעיף א) דהמוכר חפץ לחבירו ומפרש ללוקח שאם ישלם עכשיו הוא ישלם פחות ואם לאחר זמן ישלם כיוקר יש בזה איסור רבית, שהרי עבור ההמתנה הוא מבקש ממנו יותר.

ובמעשה זה הרי החברה מפרשת שאם משלמים ב-12 תשלומים המחיר הוא 2800 ש"ח, ואם משלמים 36 תשלומים המחיר הוא 3000 ש"ח. ואם כן יש בזה איסור רבית.

אלא שנחלקו הפוסקים באופן שהמחיר היקר הוא המחיר האמיתי והרגיל של החפץ, והמחיר הזול הוא פחות ממחיר הרגיל, האם יש בזה איסור רבית או לא, דשיטת כמה פוסקים דבאופן זה אין חשש איסור, דאין כאן תוספת עבור ההמתנה אלא זהו המחיר הרגיל, ומה שמוזיל עבור מי שמקדים לשלם היא הוזלה עבור ההקדמה, וא"כ לשיטתם אפשר להקל גם במעשה זה, שהרי המחיר הרגיל הוא 3000 ש"ח ונותנים הנחה כשמקדים לשלם, אלא שהרבה אחרונים חולקים על היתר זה, וכן נכון להחמיר.

ובאופן שתקנון החברה הוא שאם משלמים ב-36 תשלומים יש אחריות מהחברה ל-36 חדשים על כל תיקוני המכשיר, ואם משלמים ב-12 תשלומים הרי זמן האחריות הוא רק 12 חדשים יש להקל בזה, דיוצא שהמחיר היקר אינו רק בגלל ההמתנה אלא גם עבור אורך זמן האחריות, שהם לוקחים אחריות ליותר זמן, ואף שזהו גם בגלל ההמתנה הרי עכ"פ

1. כן הוא שיטת המחנה אפרים (סי' לא) והחכמ"א (סי' קלט ה).

2. כן הוא שיטת הרמב"ן במלחמות (ב"מ סה, א), משנה למלך (ריש פ"ח), תפארת למשה (סימן קעג), שו"ע הרב (סעיף יח), יד אברהם (ריש סי' קעג). ועי' תשובות הרשב"א (ח"ג סי' רמה).

ומשלם אח"כ אין היתר זה, וא"כ גם כמעשה זה שנשאר חייב עבור קניה, יש להחמיר לפי שיטת רעק"א ובית מאיר שלא להוסיף יותר, ונכון לחוש לכתחילה לשיטתם.

לכתוב למלוה

'ברכה נתונה לך מן השמים'

שאלה: בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' פ) מצרד שמונת לכתוב בספר, "ברכה נתונה מהש"ת לפלוני הגומל חסד, והלזה להרפסת הספר כך וכך", כי אינו מודה לו, אלא רק מודיע לו שיתברך מן השמים, והוא אמת שיקבל ברכה על מצוותו, ואין זה רבית דברים.

ואף שהמלוה נהנה מזה, הרי מפרסמים עושי מצווה ועצם הפרסום אינו רבית, וכיון שאינו אומר לו תודה, אלא שבכרה נתונה לו מן השמים אין בזה איסור.

ויש להקשות: ממה שמבואר בתוס' קידושין (ת, ב ד"ה צדקה) שאם העני מברך את המלוה יש בזה רבית דברים אף שהוא רק מברך אותו ואינו אומר לו תודה.

תשובה: אם אומר לו בלשון ברכה שמברך אותו בעצמו

- יש בזה איסור. אבל אם אומר לו בלשון הודעה שבוודאי תתברך מן השמים על מצוותיך אין בזה איסור.

סברת הדברים: נראה שהחילוק פשוט דבוודאי המברך את המלוה יש בזה איסור, וההיתר של האגרות משה היינו רק כשאומר לו בלשון הודעה, ובלשון סיפור דברים, וכאומר לו מצווה גדולה עשית ובוודאי תתברך מן השמים, דכיון שאינו מברך אותו אלא מודיע לו ששמורה לו ברכה מן השמים אין בזה איסור. אבל אם אומר לו בנוסח של ברכה עצמית 'אני מברכך ככל הברכות' וודאי יש בזה רבית דברים, שהרי מוסיף לו ברכה משל עצמו ולא רק שמודיע לו ברכת הקב"ה. והתוס' איירי באופן זה, שהעני אומר לו ברכה בלשון עצמי, ולכן יש בזה איסור.

ועדיין יש להקשות: הרי נפסק בשו"ע (סי' קס סעי' יג) שאסור ללוה לומר למלוה 'פלוני יתן בשבילי', דכיון שאומר שאחר יתן בשבילו נראה שהאחר הוא שלוחו של הלוה, אף שגם שם הוא רק מודיע למלוה שפלוני יתן בשבילו ואינו עושה יותר מזה, וא"כ איך מותר להודיע למלוה שיתברך מן השמים, ובמאי עדיף ממה שאסור להודיע למלוה 'פלוני יתן בשבילי'.

תשובה: יש ליישב בכ' אופנים, חדא, הרי האיסור של אמירת 'פלוני יתן בשבילי' הוא משום שנראה שפלוני הנותן הוא שלוחו של הלוה, וכמבואר ברא"ש (ב"מ פ"ה סי' מז) בטעם האיסור, א"כ מסתבר דלא שייך איסור זה כלפי הקב"ה, דאין הקב"ה נראה כשלוחו של הלוה, ולכן מותר להודיע למלוה שיתברך מן השמים.

עוד נראה, דהאיסור של 'פלוני יתן בשבילי' הוא רק באופן שפלוני הנותן אינו נותן למלוה של כל אדם אלא נותן רק למלוה של לוח מסוים זה דווקא, ולכן נראה כשלוחו של הלוה, אבל אם אחד נותן רבית לכל מי שמלוה לאחר, ולא משנה אם הוא מלוה ללוה זה או לאדם אחר, בזה אינו נראה כשלוחו, שהרי אינו נותן דווקא בשביל הלוואת לוח זה.

והכי נמי כלפי הקב"ה שנותן הברכה לכל מי שמלוה לחבירו ולא רק למי שמלוה לאדם זה דייקא, לכן אין בזה משום נראה כשלוחו, ואין בזה איסור. [ואין זו סתירה למה שדנו הפוסקים' האם מותר ללוה לומר 'כל הנותן אינו מפסיד', דשם אף שמשלם לכל מי שמשלם רבית, אבל היינו רק למשלם למלוה שלו, ולא לכל מלוה בעלמא, אבל כאן הקב"ה משלם לכל מי שמלוה ולא משנה למי].

***

4. ב"י סימן קס סעיף יג, מביאו רע"א בגליון השו"ע סימן קס סעיף יג.

הנימוס נגד דיני השולחן ערוך

בישיבת מיר היה נהוג, שכשבחור היה צריך לנסוע הביתה, היה נכנס למשגיח רבי ירוחם זצ"ל ללוות ממנו כסף לצורך הוצאות הדרך, וכשחזר לישיבה היה משלם לו את ההלוואה, פעם בסוף הזמן נכנס אליו בחור, שלימים נודע לגאון מפורסם הלא הוא רבי שמעון שוואב זצ"ל ללוות ממנו כסף. משהלוה לו את הכסף אמר לו ר' שמעון: 'א דאנק' [תודה]. מיד הוכיחו המשגיח זצ"ל 'האינך יודע שאמירת תודה הוא בכלל ריבית דברים?' והוסיף: "אייער דייטשע דאנקען, וועלן נישט איבערדעקן דעם שולחן ערוך". [התודה הגרמנית שלכם לא תכסה על השולחן ערוך]

בזמן השני כאשר נכנס ר' שמעון שוב ללוות ממנו כסף, כבר זכר להיזהר היטיב ולא אמר תודה. כשפנה לצאת קרא לו המשגיח ואמר: 'הרי זה אינו מדרכי הנימוס שלא להודות על הלוואה שמקבלים'. תמה ר' שמעון ושאל: 'הרי כבר הוזהרתי על ידי המשגיח שלא להודות על ההלוואה'. השיב לו המשגיח 'הנה זה ברור שעל האדם להכיר טובה על כל טובה שמקבל מחבירו, רק שהתורה אסרה להוסיף מלת תודה שהיא ריבית דברים, עתה כשנכנסת ללוות ממני הכרתי עליך שהבנת שהתורה אינה מחייבת להכיר טובה למלוה ועל זה הוכחתך...'

שאל אביך ויגדך

ליקוטים מתורת מרן רבן של ישראל הגראי"ל שטינמן זצ"ל

חוקת | תשע"ח | גליון מס' 9

שיחה לפרשת השבוע - מילה אחת של תורה

שילמוד אצל הסלע פרק משניות או גמרא ויתן מימיו, ולכאן מה היתה הכונה, וכי אמר לו הקב"ה למשה שילמד תורה, והרי מרע"ה כל ימיו לא פסק פומיה מגירסא, ובתוס' בסוטה (דף כ"א א') כת' דסתם ת"ח תורתו אומנותו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה, ואם סתם ת"ח כן בודאי מרע"ה לא היה אצלו אפי' רגע כמימריה בלי תורה, וא"כ למה צריך לומר שילך וילמד אצל הסלע, א"כ לא היה הקב"ה צריך לומר לו ודברתם אל הסלע אלא שילך אל הסלע, וממילא ילמד שם תורה. וצריך לומר דבאמת לא נצטוו ללמוד תורה על יד הסלע, אלא אמר לו הקב"ה שאם רוצה שיצאו מים זה יבוא ע"י שילמד שם תורה וממילא יצאו מים, אך לא היתה כאן מצוה ללמוד תורה אצל הסלע, ולכן לא עבר בזה על ציווי ה', דלא נצטוו לדבר אל הסלע.

ולפי"ז הטענה הגדולה שאמר הקב"ה יען לא האמנתם בי להקדישני, היתה, למה לא עשו שיבואו המים ע"י זכות התורה, דאמנם יש ניסים שעושה הקב"ה ע"י צדיקים, וזה ע"י שמכוין כוננות לשם שמים ובזה פועל פלאי פלאות, אך נס כזה שהיה בא בלא כל כוננות ויחודים, אלא ע"י עצם לימוד התורה היה עושה נס, והיו רואים כי כח התורה הוא כ"כ גדול ועצום שגורם מהפך בבריאה ובטלה כל הבריאה כולה, ויוצא מים מסלע רק ע"י לימוד התורה לבד בלי כל הוספה, קידוש ה' הזה גדול יותר מכל קידוש ה' אחר שעשו.

ומה שאחז"ל שהיו עושין ק"ו ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר וכו', אי"ז משום דההכאה על הסלע ויצאו מים הוא נס פחות מדיבור אל הסלע, אלא משום דכשהכה בסלע נמצא שעשה פעולה בכונה כדי שיצאו מים ועי"ז יצאו מים, והוא אמנם נס גדול, אך הקידוש ה' הגדול הוא להראות את כח התורה, דעל ידי שלומד פרק אחד עי"ז כל הבריאה כולה כאילו מתבטלת, דאין בריאה רק תורה, וכשיש תורה א"צ כל כונה כדי להביא מים אלא לומדים תורה ויצא מים. נמצא לפי"ז דלא נענשו משה ואהרן על חטא שעשו שעברו דבר ה', אלא התביעה היתה על שהיו יכולים לעשות קידוש ה' יותר גדול, ולא עשו.

והנה ידוע מה שאחז"ל (במנחות דף מ"א א') דאף שאדם אינו מחוייב לילך עם בגד של ד' כנפות כדי להתחייב בציצית, מ"מ בעידן ריתחא ענשינן אעשה דציצית וכדו', אפי' שאינו מצווה מ"מ ענשינן עלה. והנה אם בעידן ריתחא ענשינן עלה ע"כ דגם שלא בעידן ריתחא זו עבירה, רק שאין עונשין עליה, דאם אי"ז עבירה כלל למה בעידן ריתחא עונשין על זה, הרי לא עשה עבירה? ואם זה עבירה א"כ יש תביעה ע"ז, ובעולם הבא מענישין על זה, וכל מה דאמרי' הוא רק דבעולם הזה יש דברים שאין עונשין עליהם, משום שהקב"ה מאריך אף על עבירות וכ"ש על זה, ורק בעידן ריתחא עונשין על זה, אך זה חטא, ובעוה"ב יענישו על זה.

ונמצא א"כ דכל דבר שיש ביד האדם לעשותו ואינו עושה, יש עליו תביעה בזה, וא"כ בודאי אצל צדיקים ואצל משה רבינו ע"ה היתה תביעה על זה, וההנהגה אצל מרע"ה חמורה יותר ואפי' בעוה"ז עונשין על זה, ולכן אפי' שלא נצטוו לעשות קידוש ה' יותר גדול ולא עבר על ציווי ה', מ"מ אמר הקב"ה יען לא האמנתם בי להקדישני, היינו למה לא עשו שיהא קידוש ה' יותר גדול.

ועלינו ללמוד מזה כמה גדולה התביעה בזה, דמשה רבינו ע"ה משום חסרון זה שלא עשה נענש בעונש חמור כ"כ, ומרע"ה הרבה להתפלל ולהתחנן בכל כוחו תפילות כמנין ואתחנן - תקט"ו תפילות, ולא היתה בקשתו על עניני עוה"ז אלא דברים גדולים מאוד, אעפ"כ נענש משום

שיחת רבנו: בפרשת השבוע נכתבה הפרשה של מי מריבה, שנצטוו משה ואהרן "ודברתם אל הסלע ונתן מימיו" ולבסוף הכה משה בסלע ויצאו ממנו המים, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל וגו' המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדשם. המפרשים האריכו לדקדק מה היה החטא בזה ונאמרו בזה הרבה פירושים ואלו ואלו דברי אלוקים חיים.

והנה עיקר הקושי בזה הוא על מה שאמר השי"ת יען לא האמנתם בי להקדישני, ופרש"י שאילו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום ק"ו אנו, ולכאן אינו מובן מה הפרש יש בין הכאה לדיבור, הא מצד הטבע כשם שדיבור אינו מוציא מים כך הכאה בסלע אינה צריכה להוציא מים, ומה שיצאו מים ע"י הכאה הוא ג"כ נס גלוי, ולמה יש בזה פחות קידוש ה' ע"י הכאה. וק"ו שהיו עושין מדיבור היו יכולים לעשות ג"כ מהכאה. עוד יש להבין למה כל הטענה לא היתה אלא על מה שלא הקדישו את שמו של הקב"ה יותר ע"י דיבור, ולא נזכר כלל תביעה על מה שלא קיימו את דבר ה', והרי הקב"ה אמר להם ודברתם אל הסלע והם לא קיימו את זה אלא הכו בסלע, ולמה לא נתבעו על זה, ולכאן זה חטא יותר חמור ממה שנתבעו על שלא הקדישו את שמו ית', דבזה לא עשו עבירה אלא שהחסירו מכבוד שמים שהיו יכולים לעשות, אך מה שלא קיימו את מה שצוה אותם ה' לדבר אל הסלע, זה הרי חטא, ולמה לא נזכר בשום מקום תביעה עליהם מחמת זה.

וביותר יש לתמוה בזה, דהנה בשם הגר"א ז"ל מובא [ע"י קול אליהו יומא] לבאר את דברי הגמ' ביומא (דף כ"ב ע"ב) שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו ופרש"י שאול נכשל באחת ועלתה לו לרעה לקונסו מיתה לבטל מלכותו ודוד נכשל בשתים ולא עלתה לו לרעה, דשאל מחמת חטא אחד שלא קיים את דבר ה' להכרית את העמלקים והשאיר את הצאן והבקר נלקחה ממנו המלוכה לעולם, ודוד נכשל באוריה ובהסתה למנות את ישראל ואעפ"כ נשארה בידו המלוכה לו ולזרעו לעולם ועוד.

וצריך להבין וכי משוא פנים יש בדבר, וביאר כי מכל דבור שיוצא מפי הקב"ה נעשים פ"ה אלפים רבבות עולמות וכולם מתקיימים ע"י מי שמקיים את המצוה, ומה שיותר מקיימים את דבר ה' יש יותר חיזוק לעולמות, ואע"פ שיש שאינם מקיימים מ"מ כיון שיש מי שמקיים את המצות ממילא יש קיום לכל העולמות האלו, אך כל זה הוא במצוה שנתנה לרבים, אבל מצוה שנתנה לאדם יחידי והוא אינו מקיים ח"ו את המצוה נמצא שכל המצוה נתבטלה לגמרי. ולכן שאול שנתנה לו לבדו מצוה זו לך והחרמת את עמלק והוא לא קיימה, ממילא נתבטלה המצוה לגמרי, ולא היה קיום כלל לעולמות ונתבטלו, משא"כ דוד המלך אע"פ שהוא לא קיים מצות אלו מ"מ נתקיימו ע"י אחרים ולכן ענשו אינו חמור כ"כ. עכ"ל הגר"א ז"ל.

וא"כ כאן במי מריבה שאמר הקב"ה למשה ודברתם אל הסלע והוא לא קיים דבר ה', נתבטל כל הציווי ה', וחמור הרבה יותר ממה שלא האמנתם בי להקדישני דמ"מ נתקדש שם שמים על ידו במה שהכה את הסלע ויצאו מים, ולא נתבטל כל הענין, משא"כ במה שלא דבר אל הסלע הרי ביטל את דבר ה' לגמרי.

ונראה ביאור הדברים, דהנה ידוע משאחז"ל דמה שמשא רבינו נצטוו ודברתם אל הסלע אין הכונה שיאמר אל הסלע תן מים, אלא אמרו חז"ל (הובא בילקוט שמעוני) דאמר לו הקב"ה "שנה עליו פרק אחד", דהיינו

שהיה חסר לו מצוה זו, ומה נענה אנו על זה.

עכ"פ רואים מזה, ראשית, עד כמה גדול כח התורה, דבשביל התורה כל הבריאה בטלה ואין טבע בפניה, ומאבן יצאו מים, וזהו הדרגה הגדולה ביותר שהיה צריך משה רבינו להראות להם. וכן יש לנו ללמוד מזה שיש תביעה גם על מה שלא עושים דברים שלא מחוייבים כ"כ.

והנה בודאי שעל ידי לימוד התורה שלנו לא נוכל לעשות שיצאו מים מן הסלע, אך מ"מ על ידי לימוד התורה צריך שיחולל מהפך בעצמנו, וע"י גיעת התורה יכול כל אחד ואחד להגיע לדרגה שבכחו להגיע, ואף שלא נוציא מים מן האבן, אך לכל הפחות שלב האבן שבתוכנו יהפך ללב בשר... בפרט בני תורה יש להם אפשרות לעלות ולגדול בלי סוף רק עם קצת עמל. ויתן ה' שנזכה לעלות בתורה, ועי"ז נגיע למה שרוצה השי"ת מאתנו. (שיחת רבנו שנדפסה בס' מפקודיך אתבונן ח"ב וע"ע באילת השחר עה"ת בנוסח אחר קצת)

פרשת פרה

המסירות, קובעת את שם העושה -

פרה אדומה לעולם נקראת על שם משה רבנו

מאת: הר"ג ר' יוסף צבי רינהולד מתוך 'מלא פי תהלתך' חלק ראשון, עמוד קכו, נדפס מחדש בשנת תשע"ד

ידוע, שבכל דבר, יש כח רוחני ממעל המחייה ומקיים אותו, ולולא זאת, היה הדבר מתבטל.

וכן אמרו חז"ל (מדרש בראשית רבה י, ו) אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו, גדל. והאדם, נתון בידו כל הבריאה, שעל ידי כח הבחירה, מטה את כל הנבראים וכחם הרוחני. וממילא, זה משפיע על המציאות למטה. ובפרט, בעניינים רוחניים כגון תורה ומצוות, מושפע הכל על ידי האדם.

והנה, מצינו דכתיב בפרשת נשא (ז, א): ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן. ופירש רש"י, בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן. ותלאו הכתוב ב'משה', לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר, להורות לעושי המלאכה, ולא טעה בתבנית אחת וכו'.

מסירות, היא ביטוי לכח הרוחני העיקרי שבכל דבר גשמי

והנה, אף על פי שהקים משה, מכל מקום, חז"ל דייקו שהפסוק קורא את כל ענין המשכן, על שם משה. על אף שלא עשה שום פעולה ושום מלאכה בעשייתה. אלא כיון שהתמסרותו היתה הסיבה להמשכן, הרי ממש נעשה על ידו. כי אין העיקר, עשייה בידים. אלא על ידי הכח הרוחני שבו, כי זה הוא העיקר.

גם כשנעשה לו 'נס', המסירות היא העיקר וזה הקובע

וכן מצינו שהתורה קרויה: תורת-משה. כי מבואר בחז"ל (ספרי האיזני לב, ב) אמר משה רבנו לישראל, כמה יגיעות יגעתי והייתי מ' יום בשמים, לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, וכמה צער נצטערתי ונכנסתי לבין החיות ונכנסתי לבין השרפים

א.ה. שתי התיבות דלהלן, לא ציטוט דברי חז"ל, כנראה סיכום הדברים בלשון מורן זי"ע:

וקיבלה בצער וכו'

ולהלן הציטוט:

שאחד מהם יכול לשרוף כל העולם כולו על יושביו, כענין שנאמר (ישעיהו ו, ב) שרפים עומדים ממעל לו.

נפשי נתתי עליה, דמי נתתי עליה.

כדרך שלמדתי אותה בצער כך תהיו למדים אותה בצער

או כדרך שאתם למדים אותה בצער כך תהיו מלמדים אותה בצער.

הרי, דאף על פי שהיה נס, שהיה יכול להתקיים מ' ים בלא אכילה ושתייה, מכל מקום, זהו יסורים גדולים, וצער! וזה הכל למען השגת תורה מן השמים.

וכיון ששיגענו היתה למעלה מן הכל, אז זו נעשית ל'תורתו'.

לימוד תורה ב'יגיעה'

זהו 'מסירות' שעושה את התורה שהיא שלו!

ומצינו בגמ' (קידושין לב:) דתלמיד חכם יכול למחול על כבודו, כי התורה נקראת "דיליה". ומפרש רש"י, דקודם שלמד, וזהו תורת ה'. ואחרי שלמד, וזהו תורתו. ובודאי, אין זה נעשה תורה דיליה בלימוד ברפרוף... אלא רק בלימוד שעל ידי יגיעה, היא תורה הראויה לכבדו והואיל וזה נעשה חלק ממנו, על כן יכול למחול. ואם איזה חלק שלא על ידי יגיעה, הא זה לא עושה אותו לתלמיד חכם, ועל זה לא צריך כלל לכבד.

כפי מידת היגיעה, כך זכיית ההשגה

וחזינו, דכל אחד לפי אותה מדה של יגיעה, כפי זה הוא זוכה לתורה. ומה שאמרו על משה, שהתורה נקראת על שמו. היינו, דבאמת התורה היא שלו ממש. ששיגענו היתה להשיגה, וללמדה, כך שבאמת על ידו זכינו לאורה.

כמו זכיית התורה על ידי יגיעה, שזהו מסירות כך זכיית הכפרה על ידי תפלה ו'פרה אדומה', שזהו מסירות

והנה, מצינו גם כן בפרשת חקת (במדבר יט, ב) דכתיב: ויקחו אליך פרה אדומה תמימה. ופרש"י, לעולם היא נקראת על שמו, פרה שעושה משה במדבר. ועיין שפתי חכמים, שבכל הפרות היו מערבין מאפר הפרה שעושה משה. והנה, גם שם משה לא עשה כלום, אלא, אלעזר וכל המתעסקים בשריפתה ובעשייתה, הכל נעשה על ידי אחרים. ולמה היא נקראת על שמו?

אלא, הא מבואר, דענין הפרה הוא כפרה על חטא העגל, וכמאמרם (הובא ברש"י שם) משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך, אמרו, תבא אמו ותקנח הצואה. כך תבא פרה ותכפר על העגל. א"כ, הא ודאי כיון שהוצרך משה להיות מ' ימים האמצעיים יום ולילה בהפסק התפלל, שוב, זה היה במסירות וביגיעה שלא לאכול ולא לשתות ולא לנוח, רק לעמוד בהפסק בתפילה. ואחרי הכל, הרצון הגמור, זכה רק בסוף מ' יום האחרונים ביום הכיפורים בו נתרצה ריצוי גמור, ומכל מקום, עדיין נשאר, שבכל צרה, פוקדים גם על עוון העגל, (כדכתיב פרשת כי תשא לב, לד וביום פקדי ופקדתי עיין גמ' סנהדרין קב).

א"כ, בלי המסירות של משה, היה ח"ו השמדה שלא היה מכפר הפרה. כי הפרה היא אחרי כל הכפרות שפעל משה על ידי מסירותו בתפילות ובעלייה עד לריצויים ולוחות השניות (ככתוב בפרשת כי תשא).

א"כ, ודאי זה נקרא 'הפרה שעושה משה', כי ענין הפרה היא לא רק הפעולה המעשית, שחיטתה ושריפתה ואסיפת אפרה, ואחר כך, ההזייה. אלא זה הכל מכח התכלית, שזהו הכפרה. וזה היה בעיקר על ידי משה רבנו.

והנה, למדנו שהעיקר כפי היגיעה והמסירות, ובלי זה אי אפשר לזכות כלום.

ואין פלא שבזמנינו כל כך ירודים בעניות של תורה, כי כפי יגיעתנו, מה שיש לנו, זה גם כן רחמים מרובים מאד.

הבה נתחזק ליגע בתורה ומצוות ותפילה, ונזכה לכל אלו המעלות.

בדידי הוי עובדא - על מי אתה סומך

לי רבינו להוסיף עוד עשרים אברכים, ועכשיו שב"ה התבססתי רבינו אומר לי לא להוסיף ואף המאתיים בסכנה, מה הטעם?, הסביר לו רבינו שבעבר שאמרת שאתה מרגיש שאינך יכול להחזיק האברכים, ראיתי שאתה מרגיש שכולך תלוי רק בהקב"ה יכלת להוסיף עוד אברכים, אבל עכשיו שבאת ואמרת שהנך מרגיש שכבר התבססת ואתה מרגיש שאתה מסתדר לבד, חששתי שאינך מספיק תלוי רק בהקב"ה, זה כבר סכנה גם על האברכים הקיימים. [א"ה עי' חובת הלבבות שער הבטחון]

הרב היקר שיש לו כמה כוללים, נכנס לרבינו שיש לו מאה ועשרים אברכים ומאחד קשה לו כבר להחזיקם, ומרגיש שכבר רוצה לסגור הכוללים, אמר לו רבינו תוסיף עוד עשרים אברכים, לאחר כמה חודשים נכנס שוב לרבינו שאלו רבינו כמה אברכים יש לך השיב מאתיים, ושאלו איך מסתדר, השיב לו שב"ה מרגיש שהתבסס והוקל לו. שאל את רבינו האם להוסיף עוד אברכים, אמר לו רבינו שלא, וגם המאתיים האלו בסכנה, שאל לרבינו ילמדנו רבינו בעבר שאמרת לי רבינו שאיני יכול להחזיק האברכים אמר

כאיל תערוג – הלכות שבת

לבקשת רבים להמשך הלכות והליכות שהתפרסמו בכאיל תערוג בחורף אנו ממשיכים אי"ה להביא דברים כסדר השו"ע, ואין לסמוך על הדברים למעשה אלא רק למשא ומתן

מוצאי שבת - ב

קטן שהגדיל בכניסת היום או ביציאת היום

מה"ת, לפי דחובת הבדלה אינו משום שהיה מצווה בשביתה זו אלא הוא על המציאות דהבדלה בין קודש לחול. אולם הגרי"פ פערלא בביאורו לספר המצוות לרס"ג (סוף עשה ל"ג) כתב דהמחלל שבת פטור מקידוש והבדלה, לפי שעיקרם הוא ברכה על השביתה, ואם לא שבת מאי שייכות לברכה זו. והוכיח מהא דהגאונים לא מנו קידוש והבדלה במנין המצוות, והיינו לפי שהם ברכת המצוות למצות שביתה, וכשם שברכת התורה אינה נמנית כמצוה בפ"ע כן נמי קידוש והבדלה אינה נמנית בפני עצמו, ע"ש. ולדבריו יובן הא דאיתא בשבת (פח, ב) אמר ריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפי הקב"ה ריבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להם לקבל תורה בא, אמרו לו וכו', אמר לו הקב"ה למשה החזיר להם תשובה וכו', אמר לפניו ריבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה וכו' שוב מה כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו' כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכים שבות וכו', מיד הודו לו וכו'.

ותמוה, מה הוכיח להם משה מהאמור בקרא זכור את יום השבת לקדשו' והלא לא נאמר בזה דין שביתה ממלאכה אלא דין זכירה המלמד על מצוות קידוש היום או זכירת יום השבת בשאר ימי השבוע, ומה ענין זה לשביתה ממלאכה. ולהנ"ל דמצות קידוש היום הוא מחמת הדין שביתה ממלאכה, א"ש דמייתי מהא דהמלאכים לא שייכי בעיקר השבת שהרי אינם עושים מלאכה. ומהאי טעמא יש שהתירו לנסוע במוצ"ש עם נהג שאינו שומר שבת, אף שקרוב לודאי דלא עשה הבדלה ולא אמר ברוך המבדיל, וא"כ לכא' הרי מכשילו בעשיית מלאכה קודם הבדלה, משום דכיון שלא שמר שבת ולא נהג בקדושת השבת לא שייך אצלו הבדלה דעל מה יבדיל על החילול שבת שלו. ולפי"ז בניד"ד כיון שבשבת לא היה מחויב בשביתה מה"ת שהרי קטן היה, א"כ אף במוצ"ש לא חייל עליו חובת הבדלה מדינא ואינו יכול להבדיל בשביל שאר גדולים.

[מיהו לולי דבריו מסתבר דד"ז שייכא רק לענין איסור מלאכה קודם הבדלה, שהאיסור הוא לא לעשות מלאכה ראשונה אחר השבת קודם הבדלה, וכיון שלא שמר שבת אין בו איסור מלאכה במוצ"ש, אבל חובת הבדלה על יום השבת ודאי שיש בו, (דהא אחר שאמר ברוך המבדיל והותר במלאכות עדיין יש בו חובת הבדלה), דסו"ס גם לגביו הוא יום השבת (כמו שנתבאר לעיל). ולכן בניד"ד שפיר מחויב בהבדלה מעיקר דינא ויכול להבדיל ולהוציא שאר גדולים]. (שיעורי הגרב"צ פלמן)

בדין מי שהבדיל וכיוון להוציא רק את חלק מהשומעים

מעשה בבחור שהבדיל להוציא את בחורי הישיבה, וכשהבדיל כיוון שלא להוציא בחור מסוים, ויש לדון האם שאר בני הישיבה יצאו בהבדלתו, דהנה כתב הרמ"א בריש הלכות ר"ה (סי' תקפ"א סעי' א') וכן שליח ציבור צריך שיוציא כל אדם בתפלתו, ואם יהיה

קטן שנעשה בר מצוה ביום הכיפורים, נקטו האחרונים דאינו חייב מדאורייתא בתוספת קודם יוה"כ כיון דעדיין קטן הוא, אולם כשנעשה בר מצוה במוצאי יום הכיפורים הסתפק ה'מנחת חינוך' (מצוה שיי"ג ס"ק י"ז) אם חייב הוא בתוספת יוה"כ לאחריו מה"ת, אי נימא כיון דחייב בכל המצוות א"כ חייב הוא בתוספת זה, או דילמא דהתורה לא חייבה התוספת אלא אם הוא חייב בעיקר, אבל אם בעיקר לא היה חייב כלל לא שייך בתוספת שצריך להוסיף על הקודש כיון דבקודש עצמו לא היה חייב לא שייך התוספת, וצ"ע. אולם בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קע"ב) נקט בפשיטות דאין עליו חובת תוספת מדאורייתא, דמכיון שבעיצומו של יום ודאי פטור מן התורה, ממילא פטור אף מן התוספת, דכיון שלא חייב לנהוג קודש ביום כיפור, אין לו שייכות להוסיף דאין תוספת בלא עיקר, וכתב דאינו דומה לחולה שהבריא במוצאי יוה"כ דודאי חייב בתוספת, משום שלגבי חולה היום הוא קודש אצלו ולא פקע קדושתו מיניה, רק שהותר לו עשית מלאכה לצורך פיקוח נפש, משא"כ גבי קטן שלא היה נהוג בו קודש מהתורה אין כאן תוספת דאורייתא. ולפי"ז יוצא דקטן שהגדיל במוצאי שבת ויוה"כ אין עליו חובת הבדלה מה"ת (אלא רק נשאר לו החיוב מדרבנן שהיה חייב בעודו קטן) משום שלא שייך להבדיל על יום שלא היה קודש אצלו.

אולם רבנו אמר דאין זה מוכרח, דאפשר דחובת הבדלה אינו רק משום שהיה מצווה בשביתה שבת זו, אלא על המציאות דהבדלה בין קודש לחול, ולכך אף שבשבת הוא היה קטן ולא היה מחויב בדיני שבת מדאורייתא מ"מ כיון שבמוצ"ש הוא גדול הרי הוא מחויב בהבדלה.

ונידון זה נפק"מ למעשה לענין אם קטן שהגדיל במוצ"ש יכול להבדיל ולהוציא גדול. והנה דעת הרמב"ם דחובת ההבדלה נילף מ'זכור את יום השבת לקדשו' כלומר זכרהו זכירת שבח וקידוש בכניסתו וביציאתו, והיינו דהבדלה היא חלק ממצות השבת, אפשר דבניד"ד שביום השבת לא היה בר חיובא א"כ הוא מופקע מזכירתו ביציאתו. אלא דיש לדון אם חובת ההבדלה נמשך מחמת קדושת השבת וחובת שמירתה שהיתה מוטלת על הגברא, או דלא שייכא כלל עם מצוות שמירת השבת רק עיקר מצותה מחמת שהקב"ה הבדיל את השבת יותר משאר ימי השבוע, וגם לקטן יום השבת הוא יום קדוש [ושאני מגר] וא"כ שפיר חל עליו עתה חיוב מה"ת לקדשו, וכי במה שלא זכרהו בכניסתו יגרע ממנו שאף לא יזכרהו ביציאתו. אולם לשיטת דסברי דחובת הבדלה הוי דין עצמי, שצריך להבדיל בין יום השביעי לששת ימי המעשה, ולא שייכא לעיקר חיובי שבת, מסתבר טפי דקטן שהגדיל מחויב מדינא להבדיל, שהרי סו"ס יום זה מובדל משאר ימי השבוע, ושפיר חל עליו חובת ההבדלה.

ולמעשה, הובא בשם רבנו דאף לדעת החת"ס דקטן שהגדיל במוצ"ש אינו חייב בדין תוספת מה"ת, מ"מ אפשר דבהבדלה חייב

1 ויש שהתירו מטעם אחר, דכיון שהוא אינו מבדיל (ואינו מתכוין להבדיל) לא שייך בו איסור מלאכה קודם הבדלה, לפי דיסוד איסור מלאכה הוא משום חובת הבדלה דרמיא עליה ולא משום קדושת היום ואיסור מלאכה דשבת, והיינו דמחמת חובת הבדלה דרמיא עליה

1 ויש שהתירו מטעם אחר, דכיון שהוא אינו מבדיל (ואינו מתכוין להבדיל) לא שייך בו איסור מלאכה קודם הבדלה, לפי דיסוד איסור מלאכה הוא משום חובת הבדלה דרמיא עליה ולא משום קדושת היום ואיסור מלאכה דשבת, והיינו דמחמת חובת הבדלה דרמיא עליה

לו שונא ומכוין שלא להוציאו, גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו. ולכאורה גם הכא כיון שכוון שלא להוציא את שונאו ממילא כולם לא יצאו ידי חובתם.

מיהו שמעתי מבעל הקהולת יעקב להסתפק בזה, דאפשר שכל דברי הרמ"א הם רק בדברים שהם חובת ציבור כמו חזרת הש"ץ, שהוא צריך בתפילתו להוציא את הציבור, דבזה כיון שהוא חובת ציבור אז אינו בעלים להוציא אותו כן ואותו לא, וממילא באופן שמכווין שלא להוציא אחד מהם אמרינן שלא יצאו כולם, אבל היכא שכל אחד חייב בדבר בפני עצמו ורק שיש אחד שמוציא את כולם כגון בהבדלה, א"כ אפשר שבזה אם מכוון שלא להוציא אחד מציבור, אמרינן שרק אותו אחד לא יצא אבל שאר הציבור שפיר יצאו ידי חובתם,

ורבנו הוסיף עוד, דאפשר דכל דברי הרמ"א הוי רק בתפילה ולא בשאר חובת ציבור, עפ"ש"כ הב"י (סי' נ"ג סעי' כ') בשם המהרי"ק (בשורש מ"ד) שהתפילה הוא של הקהל שהיא במקום התמידין שהיו באים משל צבור ואין ראוי שיהיה אדם שלוחם להקריב קרבנם שלא מדעתם ורצונם וכו', ולפיכך רק בתפילה אמרינן שהוא לא בעלים להוציא רק חלק מהציבור, או דאפשר דהוי תקנ"ח שלא יוציא אחד כן ואחד לא, וא"כ בכל דבר אמרינן כן, וצ"ע. ואמר שעכ"פ מספק לא יעשו שוב הבדלה. ונפק"מ בזה גם בקידוש וכן בתקיעת שופר, דכיון דהוי חובת יחיד א"כ אפשר שבזה שאר הציבור יוצאים ידי חובתם וכנ"ל. (שיעורי הגר"צ פלמן)

בדין טעימה מכוס של הבדלה

בגמרא בפסחים (קז, א) מבואר שצריך טעימה מהכוס של קידוש ואם לא טעם לא יצא ידי חובתו. ובשיעור הטעימה פסק השו"ע (סי' רע"א סעי' י"ג) דהיינו מלא לוגמיו והוא רוב רביעית. ועי' בשו"ע הגר"ז (סי' ק"צ סעי' ד') שהביא פלוגתא גבי הבדלה וכל שאר כוס של ברכה (מלבד מקידוש), אם לא שתה כמלוא לוגמיו אי צריך לחזור ולהבדיל, ע"ש.

ובמשנה ברורה (סי' רצ"ו סק"ט) כתב, דעל י"ש אין כדאי להבדיל, דהא כתב המגן אברהם דכוס הבדלה רגיל המבדיל לשתותו כולו ואין משקה ממנו לבני הבית, ובי"ש קשה לקיים זה, אך כשאין לו משקה אחר יכול להבדיל עליו, אך שיזהר לשתות ממנו עכ"פ כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית ואי לאו לא יצא, עכ"ד. ומבואר בדבריו דנקט שגם בהבדלה שתיית מלוא לגמיו הוא לעיכובא. וע"ע בשו"ע (שם סעי' ג') שכתב דכשיש רק כוס אחד להבדלה ולברמה"ז, שמבדיל תחילה 'ושותה ממנו מעט' ומשלימו לרביעית ומברך עליו ברהמ"ז, וכתב המ"ב (סי' קג) דשותה ממנו מעט היינו כמלא לוגמיו. אבל בערוך השולחן (סוף סעי' ט"ו) כתב דאין מלא לוגמיו מעכב, וכתב שבזה מדוייק לשון המחבר שכתב 'ושותה ממנו מעט' דר"ל מעט ממש, ואע"ג דלכתחילה בעי מלא לוגמיו מ"מ היכא דאי אפשר שאני.

והוה עובדא באחד ששתה פחות ממלא לוגמיו, ואמר רבנו דמספק לא יחזור ויבדיל. (שיעורי הגר"צ פלמן)

פיוטים

אחרי הבדלה מקפל הטלית עי' משנ"ב סי' ש' סק"ג. ואומר כמה פזמונים של מוצאי שבת. אאמו"ר אמר שכמדומה לו שהי' אומר לעיתים הפיוטים, המבדיל, איש חסיד הי', אליהו הנביא, ואמר ד'

ליעקב ובשנים האחרונות כמדומה אינו אומר מפני ציבור השואלים שממתינים עליו.

קיפול הטלית

הי' מקפל הטלית במוצ"ש אחר הבדלה. [והביא פעם בשם אחד מגדולי האדמו"רים שהנה אומרים סגולה לשלום בית לקפל את הטלית במוצ"ש, ואמר אני אומר שסגולה לשלום בית לקפל את השרוולים ולעזור]

חמין במוצאי שבת

שותה מלוגמא (חמין) במוצאי שבת. ועל דברי הגמ' שבת קי"א ע"ב חמין במוצ"ש מלוגמא. אמר רבנו, ובפשוטו הוא דבר סגולה דמאי נ"מ בין מוצ"ש לשאר לילות ובמהרש"א פירש קצת ע"פ דרך הטבע דבשבת אכל ושתה דברים קרים מיהו בזמנינו מצוי מאכלים חמים וגם מים חמים.

זמן מלוה מלכה

במשנה ברורה (סימן ש' ס"ק ב') כתב על סעודת מלוה מלכה, דבשעת' משמע דאינו כדאי בכל גוונא לאחרת יותר מחצות. אמנם בשם הגר"ז אומרים דאין בזה זמן של חצות. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שצד)

דוקא בפת

החזו"א אמר להגרי"א שצריך להקפיד לאכול פת במלוה מלכה ולא לצאת יד"ח במזונות וכמדומה שאמר שמי שלא אוכל פת יצטער על כך. (שם)

ולכן רבנו מקפיד לאכול סעודת מלוה מלכה בפת דוקא ועד חצות הלילה.

שנים רבות לימד רבנו לקראת צאת השבת ובמוצאי שבת שיעורים ברצף לקבוצות שונות של תלמידים ואברכים מזמן עוד לפני השקיעה עד כמעט חצות, עם הפסקה לתפילה ולהבדלה. לפיכך נהג רבנו לאכול סעודת מלוה מלכה בשעה מאוחרת מאוד רק אחרי שכל השיעורים שהיו במוצאי שבת מסתיימים.

משנת תשע"ד שנפסקו השיעורים במוצ"ש הידר רבנו לאכול סעודת מלוה מלכה מיד במוצ"ש [כדאיתא במ"ב סימן ש' ס"ק ב'].

ולא מקפיד להדליק נרות בסעודה זו, וע"ע במשנ"ב סי' ש' סק"א וסק"ג. ובדברי הגמ' בשבת קיט, ב אמר ר' חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת וכו' ולשון סידור שולחן היינו פריסת מפה כמש"כ המשנ"ב לגבי סעודת מלוה מלכה סי' ש' סק"א ושם כתב שגם יסדר השולחן בשאר דברים הנהוגים אצלו בעריכת שולחן ולא נתבאר במה וגם יש להסתפק אם הוא בכלל הוצאות שבת או לא והנה דרך בני אדם שאין אוכלים בסעודה זו בשר ודגים אלא אכילה מועטת ורש"י לעיל קי"ח א' כתב דסעודה זו היא רק למאן דאפשר ליה ובמשנ"ב שם סק"ב כתב שליווי השבת בצאתה הוא כמו בכניסתה ונראה דגם כשלא אכל סעודה בליל שבת כגון ביהכ"פ שחל להיות בשבת מ"מ יש ענין לאכול מלוה מלכה דבאמת היה צריך לאכול גם בכניסתה אלא שאינו יכול וביציאתה חייב. (אילת השחר שבת קיט, ב).

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה צוק"ל

גיליון מס' 92 ■ חקת

אדם כי ימות באוהל

עכשיו כלאחר יד, ללא סיבה מיוחדת. וכי לא עדיף שבמקום להצטער לעתיד צער נצחי על הזמן שהלך לאיבוד, להשתדל לנצל עכשיו את הזמן היקר מפז, שלא ילך לאבוד בשביל דברים של מה- בכך.

מורנו ראש הישיבה הגאון ר' אליהו משקובסקי צ"ל היה אומר לתלמידים: דבר אחד אני מבקש שתאמינו לי: תדעו שהזמן חולף מהר!

התנאים הדרושים כדי שהתורה תתקיים באדם

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק ג' הלכה י"ב) כותב: "אין ד"ת מתקיימים במי שמרפה עצמו עליהן". רפיון פירושו, הן אם מתרפה בהתמדה, והן אם בעת שלומד אינו עמל בכל כוחותיו. ממשיך הרמב"ם: "ולא באלו שלומדים מתוך עידון, ומתוך אכילה ושתייה".

והנה, אם היה הרמב"ם היה שולל "אכילה ושתייה יתירה", היה ניחא, אבל הרמב"ם הרי לא כתב כך? וביותר: המשנה במסכת אבות (פ"ו מ"ו) כותבת שאחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם זה "מיעוט תענוג", משמע שמיעוט תענוג אפשרי, בעוד שהרמב"ם כתב ש"אין ד"ת מתקיימין באלו שלומדים מתוך עידון", משמע שהרמב"ם שולל אפילו מעט עידון? ובהמשך: "ולא יתן שינה לעינו ולעפעפיו תנומה" - גם כאן לא כתב הרמב"ם שינה יתירה?

ונראה, שבאמת לא כמות האכילה והשינה היא זו שקובעת אלא **מסרתן**, כי כאשר אוכל או ישן לצורך בריאות גופו וכדי שיהיה לו כח לעבוד את הבורא, אין על המעשה שם של מעשה אכילה ושינה אלא מעשה של חיזוק גופו לעבודת ה', כי שם המעשה נקבע עפ"י התכלית שבעבורו נעשה. אבל אם עוסק בענייני הגוף לצורך עינוג גופו, יש בכך משום חיזוק הגשמיות וזה מפריע לתורה - שכולה רוחניות, להדבק באדם. ומה שמשמע מהמשנה באבות שאינה שוללת מיעוט תענוג הוא לפי **שדור** כלל אדם נצרך למעט תענוג לצורך בריאות נפשו. ממשיך הרמב"ם: "אמרו חכמים דרך רמז, 'זאת התורה אדם כי ימות באהל' - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמה. וכך אמר שלמה בחוכמתו... 'אף חכמתי עמדה לי' - חכמה שלמדתי באף עמדה לי".

השגת מתיקות התורה

עניין זה של זהירות מריבוי גשמיות נוגע גם לעניין השגת מתיקות התורה. **נאמר במשלי** (כ"ז, ז): "נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק". כלומר: נפש שבעה מרגישה מריבות גם בדבר מתוק, בעוד שסגולתו של הרעב להפוך כל מר למתוק.

מהי נפש רעבה ומה היא נפש שבעה? מפרש רבנו יונה, שכאשר נפשו שבעה, כביכול, מהתורה ואינו משתוקק לידיעתה, אזי אפי' אומרים לו מרגליות בתורה, גם לא נמשך לזה, אך אם הוא רעב לדברי תורה, אפילו אומרים לו דבר בלי טעם, ג"כ מתוק הוא לו. ולפי פירוש זה, השובע והרעב נסוב על השתוקקותו של האדם לדברי תורה.

הגור"א מפרש פירוש נוסף: אם ממלא תאוות נפשו, זה נוטל ממנו את החפץ בדברי תורה, אך אם אינו ממלא תאוות נפשו, אזי כל המרידות שהיתה בשעה שהתגבר על יצרו יהיה למתוק, כי ע"ז ישיג את מתיקות התורה. ולפי פירוש זה, השובע והרעב מתייחס למילוי ואי מילוי התאוות.

ובאמת נראה, ששני הפירושים משלימים זה את זה: אם הוא ממלא עצמו בתאוות,

אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה

"זאת התורה אדם כי ימות באוהל... וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים" (פרק יט, ד). דין זה שהמת מטמא את כל אשר באהל, אינו דווקא באהל שהוא מת בו, אלא גם אם הכניסוהו לאותו אהל לאחר שמת, הוא מטמא את הכלים שנמצאים שם, וא"כ מה הוא זה שאמר הכתוב "אדם כי ימות באהל", מה לי היכן הוא מת? אומר הנצי"ב (העמק דבר על אתר) שתמיהה זו הביאה את חז"ל (שבת פ"ג) לדרוש: "זאת התורה אדם כי ימות באוהל" - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה".

והנה, כולנו רוצים שהתורה תתקיים בנו אך חז"ל מגלים שכדי לזכות לכך צריך להיות "ממית עצמו עליה". מה הפירוש בזה ומה צריך לעשות כדי שיקרא "ממית עצמו עליה"?

החזון איש באגרותיו (חלק א' אגרת ג') מפרש: "להמית עצמו" פירושו, לשבר ולהמית את המידות הרעות שבקרבנו, "כי המידות המושחתות שבאדם רבות הנה, והם עצמו ובשרו של האדם, והממית אחת מהן המית את עצמו. ומיתה זו תחייב את בעליה ודברי תורה מתקיימים בידו". כלומר, המידות המושחתות שבאדם הופכות להיות חלק ממנו, וממילא המתתן נחשבת כהמתת האדם שהיו בו המידות המושחתות, וזה אומרים חז"ל, שעל ידי המתת המידות הרעות דברי תורה יתקיימו בידו.

בשם הגר"ח מוסרים דבר מאלף: כידוע, לאחר מות האדם, שוב אין ביכולתו להוסיף לעצמו זכויות חדשות. נתאר לעצמנו, שזמן-מה לאחר מותו של מאן-דהו, העניקו לו בית דין של מעלה אפשרות חד-פעמית לשוב למשך כמה שעות לעירו ולמשפחתו, על מנת להוסיף לעצמו זכויות.

אנו יכולים לשער, שתיכף לכשיגיע אותו פלוני לעירו, הוא ירוץ לבית הכנסת של העיירה וישקע מיד בלימוד, כדי לנצל את האפשרות הנדירה להוסיף לעצמו זכויות. והנה, כאשר תתפשט השמועה בעיר שפלוני הגיע מן העולם העליון לביקור קצר, מן הסתם שבני משפחתו וידידיו ירוצו לבית הכנסת על מנת לפגוש.

האם הוא יפסיק מתלמודו בכדי להתעניין בנעשה ונשמע בעיר, כפי שהיה רגיל לעשות בטרם מותו? - אנחנו יכולים להניח בוודאות שלא! וכל כך למה? כי שום בר דעת לא יבזז את האפשרות הנדירה שניתנה לו להוסיף לעצמו זכויות אשר יגדילו את השכר הצפון עבורו בעד לימוד תורה - בעבור דברים של מה-בכך.

על פי זה מתפרשים בדרך דרוש דברי חז"ל "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה" - אין התורה מתקיימת, אלא אצל מי שמנצל את זמנו ללימוד, באותה מידה שהיה מנצל אותה אילו קיבל הזדמנות אחרי מותו, לשוב לכמה שעות לעולם הזה, בכדי לצבור זכויות של לימוד תורה...

ובאמת הדברים נוראים למתבונן: הנה אם יציעו לאדם לאחר מותו, את האפשרות להוסיף לעצמו זכויות של עוד כמה שעות של לימוד תורה, הלא אין ספק שהוא יהיה מוכן לשלם על כך כל הון שבעולם, אך מה לעשות שהצעה כזאת לא תגיע אליו משום שהמקום היחיד שאדם יכול להוסיף לעצמו זכויות הוא רק בעולם הזה. וא"כ כמה חבל שאת אותן שעות, שלאחר מותו הוא יהיה מוכן לשלם כל הון שבעולם כדי לנצלן (ולא תנתן לו האפשרות לכך) הוא מבזבז

וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה זכה בו אהרון... כתר מלכות זכה בו דוד... כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל... כל מי שרוצה יבוא ויטול. שמא תאמר שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה, הרי הוא אומר "בי מלכים ימליכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו", הא למדת שכתר תורה גדול משניהם".

החפץ חיים חישב ומצא, שרבים מגדולי ישראל היו כוהנים ולויים - יותר מגודלם היחסי של שבט לוי לעומת שאר השבטים. כי באמת הכהונה והלוויה מסייעת לזכות בכתר תורה [ומשום כך כהנים ולויים צריכים במיוחד להשתדל בזה], אבל מ"מ ישנה האפשרות לכל ישראל לזכות בכתר תורה. (לעבדך באמת)

זה עצמו גורם שירגיש כשבע מהתורה ולא ישתוקק לדיעתה, ומחמת כן גם לא ירגיש את מתיקותה. נמצא א"כ, שהמפתח לערבות בתורה הוא: רעב והשתוקקות לתורה, יגיעה בתורה, תוך הקפדה לא למלא עצמו בתאוות גשמיות.

זה לא דברים שהולכים ממילא אלא עלינו לחזק את עצמנו בזה יום יום, ואחד האמצעים לכך הוא ההתבוננות כמה זמן נמשכת ההנאה של ההולך אחר תאוותיו, וכמה ביוקר הוא משלם עבור זה.

כתר תורה - מונח לכל ישראל

בתחילת פרק ג כותב הרמב"ם: "בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה,

לחשב חשבוננו של עולם

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (כא, כז). על פסוק זה אומרים חז"ל (בבא בתרא עה): "על כן יאמרו המושלים - אלו המושלים ביצרים, 'בואו חשבון' - בואו לחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. 'תבנה ותכונן עיר סיחון' - אם אתה עושה כן תבנה לעוה"ז ותכונן לעוה"ב".

"חשבוננו של עולם" - מבאר החפץ חיים, שהחשבון שבפניו ניצב האדם אינו על מספר שנים אלא על עתיד חיי הנצח שלו. ויש שביארו, ש'חשבוננו של עולם' פירושו שהחשבון הוא על גודלו של העולם כולו. מעשיו של האדם עלולים להכריע לא רק את גורלו שלו, אלא את גורל העולם כולו, לכך זכות או חלילה להיפך. וכדברי חז"ל (קדושין דף מ"ב) ש"לעולם יראה אדם את עצמו ואת העולם כולו, חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת העולם כולו לכך זכות, עבר עבירה אחת, אוי לו, שהכריע עצמו ואת העולם כולו לכך חובה".

רבנו חיים מוולוז'ין כותב (בפירושו על מסכת אבות), שאדם צריך לחשב את חשבוננו של עולם, לא בשעה שכבר באה העבירה לידו, כי אז קרוב לודאי שיכשל במלחמתו עם היצר הרע, אלא עליו לחשוב על חשבון זה באופן תמידי, שלא בשעת העבירה, ואז ראשית זה ימנע ממנו מלהיכנס לנסיון, ואף אם יבוא לידי נסיון הוא יצליח להתגבר. והנה, לשון חז"ל הוא שאת העצה לחשב חשבוננו של עולם, נותנים המושלים ביצרים. ויש לעיין שהרי כל מי שאינו לוקה בשכלו מבין את החשבון שמצווה היא ההשקעה הכדאית ביותר ועבירה היא הדבר הגרוע ביותר, ומדוע מיחסים חז"ל עצה זו דוקא למושלים ביצרים? תירץ על כך הרמח"ל (מסילת ישרים פרק ג'), שאלו החבושים במאסר יצרים, עיניהם אינן רואות את האמת הזאת, כי היצר מסמא את עיניהם ממש, והנה הם כהולכים בחושך, שיש לפניהם מכשולות ואין עיניהם רואות אותם.

לחיות עם חשבון ובלי חשבון זה שני עולמות, שני סוגי אנשים. את הפסוק "הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו", אמר שלמה (קהלת פרק ד) על מי שחי לו בלי חשבון ומשום כך הוא חובק את ידיו, אך בעתיד עצלותו תגרום לו לאכול את בשרו.

שיתבונן האדם ברום מעלתו

הרמח"ל בספר עץ החיים מבאר את החשבון שעל האדם לחשוב: "מה הוא, ולמה בא לעולם, או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומה יהיה סוף ענייניו".

נבאר את החשבון הראשון שכתב הרמח"ל, שיתבונן האדם "מה הוא". ישנה מצווה בתורה (דברים יד) "בנים אתם לה' אלוקים לא תגודו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת". מבאר רש"י שם, שכיון שאתם בניו של מקום, ראוי לכם להיות נאים ולא גדודים וכרוכים. אומר על כך הגאון ר' אהרן קוטלר, שכשכתבה תורה "בנים אתם לה' אלוקים", אין זו מליצה בעלמא אלא יחוסו האמיתי של כל בן ישראל - יחוס המחייב הנהגה אשר מתאימה לבנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה (אפשר להביא לכך דוגמה ממשפחת המלוכה באנגליה, שמקפידה להתנהל בגיינזים של נכבדות ונמנעות מהתנהגות זולה כפשוטי העם). ודברים ק"ו: אם יחוס זה מחייב להיות נאה ולא גדוד ומקורה, כ"ש שזה מחייב להיות רחוק מפגמים רוחניים, ומעניינים המגונים בעצמותם.

"וחייב אדם להתבונן ולהכיר בחשיבותו העצומה, כי הכרת חשיבותו הוא גורם גדול ועיקרי לתיקון המעשים - יותר מכל, שהרי מצד הכרת חשיבותו, לעולם יחשוב בדעתו אם פעולה זו ראויה והגונה לו, וימנע מכל מעשה והתנהגות שאינה לפי כבוד חשיבותו, שהרי בנים אתם לה' אלוקים, וראוי לכם להיות נאים" (לשון הגאון ר' אהרן קוטלר).

וידוע שהסבא מסלבודקא השתית את דרכו החינוכית על יסוד זה של גדלות האדם, שהכרתו של האדם בגודל חשיבותו, תביא אותו לבהון את מעשיו שיהיו מתאימים לרום ערכו. ובאמת, מי שאינו יודע את רום ערכו הוא משול לעשיר שאינו יודע מעושרו, וחי כל ימיו כעני גמור מבלי שותהיה לו תועלת כלשהיא מעושרו.

רבינו יונה אומר בספר שערי העבודה, שהמתח הראשון בעבודת ה' הוא שהאדם ידע את חשיבותו.

סוף דבר הכל נשמע

ולענין דברי הרמח"ל שהדבר השלישי שעל האדם להתבונן בו הוא: "מה יהיה סוף ענייניו". מורנו הגה"צ ר' אליהו לאפיאן זצ"ל היה מרבה לעורר, על הבושה האיננה שעתיד החוטא לנהול בעולם העליון בגלל חטאיו. והיה מביא את דברי רבנו יונה בפירושו לפרקי אבות (פרק ג' מ"א), שיש הבדל מהותי בין בושה שבאה על האדם בעולם הזה, לבין הבושה שעתיד להתבייש בעולם העליון, כי כשנחשף קלונו של אדם בעוה"ז, טבע השכחה שיש בגוף משכיה במשך הזמן את הבושה, או לפחות מחליש אותה.

"אבל לאחר שהנפש נפרדת מהגוף ואין שום טבע גשמי בתוכה, אין שכחה לפניה כי היא ברה וזכה... וכשמתיישבת לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, לעולם ולעולמי עד תעמוד בבושה כבאותה שעה שהייתה עומדת לפניו, וכמו הפעם ההוא, תעמוד מבוישת לעולם! וזהו מה שאמרו רבותנו (ב"ב ע"ה) 'אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה'. לכן עכ"פ, המעלה בלבו דברים אלו (של הבושה הנוראה בעולם העליון), לא יבא לידי עבירה".

עוד היה מביא מורנו ר' אליהו את דברי התרגום על מאמר החכם מכל אדם בקהלת: "סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא...". וז"ל התרגום: "סוף פתגם דאיתעבד בעלמא בצנעה (סוף דבר שנעשה בעולם בצנעה), כולא עתיד לאתפרסמא ולאשתמע ל כל בני האדם".

והיה מתאר ר' אליהו, שכשיגיע האדם לעולם העליון יאספו את כל האנשים שהכירוהו בעוה"ז, ואת הוריו וקרוביו ורבותיו שנמצאים בעולם העליון, וכל דבר שעשה בצנעה בעולם התחתון, יתפרסם שם לעיניהם. הנוכל לתאר את גודל הבושה שיהיה לחוטא במעמד זה?

ומסיים התרגום: "בגין כן, ית מימרא דה' הוי דחיל וית פיקודוהי הוי נטיר, דלא למחב בסתרא (משום כך אתה ה' תירא ואת מצוותיו שמור, שלא לעשות עבירות בסתר), ואי תחוב הוי זהיר למיתב! - כלומר, אם תעשה עבירה, היה זהיר לשוב בתשובה!

הרמב"ם אומר בשער הגמול, שאם יראו לבן אדם את שכן המצוות בגן עדן, ואת עונשי הגהנום, הוא יהיה מוכן לקבל עליו בשמחה להתיסר ביסורי איוב בכל ימי חייו בעולם הזה, כדי לזכות אפילו לרגע אחד של שכר בגן עדן, וכדי למונע מעצמו אפילו רגע אחד של יסורי גהנום.

ואמנם פעמים רבות שההתגברות על היצר כרוכה בצער גדול, אך יש לדעת שאם נכנע ליצר בגלל הצער הכרוך בהתגברות על הקושי, הנה לא זו בלבד שלא נחסך עי"ז צער, אלא אדרבה, יתוסף צער על צערנו, כי צער העונש שנקבל על העבירה גדול יותר מצער ההמנעות מהעבירה.

ואדרבה, אם נתגבר על יצרנו למרות הקושי, ורווח רווח כפול ומכופל: שהרי נגור על אדם כמה קשיים היו לו ואין דרך להימלט מכך, וא"כ עדיף שהקשיים יהיו בדבר שמקבלים עליו שכר (שהרי לפום צערא אגרא), וע"כ נחסך את הקשיים שאין מקבלים עליהם שכר, כדוגמת קשיים בפרנסה, גידול ילדים, שידוכים וכדו'.

נפשו גחלים תלהט

גלין 190 חקת תשע"ג

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנוים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בעלונים הקרובים ננסה לטעום מעט מנועם השבת החודרת לעולמנו מדי שבוע. עיקר רכישת ה"חיבור" ליום הקדוש הוא בהוספת דעת והבנה במה שטמון ביום זה. המאמרים נלקטו מהספר הנפלא רזא דשבת בו כונסו מאמרי רבינו ז"ל בענין השבת.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתנו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הדפסת העלון להצלחת הר"ר נחום מאיר בן רייזל דבורה
בהפצת לימוד התורה

ובעת השביתה של השי"ת אל תאמר מפני שאין רואים שום פעולה, א"כ לכאורה אין מתגלה כאן יכולת, אלא להיפך כאן מתגלה יכולתו יתברך שאינה מוגבלת בגבולי העולם, וזהו שאמרו על אלף ה' חד חרוב שנחרבו כל גבולי עוה"ז, ואז נשגב ה' לבדו ומתגלה כל יכולתו יתברך שאינו משועבד ל"חק נתן ולא יעבור" שחקק בבריאה. ובהיות שהאדם הוא בצלם אלקים יש בו ג"כ ב' כוחות הללו.

הנה בימות החול א"א להכיר את הנפש חיה שלו רק מתוך פעולותיו, במעשי ידיו ובהילוכו ובדיבורו וכל כוחותיו הפרטיים, אך כל זה הוא בימי המעשה שלו, אבל כשמגיע לשביתה ואינו פועל כלום, כאן מתרומם גילוי הנפש חיה שלו להשיג עצמותה שלא דרך פרטי המעשה.

בנין האדם בימות החול במעשי המצוות, ובשבת קודש בחשיפת פנימיותו

לכן בעולמינו המוגבל תוך גבולי המאמרות דמע"ב שהוא ית' אמר ויהי כנ"ל, אז הוא גם תקופת היום לעשותם, וכמו שאמרו ז"ל ועשיתם אותם חסר כתיב, לדרוש ועשיתם אתם, שהאדם בונה את עצמו ע"י עשית המצוות, וכמשי"נ שזה האמר ויהי' דהאדם גופא שהוא בצלם אלקים, כתגובה על דרכי ההנהגה של מעלה אשר אמר ויהי עשרה מאמרות שברא בהם את עולמו.

ובהגיע שבת קודש, אשר שבת הבו"ת מן המאמרות דבראשית שאמר ויהי, ומתורוממים מהלכי ההנהגה לגלות עומק יכולתו ית' במהלך דונשגב ה' לבדו, אז התגובה של נפש האדם (הבריאה) להראות את רוממותו ופנימיותו מה הוא עצמו.

ובלשון מקרא (יחזקאל מו) כתיב "שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח", שער הפונה קדים, פירושו חו"ל דרך רמו, הנקודה היותר קדומה לפני שהתלבשה בכל מיני הסתרות - בין בבריאה ובין בנפש האדם - היא סגורה ועלמית בששת ימי המעשה ונפתחת בשבת ורואים אותו כמות שהוא בעצמו לפני הגבולים שהסתירוהו. וכל גילויי יכולתו ית' בהבריאה, וכל מצבי העליות דהאדם, הם טפלים להגילוי הזה ד"שער הפונה קדים" שנפתח בזמנים מיוחדים, שהנפש מופשטת מן הגוף, להשיג הגילויים ביכולתו ית' המופשטים מגבולי העולם, וכל הפניות שאדם 'פונה' למעלה לבורא ית' בהשתוקקות

כבודה של שבת [רזא דשבת עמ' כ"א]

נקדים מאמרם ז"ל אמרה שבת לפני הקב"ה, רבונו של עולם לכולן יש בן זוג ולי אין בן זוג, אמר לה הקב"ה כנס"י היא בן זוגך, וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני, אמר להם הקב"ה זכרו הדבר שאמרתי לשבת כנסת ישראל היא בן זוגך, היינו דיבור וזכור את יום השבת לקדשו, עכ"ל המדרש (בר"ר פרשה י"א), היינו דלכל ימי השבוע יש להם זוג מן הימים, אבל לשבת אין זוג בימים, ואמר הקב"ה, דבאמת אין לשבת זוג מן הימים, אלא זוג מסוג אחר והוא האדם, דכשנתנה תורה לישראל קבלו את השבת ונהיו בני זוגה.

בפיוט דלכה דודי אומרים "בואי בשלום וכו' תוך אמוני עם סגולה", ובפשוטו אינו מובן מפני מה הודגש ענין האמונה אצל שבת בדוקא, הרי כל התורה מיוסדת על האמונה כמאמרם ז"ל (סוף מכות) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, ויש כאן עומק נפלא ונכנס לביאורן של דברים.

הנשמה צלם אלקים לדרכי ההנהגה במעשה ובשביתה

ידוע יוקר ענין הצלם אלקים, שהוא משל על כל דרכי יתברך, דוגמא לדבר דברי חז"ל שהאדם הוא אספקלריא לדרכי ההנהגה של מעלה, דכל דרכי ההנהגה בדרכי של השי"ת מתראים בהמרצא הזו הנקרא אדם, ובתנאי שאין דבר חוצץ בין המרצא להמרצא, והאדם מצווה ללכת בדרכי הבו"ת, כמו שאמרו מה הוא רחום אף אתה היה רחום וכו', ולכן הוא מסוגל לעשות את כל מעשיו שהם דרכי ית', דהם כתגובה על כל המראות שהתראו בו.

והנה מובן בפשיטות שכל זה הוא ע"י נשמתו, שהיא כשומעת הבת קול מלמעלה ויכולה לחיות עפ"י ולהגיב לכל זה, אך כל זה אם הנשמה מושלת בגוף וכל תולדותיו, אבל אם שקעה בגוף ח"ו, והגוף מושל והיא כאורחת אצלו, הרי הגוף אינו מרגיש, והוא רחוק מלהיות כאספקלריא לדרכי ההנהגה של מעלה. והנה בהנהגתו ית' בכלליות יש ב' הנהגות, הנהגת התכלית, והנהגה המביאה אל התכלית, ובוזה יש גם כמה גוונים, יש את התכלית הסופי שהוא העיקר, אך באמצע יש גם דברים עיקריים יותר והשאר טפלים להם, יש זמני קודש וזמני חול וכו', אך כלל הכל הוא התכלית היותר כללי, אשר כלפיה כולם רק אמצעים להגיע אליה.

שהרי הבריאה מחולקת לב' גילויים, ימי המעשה, ושבת תכלית מעשה שמים וארץ, וזה נמשך ו' אלפי שנים, ואלף הו' שאז ונשגב השם לבדו, שהם כששת ימי המעשה והשביעי שבת (אלף שנים בעיניך כיום אתמוול כי יעבור), כמ"ש הרמב"ן בפסוקי ויכולו. ובעולמינו בימי המעשה אנו רואים את יכולתו ית' בכוחות המוחשים בעולם דהוא אמר ויהי, ומכל דבר אפשר לראות עוד פרט בכוחו הגדול ית"ש, למשל "אריה שאג מי לא ירא" אמרו ז"ל, (חולין נט:), דהוא משל כלפי מעלה באריה דבי עילאי, ואז האדם אף שיש בו נשמת חיים שהיא מן העליונים, אינה מרגשת את כוחו ית' רק מתוך הפרטים כנ"ל, דהעולם אינו יכול לגלות יותר רק בשיעור שיכול להכיל.

להתעלות בתפלה ולהתרומם בתורה, בימי המעשה, זה עדיין רק חיצוניותו, (אם כי זהו הפנימיות דאיתה מערכה חיצונית), אבל מערכה הפנימית סגורה בימי המעשה, וכשזוכה ומתעלה בימי המעשה ומקבל המפתח של ה"שער הפונה קדים" לפתחו בשבת, אז ההשתוקקות היא מפנימיותו ועצמיותו להתקרב לבורא ית"ש.

נקודת הדבקות שבנפש הישראלית

כתב הרמב"ן (במדבר כח) אין במוספי השבת חטאת כשאר כל המוספין, מפני שכנסת ישראל בת זוגו, והכל שלום, והמשכיל יבין עכ"ל, אם כי א"א לעמוד על עומק דבריו, מ"מ נראה בעוהש"ת לבארו ע"פ הנ"ל. ביארנו דיש ב' מערכות באדם, פנימיות וחיצונית, שבת וחול, הנה אדם מישראל שהוא קל שבקלים ח"ו, שאין עליו דין בצדק תשפוט את עמית וצריך לדון אותו לחובה בכל מעשיו, א"כ לכאורה זהו עצמותו, כולו חייב, מ"מ ידוע דבשעת השמד מסרו נפשם אפילו פושעי ישראל ממש שעד אז היה נידון בהלכה כרשע בכל מעשיו, והפקיר כל כבודו ית' ח"ו בשביל רצון עצמו, ובעת מסירת נפשו הפקיר את כל עולמו למען כבודו ית'.

דבר זה ביארוהו בעלי מוסר הקדמונים, דבעומק הנפש פנימה, יש נקודה מרוממת, שאינו מסוגל להפרד ממנו ית' ולהפסיד אותה דבקות, וישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, ואינו נפרד לגמרי מן הדבקות הזו בבוי"ת, אבל כל זמן שלא הגיע לנסיון של שמד, אז התגברו עליו תאוותיו ונצחוהו, וברגע שלוחצים עליו להכריע, או להשאר דבוק בו ית' במסירות נפשו או להאבד לנצח, אז מפקיר כל רצונותיו ומאוייו רק להשאר דבוק בבוי"ת, (דכשלוחצים את הנפש זה מפעיל באופן טבעי תגובה).

נקודה זו נקראת בחז"ל כנסת ישראל, וכמו שביאר בנפה"ח ש"ב פי"ז בהגה"ה שהיא נקראת ירושלים של מעלה, ששם כל מושג החיים רק דבקות, ונקודה זו התגלתה בעת השמד כנ"ל, כיון שע"י הנסיון לחצו את הנפש להכריע, לכן הפעילה את ההתנגדות, וגילתה את התגובה העמוקה הזו בנפש.

כן הוא בעת שנפתח ה"שער הפונה קדים", ומתגלה יכלתו ית' בצורה של ונשגב ה' לבדו, ונפתח כאן נקודה המדבקת את הבריאה אליו ית', ממילא נהיה תגובה בנפש האדם - שהיא אספקלריא לכל דרכי ההנהגה כנ"ל - להיות דבוק רק לו ית', וזהו "כנסת" ישראל יהיו בן זוגך, אבל בימי המעשה אין בן זוג לשבת, דא"א להיות בגובה חיות כזו (מלבד שעת השמד כנ"ל).

וזה מה שהביא הרמב"ן דברי חז"ל אלו בפסוק ויברך ויקדש בסופו, ואם תבין וכו' ומה שאמרו עוד כנס"י תהא בן זוגך ותשכיל כי בשבת נפש יתירה באמת עכ"ל, וזהו ה"יתירה" המורגש בנשמתו של אדם שנתגלה הנקודה הפנימית הנ"ל, שהאדם רואה עצמו רק חפץ בדבקות, ושלא יפרד מטעמה של שבת.

ואלו הם דברי הפייט הנ"ל 'תוך אמוני עם סגולה', היינו הנקודה הזו שבעצמותה היא נאמנת לו ית', ולא מדובר כאן באמונה שהיא הבסיס לכל עשית המצוות בימי המעשה, אלא בהנקודה הפנימית הנ"ל שהיא הבן זוג של השבת, כאן הוא דבקות איש הישראלי בהשבת.

ביעור הרע בשבת קודש

עתה נבין דברי הרמב"ן דאין חטאת בשבת מפני היותו יום של שלום, וכשיש שלמות אין חטא - חסרון, והוא כלי מחזיק כל הברכות, והיינו דבנקודה הפנימית הנפתחת בשבת שנקראת כנס"י כנ"ל אין חטא שייך בה כלל, והוא מופקע מן הרע דאין כאן רע לעומת אותו טוב, והדוגמא לזה מה שהזכרנו שאפילו

קל שבקלים מוסר נפשו בהתגלה בו הנקודה הזו בעת נסיון השמד כנ"ל, דאין כאן משקל של בחירה זה לעומת זה. וזהו המזמור של שבת המדבר מביעור הרע לעתיד לבוא, ורוממות הטוב באותה תקופה, דהכל הוא אותה סוגיא, דיפתח או הנקודה המרוממת שכולה טוב, ואין לעומתה רע כלל, דהיא למעלה מן נקודת הבחירה של זה לעומת זה עשה א', והחוטא בשבת ח"ו היינו רק משום שלא נפתח אצלו אותה נקודה, או שהגוף התגבר כאן מאיזה טעם שהוא, אמנם באמת הגוף שובת בשבת, דהשביתה היא על כל העשר מאמרות ובכללם מאמר 'נעשה אדם' שהוא בריאת גופו עפר מן האדמה, אבל נשמתו שבאה לו בדרך נפיחה ולא במאמר כמאה"כ 'ויפח באפיו נשמת חיים', היא אינה שובתת בשבת, ואז חי חיי נשמה שהוא הפנימיות העצמית של האדם ברוממות היכולת שלו למעלה מגבולות גוף העפר.

ומפני כך עיקר מצות השבת היא בשביתה ממלאכה ולא בפעולות הגוף בקום ועשה, דעיקר הקידוש הוא זכירה בפה, ושאר מצוות הם רק דברי קבלה, משום שבשבת קודש מתגלה הנפש בעוצמה של רוממות דמאן דנפח מתוכו נפח, וכעת היא בת חורין לעצמה ואינה משועבדת לגוף.

מעין הברכות הנמשך מן הקודש

ובזה נבין את עומק לשון הרמב"ן שם, וז"ל והאמת כי הברכה ביום השבת היא מעין הברכות, והיא יסוד עולם, ויקדש אותו, כי ימשוך מן הקודש, ואם תבין דברי זה, תדע מ"ש בב"ר לפי שאין לו בן זוג וכו' עכ"ל, היינו דמתגלה בשבת עצם המעין ומקור כל הברכות, ולא ברכות פרטיות בעלי גוון פרטי, ומעין זה נמשך מן הקודש פנימה, דבשבת מופיע עצם פנימיות הקודש, והוא ה"כנסת ישראל" בן זוגה של השבת קודש.

ונקודת עומק זו מתגלית לא רק בכנס"י בכללות, אלא גם בעולמו הקטן של אדם, שחל שביתה על הגוף ומתגלית הנשמה שהיא מנפחת פיו ית' ומדיליה נפח, והיא מופרשת ומובדלת מן עוה"ז, ומכאן נמשך מעין ומקור הברכות כולם, ולא ברכות בגוונים פרטיים, כפי שהם בימות החול. אלו הם דברי הרמב"ן.

ענג הגוף ותשוקת הנשמה

וזהו שנקראו הסעודות בחז"ל סעודתא דמהימנותא, לערכנו ביאורו הוא כנ"ל דבשבת אדם חי את חיי נשמתו בלי הגבלתה בגוף, אך מ"מ כיון דבעוה"ז בכל זאת הנפש נמצאת בגוף, צריך להביא את כל עניני הנפש דרך הגוף, והן הן סעודות שבת, וזהו תבלין ששמו שבת, שניתן רק לשומרי שבת, דהוא הטעם הנוסף דשבת בהמאכל.

אך באמת הרגשת העונג במאכלי שבת הוא רק משל לעוצם הדבקות הפורצת מאותה נקודה עמוקה בנפש, שנפתחה בשבת שאין לך עונג גדול מזה, וכדברי האוה"ח בפירוש פסוק 'ויכולו', שהוא ע"ד אומרו נכספה וגם 'כלתה', לרמוז כי היא תשוקה גדולה עד כלות הנפש מרוב המתיקות שנפתחה בשבת, ואין תשוקה בעולם עריבה וחביבה ונחמדת ונאהבת לנבראים, ובפרט לחלק הרוחני המכיר ויודע בחינת אור האלקי, כהדבקות באורו ית', ואילו יכספו כל נפש חיוני' המגיעת להכיר קצת מנועם אורו ית', תצא נפשם לחזות בנועם ה' עכ"ד עיי"ש.

אלו הם סעודות השבת שנקראו מהימנותא, והוא הטעם המיוחד של מאכלי שבת המושך את הגוף וערב לחיכו, שזה משל על הטעם המיוחד של נקודת האמונה המושכת את נפשו של אדם להדבקות הנפלאה של עם סגולה הדבקים בו ית'.

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת חקת תשע"ה -

כלי קיבול לתורה

וְכָל כְּלֵי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צְמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא (וי"ט ט"ו)
מתוך דברים שכתב רבינו בהקדמה לספרו בר אלמוגים:

הנה מבואר בגמרא שבת (נ"ב ב') דטבעת של אלמוג וחותרמה של מתכת, אינה מקבלת טומאה, דעיקר הטבעת עשוי מעץ אלמוג, והיא פשוטי כלי עץ שאינן מקבלים טומאה.

והקשו תוספות (שם ד"ה היא) אמאי הוה פשוטי כלי עץ, הרי בטבעת יש בית קיבול במקום מושב החותם. ותירצו דאין זה בית קיבול, דהרי בית קיבול העשוי למלאות לא שמייה בית קיבול.

אך בתוספות בסוכה (נ"ב ב' ד"ה מהו) כתבו דבית קיבול העשוי למלאות הרי הוא מקבל טומאה, ואם כן הדרא קושיית תוספות.

[והיה אפשר לומר דגם לדברי תוספות בסוכה הוה פלוגתא תנאי דר' אליעזר וחכמים המובאים שם, ואם כן נימא דהך דטבעת אלמוג אתי כחכמים].

וכתב בחזון איש (כלים ס"י כ"ז סק"ד) ליישב קושיית תוספות בשבת לפי דעת תוספות בסוכה, דאירי שהטבעת עצמה אינה יכולה לעמוד בפני עצמה רק לאחר שתקבל הקיבול, ונהי דכל תכלית הקיבול להשאר שם, מכל מקום בעינן שיהא בית קיבול גם בלא הקיבול.

והנה יש לן למילף מהנ"ל דעל האדם להיות בית קיבול ללימוד התורה, אף לפני שערב עליו הלימוד ונבלע באברים.

ואף אם כל קיבולו ללימוד רק מפאת עריבות הלימוד שיבוא לאחר מכן, גם זה מקרי בית קיבול, וזה עדיפא טפי מאם רצונו להיות בית קיבול רק אם קודם ערב עליו.

וזה חובת האדם ללימוד ולהעמיק אף שבתחילת הלימוד הדברים קשים עליו ואין לו נחת ושמחת הלבב, אך שידע שלאחר מכן ודאי יתקיים פקודי ד' ישרים משמחי לב. [ועיין שם עוד מה שכתב רבינו].

ספק טומאה

הנה יש לשאול אם היה ב' אפשרויות היאך כהן ילך להציל נפש, או דרך רשות הרבים שיש שם ספק טומאה, או דרך אהל המת שטמא ודאי, דאמרינן שילך דרך הרשות הרבים מכיון דהוה רק ספק טומאה, מהו עשה הכהן שלא כדון והלך הכהן באהל המת, האם נימא שילקה:

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי נימא דילקה, דהרי הספק טומאה ברשות הרבים נקטינן דהוה טהור, ואם כן הרי לא היה היתר לכהן ליטמא באהל המת.

או דילמא אמרינן דלא לקי, דהרי להצד דאיכא טומאה ברשות הרבים אם כן הוה הכניסה לאהל המת רק ספק איסור ולא ילקה.

[וכל זה כד נימא דכהן הותר בספק טומאה ברשות הרבים, וכדכתבו תוספות בכתובות (כ"ח ב' ד"ה ביה), אבל בצ"ח בברכות (נ"ט ב' ד"ה ורום) כתב דלא כן. ובמנחת חינוך (מצוה רס"ד) נסתפק בזה].

ב. ספק חלב או ודאי נבילה

הנה כעין זה יש לדון באחד שמוכרח לאכול משום פיקוח נפש, ויש לפניו ב' אפשרויות, או לאכול ספק חלב או ודאי נבילה, דאמרינן קול סופר, מבעל המחנה חיים, בחידושים לסוגיא דהקל הקל אות י"ב, ונדפס גם בשו"ת מחנה חיים סוף ח"ג) דיאכל הספק חלב, דאע"פ דחלב חמירא

מנבילה, מכל מקום הרי חלב אסורה רק מספק משא"כ הנבילה ודאי אסורה.

מעתה יש לעיין כעין הנ"ל, מהו אם יאכל הודאי נבילה האם ילקה, אם נימא דבדינא דהקל הקל לוקה, כדמשמע מתשובות חתם סופר (יו"ד ס"י ע"ג) שאם אינו עושה האיסור הקל אלא האיסור החמור, עבר בזה על איסור דאורייתא.

דלחד גיסא יש לומר דלקי, דהא אכיל איסור חמור כשהיה יכול לאכול איסור קל, אמנם לאידך גיסא יש לומר דלא לקי, דלהצד דהוי חלב הא היה ראוי שיאכל נבילה ואם כן הוה הנבילה רק ספק איסור. וכעין זה יש לשאול (גם לולא דברי המחנה חיים הנ"ל), לשיטת הרמב"ם (פ"ט הל' טומאת מת ה"ב, פ"י הל' כלאים הל' כ"ז) דספק דאורייתא מן התורה לקולא, האם ילקה אם אכל הנבילה.

ג. ספק ציצית בכלאים

יש לדון דתליא בהנידון בעשה דציצית דדוחה איסור כלאים, מהו בספק חיוב ציצית דלרמב"ם פטור מציצית מדין ספיקא לקולא, והיה בהם כלאים, האם להרמב"ם לקי.

והיינו האם נקטינן כהצד החומר [היינו דחייב בציצית] כדי לפוטרו ממלקות, אע"פ שבאמת דינא נקוט לקולא. [ועיין בזה בשאגת אריה (חדשות ס"י ט"ז) בכהן שנטמא לספק קרוב].

ד. לא נקטינן כהצד דטומאה

אך אטו תרומה שנגעה בספק טומאה ברשות הרבים ואכלו זר, נימא שלא ילקה שמא הוא טמאה. [א"ה, היינו לדעת רמב"ן (שבת צ"א ב') שעל תרומה טמאה אין חייב לזר ולכא אלא איסור עשה, (ודלא כרשב"א (שם) ורמב"ם (פ"ו מהל' תרומות ה"ח) שחייבין גם על תרומה טמאה].

וכן לענין טבל שלא היה לו שעת הכושר שנטמא בשעת התלישה דלא הוה טבל (כמבואר בסוגיא בפסחים ל"ג א'), אם נטמא בשעת התלישה בספק טומאה ברשות הרבים נימא דלא ילקה, דלא הוה ודאי טבל דהרי שמא הוא טמא. ולא משמע כן.

ולפי זה יש לומר גם בנידון דידן דילקה להרמב"ם. ולהשאגת אריה שדן שאינו לוקה שמא יש כאן מצוה, תיקשי מכל הנ"ל.

סוף טומאה לצאת

הנה איתא בשולחן ערוך (יו"ד ס"י ש"ע"א סע' ד'), ומקורו במשנה באהלות פ"ג מ"ז) שאם פתחי הבתים והחלונות נעולים, ופתח אחד פתוח, טומאה יוצאת לתחת הפתח ואסור לכהן לצאת דרך אותו פתח, והטעם, משום דהואיל וסוף הטומאה לצאת דרך שם רואין כאילו כבר יצאה.

ויש לדון מהו כהן שאביו מת, האם שרי להבן לצאת בפתח וליטמא בהטומאה דסוף טומאה לצאת, דהוא טמאה מדרבנן, באופן שאינו יוצא מהפתח לשם קבורה.

א. ספק דרבנן לקולא

הנה שורש הספק, האם נימא בזה ספק דרבנן לקולא, דהנה סוף טומאה לצאת הוה רק טומאה מדרבנן, והרי הכא הוה ספק אם מותר לכהן ליטמא לאביו כשאינו לצורך הקבורה.

דהנה איתא בשולחן ערוך (יו"ד ס"י ש"ע"ג סע' ה') כל אלו שכהן מטמא להם, מיטמא אפילו שלא לצורך. [והביא דעת המחמירים רק בשם יש אומרים].

אבל ברמ"א כתב דנכון להחמיר שלא לטמאות רק לצורך קבורה

ולהביא לו ארון ותכריכין. [נמכל מקום ללויה לילך שרי אף לרמ"א משום שהוא כבוד המת]. ודעת הש"ך (נקודות הכסף שם) להקל, וכתב דכן המנהג פשוט. ושאר האחרונים (ב"ח שם, חכמת אדם כלל ק"ס זין ה', קיצור שו"ע סי' ר"ב ס"ק י"א, וע"ע דרך החיים דיני טומאת כהן מ"ו ב') כתבו שהמנהג להחמיר.

ב. דאורייתא שנתגלגל לדרבנן

אך יש לומר דזה דמי לאיסורין דאמרינן דמכיון דלגבי הדאורייתא מחמירין, אם כן גם בהדרבנן.

כגון הא דדן הגרע"א (קמא סי' ט"ז) לענין איסור הטלת מום בבכור, האם אסור להטיל מום בספק בכור על ידי נכרי.

מי אמרינן דמותר, מכיון דהוה רק ספק בכור, ואיסור אמירה לעכו"ם הוא רק מדרבנן, ואם כן נימא ספק דרבנן לקולא.

או דילמא אמרינן דאסור, דמתחילה נאסר הבהמה מצד ספק בכור, ומשום הכי נאסר בגיזה ועבודה כדינא דבכור, אם כן לא מקילינן בספיקו בהא דנתגלגל ממנו איסור דרבנן, כגון להטיל מום על ידי אמירה לעכו"ם. והכרע הגרע"א כהצד השני דאסור.

והכי נמי בנידון דידן, נימא דמכיון דמספק צריך להחמיר שלא ליטמא אלא לצרכי קבורה, אם כן נימא דגם בטומאה דרבנן צריך להחמיר.

ג. ספק כלאים

הנה כתב בחזון איש בכלאים (סי' א' ס"ק א' ד"ה ואפשר) דאע"ג דבודאי כלאים אסור מדרבנן לומר לעכו"ם להרכיב הכלאים, מכל מקום בספק כלאים שרינן, דהרי אמירה לעכו"ם אסור רק מדרבנן ואיירי דהוה רק ספק איסור כלאים, אם כן הוה ספק איסור דרבנן דאזלינן ביה לקולא.

וצריך עיון מאי שנא מהגרע"א, דבספק בכור אסור לומר לנכרי להטיל מום.

ד. ספק מלאכה

מיהו בספק מלאכה בבכור, יש לומר דזה שרי באמירה לעכו"ם, דספק דרבנן לקולא, דהספק אינו בבכור אלא בהפעולה.

[ועיינן בבאר יצחק (או"ח סי' י"ג ענף ט') להתיר אמירה לעכו"ם בספק מלאכה דאורייתא לצורך מצוה, דספק דרבנן לקולא, אך מכל מקום צירף גם דעת בעל העיטור (מונא ברמ"א סי' רע"ו סע' ב') דשרינן לומר לנכרי לדבר מצוה גם כשהנכרי עושה מלאכה דאורייתא].

מעתה בנידון דידן יש לומר דשרינן, דהספק לא במת אלא בפעולה, ודמי להך דספק מלאכה בשבת, ואם כן נמצא דיהא מותר. אך כל הני חילוקים צריכים עיון רבה.

ה. עיקר הדין כמתירים

אך יש למידן מטעמא אחרינא, דעיקר הדין כהמתירים לכהן ליטמא גם שלא לצרכי קבורה, אלא דחיישינן לאוסרים, ונימא דבדרבנן אין לחוש.

וראיתי בפירוש פרחי טהרה (יו"ד סי' שע"ג סע' ה') שכתב על דברי הרמ"א דנכון להחמיר, דבאמת בטומאה דרבנן נראה דיש להקל בזה, בפרט שטומאה דרבנן מותרת לצורך מצוה. חזינן דלא פסיקא ליה כולי האי.

ובשבות יעקב (ח"ג סי' צ"ב) כתב דהמנהג להחמיר. אך התיר להחזיר תינוק לבית אע"פ שאחיו המת נמצא שם. [ועיינן שם דהזכיר גם טומאה דרבנן].

מעשה בטומאה בבור

הנה אמרינן בגמרא פסחים (ט"א) מעשה בשפחתו של מציק אחד [פירש רש"י, איניש אלמא] ברימון, שהטילה נפל לבור, ובא כהן והציץ על שפת הבור לידע אם זכר הוא אם נקבה היא, [פירש רש"י, כדי שתבחין בין טומאת וטהרת זכר לימי טומאת וטהרת נקבה] ולא נזכר אותו כהן על אזהרת לנפש לא יטמא, והציץ בו בבור ולא ראה הנפל. ובא מעשה לפני חכמים וטיהרוה הכהן ממאהיל על המת, מפני שחולדה וברדלס מצויין שם וגירוה הנפל לחורן, ונמצא דלא האהיל

על הנפל.

הנה יש להקדים כמה הקדמות, ואחר כך נביא בזה קושיא עצומה:

א. אין ספק מוציא מידי ודאי

הנה מקשינן בגמרא (שם) הא אין ספק מוציא מידי ודאי, והרי הכא ודאי הטילה נפל בבור, וספק גררוהו וספק לא גררוהו ההיא שעתא, ומכל מקום אמרינן דקאתי ספק ומוציא מידי ודאי.

[והא דאמרינן אין ספק מוציא מידי ודאי, איירי אף בספק הרגיל וקרוב לוודאי, דהרי אם הוה רוב גמור בזה נימא דרובא וחזקה רובא עדיף, ולאידך גיסא אם הוה ספק שקול, בזה פשיטא דאזלינן לחומרא אף בלא היה מקודם ודאי, אלא איירי דהוה קרוב לוודאי].

ומשני בגמרא, דהוה ספק וספק, דאיירי דהוה ספק אם היה כלל נפל, דלא תימא שהטילה נפל לבור אלא אימא שהפילה כמין נפל לבור והוי ספק וספק. [נמכל מקום מטהרינן ליה אע"ג דספק ספיקא לטהר ברשות היחיד נמי טמא, דהוי ספק הרגיל].

ועוד משני, דהתם ודאי וודאי הוא, דכיון דחולדה וברדלס מצויין שם ודאי גררוהו בההיא שעתא.

ב. קושיית תוספות

הקשו תוספות, אם היה ברשות הרבים, אם כן תיקשי דאפילו בספיקא אחת טהור, ויהא טהור אף בלא הספק שמא הפילה רק כמין נפל לבור.

ואם איירי ברשות היחיד, הא יש לחוש שגיררו את המת בתוך חור ומגיע החור לתחת רגליו, וטומאה בוקעת ועלה. [דעל כרחך בחורייהו ליכא פותח טפח, דאי איכא פותח טפח היאך מועלת גרירה לתוך החור, והא פותח טפח מביא את הטומאה לתוך הבור].

אלא ביארו בתוספות, דעל כרחך הבור עצמו רשות היחיד, וסביבות הבור רשות הרבים.

ולכן בספק אחד לא סגי כיון שהבור רשות היחיד, אבל אין לחוש שהנפל תחת רגליו, דסביבות הבור רשות הרבים. עד כאן דברי התוספות.

ג. אדם נחשב כאהל

הנה יש להקדים, דאדם חשיבא כאהל, מכיון דנחשב כחלול והצד העליון מביא את הטומאה, כדתנן באהלות (פרק י"א משנה ג') ובעדיות (פרק ד' משנה י"ב).

קושיא עצומה

מעתה תיקשי קושיא עצומה, דאכתי יטמא הכהן, דניחוש שהמת תחת רגליו, ואז הכהן מאהיל על המת, והרי כיון שמאהיל גם על הבור וזה נחשב אוהל, נמצא דאם הטומאה תחת רגליו, באה הטומאה לתוך הבור על ידי גופו המתכופף לבור, והוי גופו המתכופף כמו גג והטומאה נכנסת לתוך הבור, וכיון שהבור רשות היחיד נתמלא הבור טומאה.

ואם כן שוב קשה למה טיהרו את הכהן, אע"פ שרגליו בסביבות הבור שהוא רשות הרבים, וברשות הרבים טהור מספק, אבל תוך הבור הוה רשות היחיד, והרי ספק טומאה ברשות היחיד טמא.

ויש לדון בהאי קושיא בכמה אנפי:

תירוץ א' - פקעה הטומאה ברשות הרבים

שמעתי ליישב דכיון דהטומאה עוברת דרך סביבת הבור שהיא רשות הרבים חשבינן לה כפקעה.

[ובמקום אחר כתב רבינו בלשון אחר, הנה חזינן בטומאה צפה ובנזרקת, מטהרינן בספיקו ברשות היחיד, ואם כן אולי נימא דטומאה אהל ברשות היחיד כשהדבר המטמא ברשות הרבים, או ברשות היחיד אחרת ובאמצע רשות הרבים, מקילינן בספיקו].

אמנם לענ"ד צריך עיון בהאי תירוץ, דנראה לא כך, ויש לדון בזה בכמה אופנים:

א. הנה נפקא מינה לדינא בבית חולים, כשיש ספק אם יש מת בבית חולים, להסוברים דבספק טומאה ברשות הרבים שרינן לכהן, [עיינן תוספות כתובות כ"ח ב' ד"ה בית], דאף אם נידון שבית חולים חשיב

רשות הרבים, אבל יהא אסור למבקר להכנס לשירותים, דשם הוה רשות היחיד, ואם נכנס לשם יהא טמא, ולא איכפת לן שברשות הרבים טהור. וכמו כן אם מוציא דברים מתחת למטה של החולה. [כד נימא שתחת המטה הוא רשות היחיד].

ב. כעין זה באופן שיש ספק מת ברשות הרבים דהנמצאים שם טהורים, כגון ספק מת בפרוזדור גדול שעוברים שם אנשים רבים, והנה יש לפרוזדור בצידו חדר קטן למכשירי נקיון וכיוצא בו דהוא רשות היחיד, אם אדם הלך בפרוזדור ונכנס לחדר, יהא טמא, כיון דהשתא נמצא ברשות היחיד, וכיון דהטומאה הולכת לכל מקום באהל, לגבי הנמצא שם הוי ספק טומאה ברשות היחיד, ולא נימא דברשות הרבים פסקה הטומאה.

ג. הגע עצמך, אם יהא חדר גדול שחלקו רשות היחיד וחלקו רשות הרבים, ויש ספק טומאה בחלק שהוא רשות הרבים, והאדם נמצא בחלק שהוא רשות היחיד, הרי ודאי יהא טמא, דהרי הטומאה נמצאת בכל החדר, ואם כן הכי נמי בכהני"ל, מקום שזה רשות היחיד יש ספק טומאה.

תירוץ ב' - ר' שמעון

בדרך פלפול יש ליישב, לדעת ר' שמעון (טהרות פ"ו מ"א) דספק מת ברשות היחיד והעבירו לרשות הרבים, רשות הרבים מצלת, ואם כן הכא נמי אי אפשר לטמאו מפאת מאהיל ברשות היחיד, דרשות הרבים מצלת, וזה נכון, אך דחיקא טובא לאוקמא כר' שמעון ודלא כהלכתא.

[ועוד לפי מה שכתב בחזון איש בטהרות (סי' ה' סק"ג) דדינא דר' שמעון רק במסוכן ולא בספק שרץ ספק צפרדע, אם כן אזדא האי תירוץא].

תירוץ ג' - תחת רגליו איכא אויר הבור

יש ליישב, דאיירי שהבור נוטה כלפי פנים, שאין הדפנות ישרות אלא אלכסוניות כלפי צדדי הבור, ונמצא כאשר עומד על שפת הבור ומתכופף לבור, לא יתכן שהמת תחת רגליו, דהרי אם גררוהו, גררוהו למחילות שבצדדים, אבל תחת רגליו אין מחילות אלא רק אויר הבור.

אך דוחק לומר דאיירי בכהאי גוונא, דהרי היאך מניחים בור קמור, הרי יכול הקימור ליפול והוה סכנתא. אלא אם כן איירי בסלע מוצק כברזל.

או יש לומר דאיירי שיש על הבור מכסה שפתוח בחלקו והלך על המכסה ונתכופף.

תירוץ ד' - גוררים לעומק ולא לצדדים

עוד יש ליישב, דסברא דהחולדות אינם גוררים המת לצדדים מחמת סביבת הבור, אלא גוררים את המת לתוך עומד הבור, ואם כן אינו תחת רגליו ממש כאשר מתכופף.

וכי תימא מכל מקום המחילה מתמלאת טומאה וזה בוקע תחת רגליו, אך אם המחילה הסמוכה לבור אין בה טפח, [ועל כרחך צריך לומר דבהכי איירי דאם לא כן תבוא הטומאה דרך המחילה לבור], אם כן אין הטומאה מתפשטת שם ורק כנגדה עולה למעלה, נמצא דעכשיו המת אינה תחת רגליו ולא יגיע הטומאה לבור. ואתי שפיר היטב.

תירוץ ה' - אין בו טפח על טפח

עוד תירוץ יש לדון, דהחלק של גופו שעל הבור אין בו טפח על טפח, כגון חוטמו, שאינו מביא טומאה לבור.

אך לפי זה תיקשי אמאי דיינינן שיטמא אם הטומאה היתה בתוך הבור, כגון אם המת לא היה נגרר. אך לא קשה דבזה לא בעינן לדון אהל אלא חיישינן דילמא הטומאה תחתיו ועולה למעלה.

תירוץ ו' - מרחיקתו טובא מהבור

אבל באמת לאחר העיון יש ליישב בקל, דדרך החולדה לגרור לשמור לעצמה, ולכן אינה מניחתו בבור, ואם כן מרחיקתו טובא מהבור, ואם כן לא קשה כלל שבשעה שמתכופף אין מת תחתיו והלכך שפיר טהור.

אך יש להוסיף, דהמחילה הסמוכה לבור אין בה פותח טפח לא רק בכניסה לבור אלא גם בהמשך, דאם לא כן אכתי הרי כל המחילה שיש בה פותח טפח נחשב כמליא טומאה ובוקעת ועולה תחת רגליו וכאשר מתכופף יעבור הטומאה לבור, אלא צריך לומר דאיירי דכנגד

רגליו בעמדו סמוך לבור אכתי ליכא פותח טפח. [ועיין בתוספות הרא"ש נדה ט"ו ב' שביאר ענין המחילה].

אבל אין התירוץ מרווח, דבשלמא כניסת המחילה לבור היא בפחות מפותח טפח, זה שפיר מצינן למידע שהרי חזינן הכי, וגם הדרך כן, אבל מנא לן שאינו מגביה לאחר מכן בטפח עד מקום רגלי המתכופף, ואז אף שהנפל מרוחק מאוד מכל מקום הכל מלא טומאה.

תירוץ ז' - דבר טמא אינו מקבל טומאה

יש ליישב עוד, דהנה אמרינן דדבר טמא אינו מקבל טומאה, ואם כן הרי קודם מגיע לבור ואחר כך מתכופף, ואם כן לפני שנתכופף אם היתה טומאה תחת רגליו, הרי קדמה לו טומאה וכבר נטמא, [רק לא מטמאין מחמת ספק טומאה ברשות הרבים], ועכשיו שנתכופף לא יקבל טומאה מהבור, דאי אפשר לטמאו מכיון דשבע ליה טומאה. וכדון בחזון איש בטהרות (סי' י"ג סק"ט).

ויש לעיין בהאי תירוץ בכמה אנפי:

א. נפקותא

לפי זה בהא דכתבנו לעיל דבהלך מהפרוזדור לקיטון שלידו יהא טמא, לא יהא כן. וכמו כן הנמצא בבקעה בימות החמה וממשיך להיות בימות הגשמים, יהא טהור.

ב. פסקינן שטהור

אך אין התירוץ מספיק, חדא, דלגבי הטומאה הראשונה לפני שנתכופף הרי מטהרינן ליה מפאת ספק טומאה ברשות הרבים, ועכשיו יקבל טומאה מפאת ספק טומאה ברשות היחיד, ויש לעיין אם אמרינן בזה ממה נפשך שאם יקבל מהבור הרי היה טמא מקודם, דהרי על הטומאה הקודם פסקינן שטהור.

ג. אם זו משהו

ועוד, אין התירוץ מספיק, שהרי לאחר שנתכופף אם רגלו או ידו זזה משהו ימין ושמאל, אז יש לחוש שהטומאה הרצוצה בוקעת למקומו החדש ואז הוא כבר כפוף ושתי הטומאות באות כאחת ולא הוה שבע ליה טומאה.

ד. ראייה שאני

בזה דנו ליישב דברי התוספות בנדה (ב' א' ד"ה מעת) דהקשו במעת לעת שבנדה, הוה ליה ספק טומאה ברשות היחיד, ותירצו דראייה שאני. ותיקשי ליטמא משום מגע דמה וליהוי ראשון, אלא להאמור נימא שבע ליה טומאה. [ובפשוטו במגע לא מצינן לטמא דלא אתחזק שם כלל טומאה וכל הנידון רק מפאת ראייה].

ה. דברי החזון איש

הנה בהאי נידון אם דיינינן שבע לה טומאתו היכא דבאמת מטהרינן, עיין בחזון איש (אה"ע נשים סי' מ"ח סק"ב) דאמרינן דכיון דהמאורע הראשון אמרינן דלא אירע והלכך אינו שולל השני אע"פ שתלוי בו, והיינו בכגון במספקינן אם נתקדשה לראשון או לשני, והנה כלפי השני היתה בחזקת פנויה, ואם השני חזר וקידשה צריכה גט, אע"פ שכל קידושיה לשני רק אם נתקדשה לו מקודם ואם כן מאי מקדשה. [ועיין באורך בציונים והערות שבסוף ספר חמדת שלמה (סי' ח)].

האיסור להכנס בהר הבית

כָּל הַנִּגַּע בְּמַת בְּנִפְּט הָאֲדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן ה' טָמֵא וְגו' (וי"ט י"ג)

איתא בקרא האיסור ליכנס לעזרה בטומאה. ויש לדון אמאי אסור בזמן הזה להכנס לפנים מחמת הר הבית:

א. אמאי אסרינן

הנה יש לשאול אמאי אסרינן, דהנה לענין זב צריך עיון אם יש לחוש [שאו יצטרכו ז' נקיים ומים חיים], דהרי יש לו חזקת טהרה. ולדון לאסור מפאת ספק טומאה, הנה בטומאה שעל ידי ראייה כתבו תוספות בריש נדה (ב' א' ד"ה מעת) לחד תירוץא דלא אמרינן בה ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא, ואף לאידך תירוץא, הכא לית לן ריעותא להסתפק.

ולענין בעל קרי מהני טבילה, ולענין עזרת נשים בעי הערב שמש מדרבנן, ולענין הר הבית סגי בטבילה אף מדרבנן.

ולענין טמא מת שרי בהר הבית אף מדרבנן, אך לא לפני מן החיל.

ב. אחרים יכשלו

אך באמת יש לאסור, חדא, דאם יכנסו למקום שהוא ודאי הר הבית יכנס אחר היכא דמתסר מדרבנן לפני מן החיל או למחנה שכינה.

ויש לעיין אם בכהאי גוונא יש כאן לפני עור, אם להעושה מותר אלא יש לחוש שאחר יעשה, כגון ישראל שהולך בדרך לצורך עצמו, ויודע שאם ילך גם כהן ילך שם ויש שם מת.

דהנה חזינן דכשעושה לעצמו ליכא לפני עור, אך אפשר דשרינן כשעושה לעצמו דוקא במילי דמצוה ולא במילי דרשות. ומכל מקום לא גרע מחיוב לאפרושי מאיסורא דלא יגרום לחבירו איסור.

ג. רוב המקום מותר בכניסה

עוד יש לדון לאסור, דלא בקיאינן ודילמא נכנס לפני מן החיל ולמחנה שכינה.

אך הנה בספר הכריתות (סי' ר') הקשה ליתסר בכל העולם לרוע ולחרוש משום ספק נחל איתן, ותיריך דכל דפריש מרובא פריש ולא הוה קבוע כיון דאינו מנכר, ואם כן הכא ליזיל בתר רובא דרוב הר הבית מותר.

אך יש לדון בגי' אנפי אמאי לא ניזיל בתר רוב,

מדרבנן אסור משום קבוע

חדא, דהרי מדרבנן מתסר משום קבוע, ודוקא נחל איתן שרינן משום חיי נפש.

יכנסו למקום האסור

תו, דהא יש מקום דודאי ידעינן דלפום כל החשבונות הוה ליה מחנה שכינה ואם כן גורם שיכנסו למקום זה.

ספק השקול

תו, דיש לדון דאף במקומות המסופקים אין כאן היתירא דרוב, כיון דידעינן האי מקום שהוא ודאי מותר, נמצא דכל המקומות המסופקים הוי ספק השקול.

ודמי להיכא דיש נחל איתן וידעינן קו ארכו וידעינן נמי מדת ארכו, אלא מספקינן במקום תחילתו וממילא במקום סופו, דהוה ליה ספק השקול, ולא שייך למידן כל דפריש כיון דהמקומות שאינן מסופקינן אינן בכלל הרוב, ואם כן הכי נמי הכא. [אך כל זה היכא דהאפשרות רק או צפון או דרום למקום הידוע, אך אם יש גם אפשרויות אחרות, הכל הוי בכלל הספק ושוב יש למיזל בתר הרוב].

נמצא גי' טעמים. א. דאף היכא דאיכא רוב מתסר מדרבנן מפאת

קבוע. ב. דיש מקום ידוע. ג. דלגבי ספיקות הוי ספק השקול ולא נימא כל דפריש.

עניני שבת

ד. ביאור החילוק בין בורר למלבן

תו הקשה בדובב מישרים, דאף להירושלמי יש לחלק בין בורר דבוה בעינן שיגמור, ובין מלבן, וכתב דאין לדמות מלאכת מלבן למלאכת בורר כמובן.

ולכאורה צריך להבין דבריו מאי החילוק, ונראה לומר, דבשלמא בבורר אכתי לא ראוי, משא"כ בליבון יש תיקון בבגד בכל לכלוך שיוצא דהבגד נעשה מתוקן יותר, ואי אפשר לומר דאכתי אין הבגד ראוי, דהרי לעולם הוא ראוי אלא בהסרת הכלוך אסרה תורה שמתקן יותר ואם כן מה לן בזה שנשאר לכלוך.

ובשלמא לענין גוזה שפיר קאמר המשנה ברורה דאם נשאר שערות לבנות יש לומר דאינו מתייפה, דהתם היפוי שהוא שחור וכל שיש לבנות לא נתייפה, וזה דמי למלאכת בורר, אבל בליבון לא נימא כן.

ובאמת הרי לכאורה פשוט שאם יש שני כתמים על בגד וכיבס אחד מהם בשלימות ואת השני לא כיבס ודאי יתחייב משום מלבן, וחזינן מזה כסברת הדובב מישרים. ובעדת המשנה ברורה יש לומר דמודה בשני כתמים דהוה באחד מהם מלבן, משא"כ בכתם אחד כל שנשאר השכבה התחתונה אכתי אין כאן ליבון.

ה. לחלק בין בגד שחור לשאר בגדים

דובב מישרים עצמו כתב ליישב בענין אחר קושיית הגרע"א אמאי בטלית אסרינן ובטיט שרינן, דהנה בטלית דאסור דוקא אוכמי [שחור] ושאר בגדים מותר. [ונפירש ש"י, דהיינו משום דבבגד שחור האבק מקלקל מראיתו וקפיד עליה].

ואם כן אתי שפיר היטב, דההיתר לכסכס מפנים או לגרד, דווקא באינו אוכמי, [ודוקא מפאת שאין מים וכדפירש רש"י], משא"כ בבגד אוכמי אסור, והיינו הא דבמנער טליתו דאיירי באוכמי.

והנה מצאתי בהתהלה לדוד (סי' ש"ב) שנסתפק בזה אם ההיתר בטיט לגרד יהא אף באוכמי, וכתב תחילה דיש לומר דגירוד וכסכוס קיל דהוה שלא כדרך משא"כ יעור, אבל אחר כך נסתפק, ונשאר בצריך עיון.

ו. סתירה במשנה ברורה

דברי המשנה ברורה מצאנו בזה סתירה גדלה, דהרי לפי מה שביאר בשער הציון, שהיתר הגירוד והכסכוס מבפנים היינו מכיון דנשאר לכלוך, אם כן יהא מותר בכל גווני, דהרי כתב דלהכי מנער אסור וזה מותר, הרי דקאי על אוכמי.

אמנם בביאור הלכה (סי' ש"ב סעי' ז') כתב לחלוק על הט"ו שהתיר ליקח טינוף על ידי גירוד, דאם כונתו ליפות, הרי אסור כדאסרינן בניעור, הרי דפסיקא להמשנה ברורה דמה דאסרינן בניעור יהא אסור בטיט.

והנה משמע דעיקר דעת המשנה ברורה כמו שכתב בשער הציון דכל שנשאר לא חשיב ליבון, ודברי הביאור הלכה באמת צריך עיון. וצריך תלמוד.

מנער טליתו

הנה אמרינן בגמרא שבת (קמ"א א' לפירש רש"י שם) המנער טליתו מן העפר חייב חטאת.

והנה חזינן מזה דמלאכת כיבוס היא אף בלא מים, כל שמסיר מן הטלית את הכלוך באיזה אופן שיהא יש כאן מכבס.

והקשה הגרע"א בגליון הש"ס (שם), דמצאנו בגמרא (שם קמ"א א') דמותר להוריד הטיט מן הבגד על ידי גירוד, או להוריד הטיט על ידי שמגרד בפנים הבגד, [ורק מבחוץ אסרינן משום דדמי למלבן], והטעם דשרינן, פירש רש"י כיון שאינו כיבוס על ידי מים.

כלומר דיש לנו הכא יסוד דבלי מים מעיקר הדין מותר, ורק על ידי כסכוס אסרו מדרבנן, ואם כן קשה מאד שאמרנו דהמנער חייב חטאת. ונשאר הגרע"א בקושיא.

א. האם נשאר רושם

הנה מצאנו בזה שני דרכים ליישב, דרך אחת היא של המשנה ברורה (שער הציון סי' ש"ב אות מ"א), וכן נתכוון לזה הגאון השואל בדובב מישרים (סי' ס"א), השואל הוא רבי יוסף פישל דומ"ץ דקי' מיעכוב, והדרך השניה היא של הדובב מישרים, ויבאר להלן.

הנה הדרך הראשונה, היא, דטעם החילוק אם יש מים או לא, הוא דבאין מים נשאר רושם, משא"כ כשיש מים, כל הכלוך הולך.

ולפי זה במנער טליתו, שיש קצת עפר, ועל ידי הניעור נפלו לגמרי, בזה חייב חטאת. משא"כ בטיט שדבוק הטיט לבגד, בזה לעולם נשאר רושם, והלכך רק על ידי מים אסרינן מן התורה ובלא זה מותר, אלא אם כן מכסכס מבחוץ שאז אסור.

ולפי זה יצא חידוש דין, שאם על ידי הגירוד הטיט ירד לגמרי, יהא אסור.

ב. נשאר פסולת לא חשיב בורר

הנה בדובב מישרים כתב תחילה להביא ראיה לדרך זו, שמבואר בירושלמי (שבת פ"ג ה"ב) דמי שבורר והוציא פסולת, ומכל מקום נשאר פסולת שלא הוציא כל הפסולת, יהא הדין שאינו מתחייב.

ועיין במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' ש"ב סעי' א' ד"ה ומלקט) לענין מלאכת גוזה, דדין גוזה בשתי שערות, אבל בגוזה לבנה מתוך שחורה חייב אפילו באחת כיון דמתייפה, ודן שם אם נשאר שערות לבנות מהו, דלפי הירושלמי יש לדון נמי דלא יתחייב.

ג. קושיית דובב מישרים

הקשה בדובב מישרים על האי תירוצא דשער הציון ודהגאון השואל, דבאגלי טל האריך דלא קיימא לן כהירושלמי דהבבלי פליג, ונהנה לפי זה המשנה ברורה לשיטתו דהביא הירושלמי להלכה, ואם כן לא יתכן ליישב קושיית הגרע"א מכח הירושלמי.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לתרומות, סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב
טל' 035703949
L5703949@gmail.com

אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם, אמרו להם רצונכם שתעלו ליכשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות לא פקח אתה אלא טיפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה כי הוא חייך ואורך ימין כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה וכו'.

והפשוט בגמרא הוא כפשוטו, אבל שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל לדייק בדברי הגמרא ממה שרבי עקיבא המשיל את לימוד התורה לדגים במים, שבא להגדיר בזה מהו לימוד התורה, שהתורה אצל האדם היא ממש כמו דגים שבים. והיינו שהיה מקום לומר שכל לימוד התורה הוא ענין שכן טוב וכדאי לאדם, ולא רק טוב אלא גם מוכרח לאדם. אבל רבי עקיבא בא ללמד שהאמת היא שלימוד התורה היא חיותו של האדם, וכשהוא פורש מהתורה אינו רק מפסיד את מעלת התורה בלבד, אלא הוא עוקר את עצמו ממקום חיותו. וזהו המשל מהדגים, שכמו דגים שבמים שהים הוא מקום חיותם, וכשיוצאים משם הם נעקרים ממקום חיותם, כך היחס האמיתי של התורה כלפי האדם, שהתורה היא מקום חיותו כפשוטו ממש, וכשמפסיק ללמוד הרי הוא כנעקר ממקום החיים.

* * *

דיני וגדרי ברכה בשתיית מים ושאר משקים

"קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם". (פרק כ' פסוק ח').

כרב פפא אם כן מהו הלשון "זמנא דכי מדכרנא עבידנא ככולהו" שרק כאשר זכר נהג כרב פפא, הלא אם כך ההלכה צריך תמיד לנהוג כך ולא רק בשעה שהוא זוכר את דברי רב פפא.

אלא אמר החזון איש שמדוייק בזה שרב אשי סובר שחיוב ברכה אחרונה על מים אין זה חובה גמורה, אלא זה כעין רשות, וכל מה שרב אשי סובר כרב פפא הוא רק לענין זה שאפשר לברך ברכה אחרונה על מים, אבל אין זה חובה. דהנה לפי דעת רב יצחק בר אבדימי ורבי יצחק, לא תקנו ברכת בורא נפשות על מים, ומי שמברך בורא נפשות על מים זהו ברכה לבטלה. ומעתה סובר רב אשי שכן תקנו ברכה אחרונה על מים, וכוונתו שאפשר לברך בורא נפשות על מים, אלא שאין זה בגדר חובה אלא בגדר רשות, שמי שמברך בורא נפשות אין זה ברכה לבטלה אבל אין חובה לברך בורא נפשות. ועל כן רב אשי אמר שרק כאשר זכר בירך בורא נפשות על מים, אבל לא קיבל את הדברים בתור חובה גמורה.

שיעור זמן השתייה לחיוב ברכה אחרונה

ולפי זה מחדש החזון איש חידוש ההלכה למעשה, דהנה באוכלים כדי שיתחייב לברך ברכה אחרונה, צריך לאכול כזית מהאוכל בשיעור זמן של כדי אכילת פרס. ובשתיית משקין כדי להתחייב בברכה אחרונה צריך לשתות רביעית, ולגבי שיעור זמן השתייה מביא במשנה ברורה (סימן ר"י סק"א) מחלוקת ראשונים מהו השיעור, שיש אומרים שהשיעור הוא כדי שתיית רביעית (ששותה ומפסיק מעט ומיד ממשיך ושותה), ויש אומרים שגם במשקים שיעור זמן השתייה הוא כאכילה שהוא זמן של כדי אכילת פרס. וממילא לשיטה הראשונה כדי לברך ברכה אחרונה על משקין צריך לשתות את המשקה (רביעית משקים) בזמן קצר של כדי שתיית רביעית, ואילו לשיטה השנייה גם אם שתיית הרביעית מתארכת עד זמן של כדי אכילת פרס גם כן צריך לברך ברכה אחרונה. וכתב המשנה ברורה, "והגרא הסכים בביאורו דהלכה כדעה השנייה". והיינו דהעיקר כדעה השנייה, ששיעור זמן השתייה הוא כמו באכילה, כדי אכילת פרס, וממילא כדי לברך ברכה אחרונה אין צורך שהשתיה תהא במהירות של כדי שתיית רביעית, אלא גם אם מתעכב מעט בשתייה אם בסך הכל שתה רביעית בשיעור של כדי אכילת פרס מברך ברכה אחרונה.

במים צריך כדי שתיית רביעית

והחזון איש נוקט למעשה שמעיקר הדין ההלכה היא כשיטת הגר"א, שהשיעור לברכה אחרונה במשקים הוא כששותה (רביעית משקה) בשיעור זמן של כדי אכילת פרס, אבל אומר החזון איש שכל זה בכל המשקים חוץ ממים, אבל במים השיעור שתיה צריך להיות דווקא בכדי שתיית רביעית. משום שכיון שמבואר בגמרא בדברי רב אשי, שחיוב ברכה אחרונה על מים אין זה בגדר חיוב רק בגדר רשות (ולכן רב אשי אמר שרק בשעה שהיה זוכר היה מברך ברכה אחרונה על משקה), אם כן כדי לברך את הברכה הזו שהיא רשות, טוב שלא להכנס לספקות ולברך את זה באופן שלכל השיטות אפשר לברכה, וכיון שיש שיטות בראשונים שסוברים שברכה אחרונה שייך לברך רק בשיעור זמן של כדי שתיית רביעית, וממילא מים יש לחוש להם, ולא לברך ברכה אחרונה אלא כששותה בשיעור זמן של כדי שתיית רביעית. ובכל המשקים שחיוב ברכה אחרונה הוא בגדר חיוב, אם כן כיון שעיקר ההלכה היא שגם שתיה בשיעור זמן של כדי אכילת פרס מצרפת לחיוב הברכה, ממילא חל עליו

במשנה בכרכות (דף מ"ד א') תנן, "השותה מים לצמאו מברך שהכל נהיה בדברו, רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן". ובגמרא (דף מ"ה א') אמרו, "אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי, ואמרי לה לרב יוסף, הלכתא מאי. אמר ליה, פוק חזי מאי עמא דבר". ופרש"י, "מאי עמא דבר, היאך נוהגים, וכבר נהגו לברך בתחילה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא".

וכך נפסק בשו"ע (סימן ר"ד סעיף ז'), "השותה מים לצמאו, מברך שהכל, ולאחוריו בורא נפשות רבות".

ברכה אחרונה בשתיית מים

דהנה עיקר הדין שהגמרא נוקטת בפשיטות שמברכים ברכה אחרונה בורא נפשות על מים (בשותה לצמאו), מבואר בגמרא לעיל (דף מ"ד ב') שאין זה ברור, והגמרא מביאה בזה כמה דעות שיש סוברים שאין מברכים ברכה אחרונה על מים, ובמים תקנו לברך רק ברכה ראשונה שהכל נהיה בדברו, ולא תקנו לברך ברכה אחרונה. ומובא בגמרא, "אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו, על הביעא (ביצים) ועל מיני קופרא (כל מיני בשר, רש"י), בתחילה מברך שהכל, ולבסוף בורא נפשות רבות וכו', אבל יקא לא (לא צריך לברוכי אחריה, רש"י). ורבי יצחק אמר, אפילו יקא, אבל מיא לא. ורב פפא אמר, אפילו מיא וכו'. אמר רב אשי, אנא זמנא דכי מדכרנא עבידנא ככולהו". מבואר בגמרא שלדעת רב יצחק בר אבדימי משום רבנו, ולדעת רבי יצחק, לא מברכים ברכה אחרונה על מים, ורק רב פפא סובר שתיקנו ברכה אחרונה של בורא נפשות גם על מים. ורב אשי אומר שכיון שכאשר הוא זוכר הוא נוהג ככולם שמברך ברכה של בורא נפשות אפילו על מים, ומשום כן נפסק להלכה שצריך לברך ברכה אחרונה על מים.

ובאור זרוע (הלכות סעודה, סימן קפ"ב) כתב לבאר את דעת רב יצחק בר אבדימי שמברכים ברכת אחרונה של בורא נפשות רק על ביצים ובשר ולא על ירקות, וכתב "אבל יקא לא צריך לאחריה לברך, שאין בה כל כך טעם לאחר אכילתו". והיינו שבביצים ובשר נשאר לאדם טעם בגופו לאחר אכילתו, ועל כן נחשב הדבר שהנאה עדיין קיימת ושייך לברך על כך בורא נפשות. אבל לאחר אכילת ירק לא נשאר לאדם שום טעם מזה, ועל כן סובר שלא שייך לברך על כך בורא נפשות.

ומשמעות דבריו הם שכוונתו לפרש שביצים ובשר הם מזינים את הגוף, וממילא גם לאחר האכילה יש לאדם טעם של שובע בגופו מכאן האכילה הזו, ומשום כן שייך לברך עליהם בורא נפשות. אבל ירקות אינם מזינים את הגוף, ומיד לאחר גמר האכילה כבר לא נשאר לאדם שום הרגשה של שובע מהם, ועל כן לא שייך לברך עליהם ברכה אחרונה שהנאתם כבר כלתה והלכה לה.

על כל פנים למעשה מבואר בגמרא שרב אשי אמר שכאשר זכר היה נוהג ככולם שבירך ברכה אחרונה אפילו על מים, וזה נפסק להלכה שצריך לברך על הכל ברכה אחרונה וגם בירקות ומים מברך לאחריהם בורא נפשות.

גדר חיוב ברכה אחרונה במים

ובשם מרן החזון איש זצ"ל מובא (בספר דינים והנהגות, סימן ז' סק"ד) שדייק בדברי רב אשי שאמר שכאשר זכר בירך בורא נפשות כדעת כולם, ובירך גם על מים בורא נפשות כדעת רב פפא. ולכאורה אם רב אשי פוסק

חיוב ברכה ואינו יכול לפטור את עצמו מזה. אבל במים כיון שהברכה היא רק רשות ואינה חובה, הרי כדי לברך ברכה של רשות צריך שלפי כל השיטות יהיה רשות לברכה, ואם שותה בשיעור זמן של יותר מכדי שתיית רביעית כיון שיש שיטות שאין בזה רשות לברך, אין זה מהראוי לברך ככהאי גוונא ברכה של רשות.

ברמב"ם לא חילק

אמנם בעיקר דברי החזון איש שגדר ברכה אחרונה על מים, הוא רק בגדר רשות ואינו חיוב גמור, יש לעיין בזה שבדברי הרמב"ם (הלכות ברכות פרק ח' הלכה א') מדויק שברכה אחרונה על מים היא בדיוק כמו ברכה אחרונה על אוכלים שמכרך עליהם בורא נפשות, שהרמב"ם כלל את כולם בהלכה אחת ולא רמז שום חילוק בין מים לשאר דברים, וכתב "דברים שאין גידולן מן הארץ, כגון בשר וגבינה ודגים וביצים ומים וחלב ודבש וכיוצא בהן, בתחילה מכרך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות". ומסתמת דבריו שכלל את מים יחד עם בשר וביצים ושאר הדברים, נראה שברכת בורא נפשות בכלם הוא גדר אחד, וכמו שבכשר ברכת בורא נפשות הוא חיוב גמור ולא רק בגדר רשות, כך גם במים חיוב ברכה אחרונה הוא חיוב גמור. ולכאורה נראה מדבריו שנקט את גדר חיוב ברכת בורא נפשות במים שלא כדעת החזון איש, וצ"ע.*

השותה מים לצמא

נהנה במשנה בברכות (דף מ"ד א') תנן, "השותה מים לצמא, מברך שהכל נהיה בדברו", ומבואר בזה שכל דין חיוב ברכה בשותה מים נאמר דווקא בשותה מים לצמא, אבל כשותה מים שלא לצמא אין חיוב ברכה.

ומביאה הגמרא, "והשותה מים לצמא וכו', לאפוקי מאי, אמר רב אידי בר אבין לאפוקי דחנקתיה אומצא". והיינו שההגדרה של שותה שלא לצמא הוא ששותה מחמת שהאוכל שאכל עומד בגרונו וחונקו, והשתיה היא רק כדי להוריד את המאכל, ובאופן כזה השתיה היא שלא לצמא ואינו מברך.

וכך נפסק בשו"ע (סימן ר"ד סעיף ז'), "השותה מים לצמא, מברך שהכל ולאחריו בורא נפשות רבות. אבל אם חנקתיה אומצא, ושתה מים להעביר האומצא, אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו".

והטעם שבשתיית מים צריך לברך רק בשותה מים לצמא, הוא משום שחיוב ברכה נאמר דווקא על הנאה, וכמו שמובא בגמרא בברכות (דף ל"ה א') "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה", ומדויק בזה שכל הברכה היא על ההנאה. ומעתה בשותה מים, כיון שמים אין להם טעם עצמי, אם כן כל ההנאה שיש בשתייה הוא רק בשותה לצמא, אבל אם שותה שלא לצמא אין בזה הנאה כלל, ועל כן אין מברך עליהם.

ובזה יש לבאר את החילוק בין מים לשאר משקין, דהנה במשנה ברורה (סקמ"ב) כתוב שכל הדין הזה ששותה מים שלא לצמא אינו מברך, נאמר דווקא בשותה מים, אבל בשאר משקין מברך אפילו כשותה שלא לצמא, וכתב "דווקא מים שאין החיך נהנה מהם כי אם כשותה לצמא (ולכן בשותה שלא לצמא אינו מברך). אבל כשותה שאר משקים או אוכל חתיכת פת שהחיך נהנה מהם, אף שאין שותהו ואוכלו עכשיו כי אם להעביר האומצא חייב לברך עליו בתחילה וסוף כדלקמיה בסעיף ח'".

וביאור החילוק בין מים לשאר משקין הוא שדווקא מים שמצד עצמותם אין בהם שום טעם עצמי, אם כן כל ההנאה שיש בשתייתם היא דווקא כשותה לצמא, אבל אם שותה שלא לצמא אין בהם הנאה, וכשאין הנאה אין ברכה. אבל בשאר המשקין שיש בהם טעם עצמי מצד עצמותם, אז גם אם שותה שלא לצמא יש הנאה בעצם השתייה, ועל כן צריך לברך עליהם.

החיך נהנה מהמים

נהנה ההגדרה של שותה מים לצמא שצריך לברך, כתב במשנה ברורה (סק"מ) "נראה דלאו דווקא לצמא ממש, אלא בסתמא כל שהחיך נהנה מהמים מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברכה, דאם אינו צמא כלל לא היה החיך נהנה ממנו". והיינו שההגדרה של שותה מים לצמא שצריך לברך היא כשהחיך נהנה מהשתיה, שאם החיך נהנה בוודאי שהשתיה היא בגדר לצמא, וצריך לברך.

שותה מים כדי לברך ברכה אחרונה

בביאור הלכה (ד"ה השותה) כתב שכיון שאין דין ברכה בשותה מים שלא לצמא (לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה), אם כן מי שמסופק אם צריך לברך ברכה אחרונה של בורא נפשות, ורוצה לשתות רביעית מים כדי להתחייב בוודאי בברכה אחרונה, צריך לבדוק אם השתיה הזו היא בגדר שותה לצמא או לא. שאם היא לא בגדר שותה לצמא היא לא

מחייבת בברכה אחרונה, וכשיש ספק אם צריך לברך ברכה אחרונה השתיה הזו לא יכולה לפטור את הספק.

ובספר אמרי נועם - חידושי הגר"א על מסכת ברכות (דף מ"ה א'), כתב בשם הגר"א עוד תוספת בדין זה, דהנה כדי להתחייב בברכה אחרונה בשתיה צריך לשתות שיעור רביעית, ומעתה כתב שבשותה מים כדי שיתחייב בברכה אחרונה לא די כמה שבתחילת הרביעית השתיה היתה בגדר לצמא, אלא צריך ששתיית כל הרביעית יהיה בגדר לצמא. ואם באמצע שתיית הרביעית הרגיש שכבר די כמה ששתה עד כמה, והמשיך השתיה היא כבר לא בגדר לצמא, אין חייב בברכה אחרונה, שאם לא שתה רביעית שלמה לצמא אין חיוב ברכה אחרונה.

וז"ל, "אמר רבנו, דכששותין מים יש לזוהר בברכה אחרונה שמא די לו בפחות מרביעית ומה ששותה אחר כך אינו לצמא ואין לו הנאה, ואיך יברך ברכה אחרונה, דברכה אחרונה צריך שיעור, דגבי מים דווקא כשותה לצמא צריך לברך".

יש להקפיד על כך בשעה ששותים רביעית מים, שכדי לברך ברכה אחרונה צריך שכל השתיה תהא לצמא, ויש להתבונן בשעת השתיה שבאמת השתיה היא לצמא. אלא שלדברי המשנה ברורה שכל שהחיך נהנה מהשתיה נחשב הדבר בגדר לצמא, אם כן אם בתחילת השתיה היה ממש לצמא על פי רוב גם אם בהמשך השתיה כבר אין זה ממש לצמא, מכל מקום זה עדיין בבחינת החיך נהנה ממנו ושייך לברך ברכה אחרונה. אבל אם באמת באמצע הרביעית ההרגשה היא שאין שום הנאה בשתיה, אי אפשר לברך ברכה אחרונה.

*

ברכה במאכל ומשקה שעשוי לרפואה

נהנה בכל המשקין (חוץ ממים) יש חיוב ברכה אפילו כשותה שלא לצמא כלל, שיש הנאה מהטעם של המשקה אפילו כשותה שלא לצמא. וכמו כן באוכלים יש חיוב ברכה אפילו כשהוא שבע לגמרי, כיון שיש הנאה מהטעם של האוכל.

אית ליה הנאה מיניה

והנה בגמרא בברכות (דף ל"ח א') מובא לגבי מאכל שעשוי לרפואה, ונקרא "שתיא", ויש אופן מסויים שעושים אותו רק לרפואה, והגמרא אומרת שצריך לברך על זה (ונחלקו רב ושמואל מהי ברכתו, שהכל או מזונות), ואפילו שכל אכילת המאכל הזה הוא רק לצורך רפואה, ולא לשם עצם האכילה, בכל זאת צריך לברך על זה.

והגמרא אומרת שהחידוש בזה הוא שהיה צד לומר שלא יצטרכו לברך על זה, כיון שאינו מכוון באכילתו לשם אכילה, אלא רק לשם רפואה, והרי על רפואה שאדם לוקח לעצמו אין ברכה, ממילא גם על המאכל הזה לא יהיה ברכה. והחידוש שבכל זאת צריך לברך כיון שלמעשה יש לו הנאה כשאוכל את המאכל הזה, שכל מה שלא מברכים על מאכל של רפואה, הוא בסם ששותה או אוכל לרפואה, ומצד עצמו אין בו שום טעם ואין הנאה באכילתו, אבל במאכל הזה כיון שיש הנאה באכילתו צריך לברך. ואפילו שכל מטרת האכילה היא לשם רפואה, בכל זאת כיון שלמעשה יש לו הנאה צריך לברך.

וז"ל הגמרא, "וצריכא דרב ושמואל דאי מהאי וכו', אבל הכא כיון דלכתחילה לרפואה קא מכווין לא לברך עלויה כלל, קמשמע לן כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי".

ומבואר בזה שהאוכל מאכל לרפואה, אפילו שכל המאכל הזה נעשה רק לצורך רפואה, וגם לא עושים כזה מאכל לשם אכילה אלא רק לשם רפואה, הרי אם יש הנאה באכילת המאכל הזה צריך לברך.

וכך נפסק להלכה בשו"ע (סימן ר"ד סעיף ח'), שכתב "כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה, אם טעמם טוב והחיך נהנה מהם, מברך עליהם תחילה וסוף". וביאר במשנה ברורה (סקמ"ג), "אם טעמם טוב וכו', רצה לומר אע"פ שאינו תאב להם כלל ואינו אוכלם אלא מחמת אונס חולי, כיון שעל כל פנים החיך נהנה מהם. ולאפוקי אם הם רעים שאין לו הנאה מזה, אע"פ שמתרפא מהם אינו מברך כלל".

ברכה בלקיחת סירופ מתוק

ולפי זה הלוקח תרופת סירופ שיש לה מתיקות צריך לברך עליה, שהרי יש בה הנאה בשתייתה, והרי זה בגדר החיך נהנה מהם. ואפילו שכל הסירופ הזה נלקח רק לשם רפואה, בכל זאת למעשה יש בה מתיקות וצריך לברך על כך.

מאכל הוא

ובאמת כך הדין, אלא שלמעשה נוהגים לפטור את הסירופ בדבר אחר, מברכים מתחילה שהכל על מאכל או משקה אחר ובוזה פוטרים את ברכת

הסירוף. משום שבגמרא בכרכות שמובא שצריך לברך על דבר שלוקח לרפואה "כיון דאית להי הנאה מיניה", מפרש רש"י "קא משמע לן כיון דמתהני מיניה, שהרי מאכל הוא, בעי ברוכיי". ויש לדקדק בלשון רש"י שכתב "שהרי מאכל הוא", ולא כתב כלשון הגמרא שהטעם שצריך לברך הוא משום שלמעשה הוא נהנה מהמאכל. ולכאורה מדוייק בזה שכל הטעם שצריך לברך על השתייתא הוא דווקא מפני שהשתייתא מצד עצמו מוגדר כמאכל, ובה אומרת הגמרא שהיה צד כיון שהמאכל הזה נעשה לרפואה שלא יצטרכו לברך על זה, וקמ"ל כיון שלמעשה הוא מאכל ויש הנאה באכילתו צריך לברך.

ומעתה היה מקום לדייק ולומר שכל זה דווקא בדבר שמצד עצמותו הוא מאכל, אלא שהמאכל הזה עושים אותו לצורך רפואה, ועל זה אומרת הגמרא שכיון שיש בו הנאה באכילתו צריך לברך. אבל בדבר שמצד עצמותו אינו מאכל כלל וכולו סם של רפואה, אלא שיש בו מתיקות מסויימת, אולי כיון שאינו מאכל אין בזה חיוב ברכה אפילו שנהנה ממנו. ולפי זה בסירוף של רפואה שמצד עצמו אינו מאכל כלל, יתכן לומר שמה שיש בו מתיקות לבד אין זה סיבה לחייב בברכה.

אמנם למעשה לפי כללי הברכות העיקר תלוי בהנאה, ודבר שיש בו הנאה נאמר בו הכלל שאסור להנות מהעולם הזה בלא ברכה, וממילא הוא הדין בסירוף שיש בו מתיקות ויש הנאה בליקחתו צריך לברך על כך. אלא שכדי לצאת ידי ספק, יותר טוב לפטור מתחילה את הסירוף בדבר אחר שברכתו שהכל.

*

מטעמת אינה טעונה ברכה

הנה מצינו עוד ציור שאדם אוכל מאכל ואין כוונתו לאכילה אלא למטרות אחרת, והוא בגמרא בכרכות (דף י"ד א') שאמרו "מטעמת אינה טעונה ברכה". והיינו שאם אדם טועם את התבשיל כדי לבדוק אם הוא מבושל טוב או אם צריך להוסיף בו מלח ותבלין וכיוצא בזה, אינו צריך לברך.

ובשו"ע (סימן ר"י סעיף ב') הביא כן להלכה, וכתב "הטעום את התבשיל אינו צריך לברך עד רביעית, ואפילו אם הוא בולעו. ויש אומרים, שאם הוא בולעו טעון ברכה, ולא פטרו את הטעום אלא כשחוזר ופולט ואז אפילו על הרבה אינו צריך ברכה". וברמ"א מסיים, "וספק ברכות להקל".

ומבאר במשנה ברורה (סק"ג) את הטעם מדוע טועם את התבשיל אינו צריך ברכה, הרי למעשה הוא אוכל ונהנה מהתבשיל הזה, ולפי הכללים צריך להיות שכיון שהוא נהנה צריך ברכה, וכתב "דאע"ג דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה אפילו כל שהוא, בין באכילה בין בשתייה, היינו כשמכווין לאכול ולשתות, אבל הכא שאין כוונתו אלא לטעום לידע אם צריך מלח או תבלין אין צריך ברכה לא לפניו ולא לאחריו וכו'".

מבואר במשנה ברורה שהטעם שבטועם את התבשיל אינו צריך ברכה, הוא משום שאינו מתכוון לאכול ולשתות. ובכל המקומות שאנו אומרים שכאשר יש הנאה צריך ברכה ואסור להנות מהעולם הזה בלא ברכה, זה באופן שהוא מתכוון לאכול ולשתות את המאכל הזה, אלא שהאכילה והשתייה היא שלא לשם הנאה אלא לשם סיבות אחרות (כמו רפואה), ובה כיון שלמעשה כוונתו לאכול ולשתות ויש לו הנאה מזה צריך לברך. ואפילו שהוא לא מתכוון להנאה הזו, בכל זאת עצם המציאות שיש לו הנאה מהאכילה הזו היא מחייבת בברכה. אבל בטועם את התבשיל הוא אינו מתכוון לאכול את התבשיל, וכל כוונתו היא רק לבדוק את מצב התבשיל, אלא שכדי לבדוק את התבשיל צריך להכניסו לפה ומתוך כך הוא כבר בולעו, ובה אפילו שנהנה אין חיוב ברכה, וחיוב ברכה נאמר על אכילה, וטעימה היא לא בגדר אכילה, וחיוב ברכה שאסור להנות מהעולם הזה בלא ברכה נאמר כלפי אוכל דווקא כשאוכל, וטעימת תבשיל אינה מוגדרת בגדר אכילה ועל כן אין בה חיוב ברכה.

טועם ומכוון להנות

ובשער הציון (סק"ל) דן מה הדין באופן שטועם את התבשיל ומכוון גם להנות מזה, האם יש בו חיוב ברכה או לא. שמצד אחד אינו אוכל לשם אכילה, אלא לשם טעימה, אלא שבטעימה הזו כוונתו להנות מזה, האם באופן זה ההנאה מחייבת בברכה או לא.

וכתב שלכאורה צריך לברך, והראיה מרפואה, שהאוכל מאכל לרפואה צריך

לברך, כיון שנהנה מזה, ואפילו שאין לו שום כוונה לאכול את המאכל הזה מצד המאכל, אלא הוא לוקח את זה אך ורק לצורך רפואה, בכל זאת מאחר שלמעשה יש לו הנאה מהמאכל הזה צריך לברך. וממילא הוא הדין לטועם את התבשיל שאינו מתכוון לשם אכילה, אם יש לו הנאה ומכוון להנות מזה צריך לברך.

אבל בשער הציון דוחה, שאין ראיה מרפואה לטועם את התבשיל, שהרי ברפואה אפילו אינו מתכוון להנאה כלל צריך לברך. וממילא רואים מזה שהחיוב בברכה באוכל לרפואה הוא לא מצד הכוונה להנאה, ועל כן אין מזה ראיה לטועם את התבשיל ומכוון להנאה שיצטרך לברך, שברפואה חיוב הברכה הוא לא מצד הכוונה להנאה.

וז"ל השער הציון, "ואם כוונתו לטעימה וגם להנות מזה, יש לעיין. ולכאורה ראיה מלעיל סימן ר"ד סעיף ח' דצריך לברך. אבל באמת התם שאני, דאפילו אינו מתכוון להנאה כלל צריך לברך. ומחיי אדם משמע דצריך לברך".

אין כוונתי להנות במטעמת וברפואה

ומבואר מתוך דברי השער הציון חילוק בין רפואה למטעמת (טועם את התבשיל), שברפואה כשאדם אוכל תבשיל לרפואה אפילו שאין כוונתו להנות מזה כלל, צריך לברך, שכיון שלמעשה הוא מאכל שיש הנאה באכילתו, ממילא חל על זה הכלל שאסור לאדם להנות מהעולם הזה בלא ברכה וצריך ברכה. ואילו במטעמת כשטועם את התבשיל ואין כוונתו להנות מהתבשיל אינו צריך ברכה, ואפילו שלמעשה יש לו הנאה מהתבשיל הזה, בכל זאת מאחר שאינו מתכוון להנות מזה אין צריך ברכה.

ולכאורה יש לתמוה מהו באמת ההבדל בין מטעמת לרפואה, מדוע במטעמת אפילו שנהנה מהטעימה אינו מברך, ואילו ברפואה אפילו כשאינו מתכוון להנאה מברך.

אינו יודע אם התבשיל ראוי

והיה אפשר לחלק ולומר שברפואה כאשר אדם אוכל תבשיל לרפואה, הוא יודע שיש טעם בתבשיל הזה, אלא שהוא לא מתכוון לשם הטעם וההנאה אלא מתכוון לרפואה, וכיון שידוע שיש בו טעם, האכילה הזו מוגדרת כאכילה שיש בה הנאה וצריך לברך. אבל במטעמת כאשר הוא בא לטעום את התבשיל הוא לא יודע מהו טעמו, שהרי כל תכלית הטעימה היא לדעת אם הוא מבושל טוב ואם צריך להוסיף בזה תבלינים, וממילא יתכן מאוד שכאשר יטעם את התבשיל יראה שעדיין אין הנאה באכילתו, שהוא עוד לא מבושל כל צרכו, ועל כן עצם הטעימה אינה מוגדרת כאכילה כלל, ולכן אפילו שלמעשה טעם את התבשיל וראה שהוא מבושל כל צרכו ונהנה ממנו, בכל זאת מצד עצמותו כשכא לאכול עדיין לא היה מבורר אצלו שתבשיל ראוי לאכילה, ומשום כן אי אפשר להגדיר את הטעימה הזו בגדר אכילה שצריכה ברכה.

אבל באמת קשה לומר את הביאור הזה, משום שלפעמים אדם ברור לו שהתבשיל מבושל כל צרכו, וגם הוא מתוהל בצורה טובה שראוי לאכילה, אלא שבכל זאת הוא טועמו משום שרוצה להשביח את טעם התבשיל בתבלינים, ובאופן זה כשהוא בא לטעום את התבשיל, ברור לו שהתבשיל ראוי לאכילה מכל הבחינות. ולפי החילוק הקודם היה צריך להיות שבאופן זה יצטרך לברך על המטעמת, שהרי התבשיל הוא בגדר מאכל לכל דבר וענין. שאם כל הטעם שבמטעמת אין צריך ברכה הוא משום שכשכא לאכול לא ברור לו עדיין שהאוכל ראוי לאכילה, ועל כן אי אפשר להחשיב את הטעימה בגדר אכילה, לפי זה הרי באופן שברור לו שהתבשיל ראוי לאכילה, צריך להיות שהטעימה תחשב בגדר אכילה ויצטרך לברך, כיון שאוכל ונהנה מהתבשיל.

ולא מצינו חילוק זה בפוסקים, אלא בכל מקום דין מטעמת כתוב בסתמא שאין צריך ברכה, ומשמע שבכל האופנים אין דין ברכה אפילו כשיודע שהתבשיל טוב וטועם רק כדי להשביח את טעמו, וצ"ע.

מכוון לשם אכילה

ואולי יש לחלק ולומר שברפואה כאשר אדם בא לאכול את המאכל, כוונתו היא לשם אכילה, שזה תכלית הרפואה לאכול את התבשיל הזה, אלא שאין כוונתו להנאה, ובה ההלכה היא כיון שכוונתו לאכול אפילו שאינו מתכוון להנאה מכל מקום מאחר שלמעשה יש לו הנאה, על כן צריך ברכה. אבל במטעמת אין כוונתו לאכילה כלל, אלא עיקרו הוא בא לטעום את התבשיל ותו לא מידי, אלא שאחר שהתבשיל בתוך פיו ממילא הוא בולעו, אבל לא הכליעה היא המטרה, ועל כן אי אפשר להחשיב את הטעימה הזו בגדר אכילה, ולכן אפילו שיש לו הנאה אין האכילה מוגדרת כאכילה ולכן אין בו חיוב ברכה.

דברי תורה מתקיימים

חידושו בסוגיא, אמר "על ידי תוספת נשמה יתירה של שבת, אפשר לזכות להבין כזה פשט". וביאר את דבריו, שבמשך השבוע הוא התקשה הרבה בסוגיא הזו, ועדיין לא הגיע להבנה ברורה, אבל עתה כשהגיעה השבת בכח קדושת השבת והנשמה היתירה, זכה להבין את הפשט. ובה ללמדם את המעלה הגדולה של יום השבת, שהוא מסוגל לכל המעלות העליונות, ודברים שבמשך השבוע צריך לעמול קשה כדי להשיגם, הרי בשבת זה קל מאוד. וגם סוגיות עמומות ומסובכות, וזכים לקבל בהן בשבת הבנה חדשה ונפלאה. וממילא כל רגע ורגע בשבת הוא יקר מאוד, ואי אפשר להשיג זמן כזה באמצע השבוע, וכמה שמנצלים את היום הגדול הזה ומשקיעים בו כך וזכים!

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

מים - על ידי זה היה מתגדל ומתקדש שם שמים. ודבר זה נמנע על ידי משה, בכך שהיכה את הסלע ולא דיבר אליו כפי שנצטווה. ולכאורה מה התבדל הגדול בין דיבור להכאה, וכי מה זה משנה לסלע אם מדברים אליו או מכים אותו? האם סלע שמוציא מים אחרי שהיכה אותו - זה לא נס? ה"חתם סופר" מביא בשם הכוזרי: אכן לסלע עצמו אין שום הבדל אם מדברים אליו או מכים אותו. בין כך ובין כך זהו נס גדול - בין אם הסלע מוציא מים מחמת דיבור או שמוציא מים מחמת הכאה. אבל יש נפקא מינה גדולה בין דיבור להכאה. כשהצדיק מדבר אל הסלע, והסלע שומע לו - על ידי כך רואים במוחש את כוחו של הצדיק. "ותגור אומר ויקם לך" (איוב כב. כח) - הצדיק שולט על מערכות הטבע והקב"ה מקיים את דברו. וכשמה היכה את הסלע במקום לדבר אליו - בכך הוא מנע מעם ישראל לראות את כוחו הגדול של הצדיק. *

בשנת תש"ח הצבא המצרי הפציץ מן האוויר מקומות יישוב בארץ ישראל. בבני ברק הסתתרו חלק מן התושבים ב"פרדס ברמן", כי ידעו ששם המצרים לא יפציצו משום שהיה מחוץ למקום יישוב.

הרב מפוניב' בא אל ה"חזון איש" לשאל אותו בעניין. אמר לו ה"חזון איש": "אפשר להישאר בבני ברק עצמה, לא יפציצו בה".

פעם ראו שני מטוסים מצריים טסים מעל תל אביב, מישוה שמע את החזון איש אומר בלחש: אני מצווה לא להפציץ את בני ברק! ככה אמר מספר פעמים. ואכן המטוסים הפציצו בכל האזור, אך בבני ברק לא נגעו.

צדיק גזור - והקב"ה מקיים! אומר הקב"ה: "אני מושל באדם, מי מושל בי - צדיק. שאני גזור גרה ומבטלה" (מועד קטן טו ע"ב).

הרביה ר' שלום מספר על יהודי תמים, ממתפללי בניין הוותיקין בבית החזון איש, שנהג לשאול בכל דבר את החזון איש. פעם בא אל החזון איש סמוך לשבת וסיפר שצינור המים בביתו התפוצץ, ומכיוון שהאינסטלטור לא ירצה לבוא אליו בשעה זו ביקש שה"חזון איש" יאמר שהמים יפסיקו לזרום... עשה החזון איש בבקשתו, והנה המים אכן פסקו מלזרום!

במוציא שבת שב היהודי לבית החזון איש, והפעם בפיו תלונה הפוכה: "עכשיו אין לי מים בבית...". וביקש שהחזון איש יאמר שהמים יתחילו שוב לזרום. עשה החזון איש בבקשתו, והמים התחילו לזרום!
"מי מושל בי? - צדיק!"

ענוה ושפלות רוח - תנאי לתורה

וּמְמַדְרָךְ מִתְנַה. וּמִמְתַנְה נְחַלְיָאֵל וּמִנְחַלְיָאֵל פְּמוֹת. וּמִקְמוֹת הַגֵּיא אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה מוֹאָב (כא, ה-ז)

על פסוק זה דרש חז"ל (עירובין נד ע"א): "אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו - תורה ניתנה לו במתנה, וכיון שניתנה לו במתנה - נחלו א-ל, שנאמר 'ומתנה נחליאל, וכיון שנחלו א-ל - עולה לגדולה, שנאמר 'ומנחליאל במוות'. ואם מגיס לבו - הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר 'ומבמות הגיא'".

התורה נקנית מתוך ענוה ושפלות הרוח. מי שהוא כאסקופה הנדרסת, דורכים עליו ואינו מרגיש מאומה, "נפשי כעפר לכל תהיה". לא זו בלבד שזוכה לקניין תורה, שהתורה ניתנת לו במתנה והיא חקוקה בלבו ותלמודו מתקיים בידו - עוד זוכה שהקב"ה מעלהו לגדולה. לעומת זאת, מי שיש בו גבהות רוח וגסות לב, לא רק שאינו זוכה לקניין תורה, אלא סופו שהקב"ה משפילו.

בישיבת ראדיון היה בחור שבלש בתאוות כבוד שלו. מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל רצה להעמידו על דרך הישר. קרא לו לחדרו ואמר לו: אני רוצה לשאול אותך שאלה. הגמרא אומרת (עירובין יג ע"ב): "כל המחזר על הגדולה - גדולה בורחת ממנו". ועל פי זה ידוע המאמר בפי הבריות: "כל הרודף אחר הכבוד - הכבוד בורח ממנו". אמור נא לי, מה זו ההדגשה הזאת - "כל"? הלא די היה לומר "הבורח מן הכבוד"!

התלמיד לא ידע לענות, והמתין למוצא פיו של הכהן הגדול מראדיון. אמר לו ה"חפץ חיים": "כל" בא לרבות גם כאלה שבאמת יש בהן מעלות טובות ומגיע שיכבדו אותם - למשל, בחור חשוב כמנו. גם הם, אם הם רודפים אחר הכבוד - לעולם לא ישיגו אותו, כי ככל שירדפו אחריו - יברח הוא מהם...

טומאה וטהרה שייכים רק בישראל

זאת חקת התורה (י"ב)

אומר ה"אור החיים" הקדוש: הלכה היא, שגוי אינו מקבל טומאה ואינו מטמא. אם גוי נוגע במת - הוא לא נטמא, וכמו כן אם הגוי עצמו מת - הוא לא מטמא. מי מקבל טומאה, ומי מטמא? רק עם ישראל.

מדוע? מה ההיגיון שבדבר? אומר הרמב"ם (הלכות טומאת מת פ"א ה"ג) שגוי הוא כבהמה. אם בהמה נוגעת במת, היא נטמאת? לא. כך גם הגוי.

ומדוע עם ישראל כן מקבלים טומאה? התשובה היא, שדווקא משום מעלתם הם מקבלים טומאה. עם ישראל קיבלו את התורה, הם עם ה', הנפש שלהם גבוהה ומרוממת, ולכן דווקא אצלם שייך עניין של טומאה וטהרה.

ה"אור החיים" הקדוש מביא דוגמא: היו שתי חביות, אחת מלאה דבש ואחת מלאה זבל. באו ורוקנו את החביות מתכולתן. בתוך זמן קצר עשו על החביות עדת זבובים וברחשים. מי משך אליה יותר, חבית הדבש או חבית הזבל? בוודאי חבית הדבש. שרידי הדבש המתוק שנשארו בחבית מושכים יותר משאריית הזבל.

שני אנשים מתו - יהודי וגוי. הנשמה יצאה מהגוף. למי נמשכים ונדבקים כוחות טומאה, לגוי או ליהודי? מי כאן ה'דבש' שמושך אליו את הזבובים? אין שאלה בכלל.

אומרת התורה: "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר" - מי נטמא ומטמא? רק אדם מישראל. ומדוע? כי "זאת חקת התורה", משום שעם ישראל קיבלו תורה, דווקא משום כך שייך אצלם טומאה וטהרה.

כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא?

וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאַלְקִים וּבְמַלְאָה לְמַה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְמוֹת בְּמִדְבָּר כִּי אֵין לָהֶם וְאֵין מַיִם וְנִפְשָׁנוּ קָצָה פְּלָחַם תִּקְלַקֵּל. וַיִּשְׁלַח ה' בְּעָם אֶת הַנְּחֻשִׁים הַשְּׂרָפִים (כא, ה-ו)

מדוע הם נענשו דווקא בעונש זה שבאו נחשים והכישום? הם טענו "נפשנו קצה בלחם הקלוקל". מדוע כינו את המן "הלחם הקלוקל"? אומר רש"י: "לפי שהמן נבלע באיברים קראוהו קלוקל. אמרו, עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא".

גם, האם באמת יש דבר זה, "שמכניס ואינו מוציא"? הגמרא אומרת שיש! במסכת גיטין (נו ע"ב) מסופר על טיטוס הרשע: "עמד עליו נחשול שבים לטובעו, אמר: כמדומה אני שאלקיהם של אלו אין גבורתו אלא במים... אם גיבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה! יצתה בת קול ואמרה לו: רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע, בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה, עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה". ואומרת שם הגמרא: "אמאי קרי לה בריה קלה? דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה", היתוש מכניס ולא מוציא.

והנה הגמרא (שבת טו ע"ב) אומרת: "כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה. ברא יתוש - לנחש", כלומר, מי שעקצו נחש לוקח יתוש ומגרד אותו על מקום ההכשה.

לכן, כשאמרו ישראל "נפשנו קצה בלחם הקלוקל" - עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא", הביא הקב"ה עליהם את הנחשים והכישום. כעת הם יודקקו ליתוש לרפא את ההכשה, ואז יראו שאכן יש בריה שמכניסה ולא מוציאה.

צדיק גזור והקב"ה מקיים

יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל (כ, י)

משה רבנו נצטווה לדבר אל הסלע, אך הוא היכה אותו, ועל כך נענש שלא יזכה להכניס את עם ישראל לארץ ישראל - "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל". אילו היה משה מדבר אל הסלע, ובעקבות כך הסלע היה מוציא

”כל הרודף אחר הכבוד” - יהיה מי שיהיה - ”הכבוד בורח ממנו”.

וכן להיפך: ”כל הבורח מן הכבוד - הכבוד מחזר אחריו”. כל מי שבורח מהכבוד, יהיה מי שיהיה, גם אדם שאין בו שום מעלה והוא כלל לא ראוי לכבוד - בסופו של דבר הכבוד ישיג אותו. ומדוע? כי אחרי הכל יש לו מעלה טובה אחת - הוא בורח מן הכבוד... ובגלל המעלה הזאת, הכבוד ירדוף אחריו ובסופו של דבר הוא ישיג אותו.

כשיצא הבחור יצא מהחדר הקיפו אותו חבריו והסתקרנו לדעת: מה החפץ חיים אמר לך?

אמר להם: ”ה'חפץ חיים' שיבח אותי, הוא אמר שאני בחור חשוב, יש בי מעלות טובות ומגיע לי כבוד!...”

כל אחד שומע מה שהוא רוצה לשמוע... ה'חפץ חיים' מוכיח אותו - ומה שהוא שומע אלו דברי הלל ושבח עצמיים...

”אזון שומעת ותוכחת חיים” (משלי טו, לא). לכל אדם יש שתי אוזניים, אבל זה עדיין לא אומר שיש בו את מעלת ה'אזון שומעת'. ”שמיעת האזון” היא אחד הקניינים הראשונים שהתורה נקנית בהם, ובלעדיה אי אפשר לקבל את ה'תוכחת חיים'.

הנה דוגמא כיצד להשמיע דברי תוכחה, ואיך לשמוע אותם:

אדם שלמד עם **רבי אלחנן וסרמן** זצ”ל ה”ד בישיבה התגורר בוורשא. הוא פנה למסחה, הצליח בעסקיו והתעשר. לימים הגיע לבקר את רבי אלחנן בביתו שליד הישיבה. ר' אלחנן לא רצה ליהנות מקופת הישיבה אלא רק ההכרח שבהכרח. ראה אותו גביר את הדלות בביתו של רבי אלחנן, פנה אליו ואמר לו: ”רבי אלחנן, קשה לי לראות את הדלות בביתך. הרי אני מכיר את כישורונותיך הגדולים, בשוחרני שאם היית נכנס למסחר היית מתעשר יותר ממני”.

רבי אלחנן לא השיב לו על דבריו ופנה לשוחח עמו על עניינים אחרים. הוא אירח אותו בביתו, האכילו והשקוה. כשסיים את ביקורו, ליווהו רבי אלחנן לתחנת הרכבת. היו שם שתי רכבות, אחת נסעה לוורשא והשנייה נסעה ליעד אחר. הרכבת שנסעה לוורשא היתה עמוסה נוסעים ובשניה היו נוסעים ספורים. הגביר רכש כרטיס לוורשא, עיר מגוריו. פנה אליו רבי אלחנן ואמר: ”עיניך הרואות, הרכבת לוורשא צפופה ואילו הרכבת השניה ריקה כמעט לגמרי. למה לך לעלות על הרכבת שעושה דרכה לוורשא, תעלה על הרכבת השנייה, תוכל להתרווח במושבך בנחת ולהנות מנסיעה נעימה”.

- אבל היעד שלי הוא ורשא.

- כן, אבל למה לך לנסוע בצפיפות, לא כדאי לנסוע ברכבת מרווחת?

הגביר החל להרים את קולו בנימה של כעס: ”ר' אלחנן, אינך מביין? אין לי מה לנסוע ברכבת השנייה. אני צריך להגיע לביתי בוורשא...”

ו' אלחנן בשלו: ”ובכל זאת, למה לך לנסוע בצפיפות, לא כדאי לך לעלות על רכבת נוחה ומרווחת?”

הגביר כבר לא שלט בעצביו: ”אינך מביין? למה אינך שומע מה שאני אומר? אמרתי לך: זה לא הכיוון שלי!”

ואז פנה רבי אלחנן אל הגביר ואמר לו: ”ואתה אמרת שיכולתי להיכנס למסחר ולהצליח? זה לא הכיוון שלי!! מדוע את זה אינך מסוגל להביין?!!...”

החשבון של אליעזר עבד אברהם

על פני יאמרנו המְשָׁלִים באו חֶשְׁבוֹן (כא)

אם חיים בחשבון, אם פועלים על פי חשבון - אפשר להגיע למדרגות עליונות ונשגבות ולזכות בעולם ומלואו. לא צריך להיכנס לפילוסופיות גדולות, די בחשבון פשוט.

בואו נראה מה השיג אליעזר עבד אברהם על ידי חשבון פשוט. הוא נכנס חי לגן עדן (ילקו"ש רמז קס), ועד היום הוא נמצא במערת המכפלה בחברון ומשמש את אברהם אבינו. פעם הוא היה 'בן משק ביתו' ונאמן ביתו וזקן ביתו של אברהם אבינו, היום הוא הגבאי והמשב"ק שלו. אותו תפקיד, רק הכינניים והתארים מתחלפים...

הרב'ה רבי שלום אמר: ”בואו חשבון” - דורשים ממך לחיות בחשבון, לא דורשים ממך לדעת את התוצאות. אם תחיה בחשבון, מובטח לך - ממילא - שהתוצאות יהיו בהתאם.

אליעזר עבד אברהם נמנה עם רשימה מכובדת של קדמוני עולם שנכנסו חיים לגן עדן. חנוך, סרח בת אשה, אליהו הנביא, ר' יהושע בן לוי, גם אליעזר נכנס חי לגן עדן.

איך עושים זאת? איך נכנסים חיים לגן עדן?

ר' אליה מסביר [הובאו דבריו על הפסוק ”לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה” (ג.י):

הרמח"ל אומר שבתחיית המתים האדם יקום עם אותו גוף שהיה לו בחייו. אלא שאי אפשר לקום עם הגוף העכוה המלא בעבירות וחטאים. צריך לעבור תהליך

של זיכוך, להסיר מן הגוף את הגשמיות והחומריות, עד שהגוף נהיה אישיקל נשמה. הזיכוך נעשה על ידי הקבורה וחיבוש הקיבוץ.

כל עוד נשאר מהאדם משהו גשמי - הוא לא יכול להיכנס לגן עדן. הוא צריך להזדכך, ורק לאחר שידכך לגמרי - אז יוכל להיכנס למקומו שבגן עדן. אך אם כבר בחיי האדם, החומריות והגשמיות שבו הזדככו לגמרי, והוא נעשה אישיקל נשמה - באפשרותו להיכנס ישר לגן עדן, בלי תחנות הביניים של הקבורה ושל חיבוש הקבר.

אליעזר עבד אברהם היה מאלה שהגיעו לדרגה נשגבה כזו. בחייו הוא נהיה א-שטיקל נשמה, הוא זיכך עצמו לגמרי, עד שזכה להיכנס ישר לגן עדן.

איך הוא הגיע לזה?

חז"ל (ילקו"ש טו) אומרים, שאליעזר הוא הבן של נמרוד. אין מה לומר, יחוס רציני... איך הוא הגיע להיות עבד אברהם? איך הוא זכה לכך?

חז"ל (ב"ר ס.ג) מכנים את אליעזר עבד אברהם ”עבד משכיל”. אומר המדרש (שם): ”ומה השכלתו? אמר: כבר קללתו של אותו האישי בידו, שמא יבוא כושי אחד או ברבר אחד וישתעבד בו, מוטב לי להשתעבד בבית הזה ולא בבית אחר”.

אליעזר עשה חשבון פשוט: בכל מקרה אני מקולל בקללת ”ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו”. אני עבד ואשאר עבד. זאת גזירה ואי אפשר לבטלה או לשנותה. אבל דבר אחד כן נתון לבחירה - אצל מי להיות עבד.

אם כן - חשב אליעזר בלבו - למה לי להיות עבד אצל איהו כושי? למה לי להימצא בקרב אפריקנים פרימיטיביים אוכלי אדם? באמצע הלילה יקום האדון שלי כשהוא רעב, יחתוך את גופי, יוציא ממנו את הכבד שלי ויאכל אותו בתיאבון...

למה לי כל זאת? אני מעדיף להיות עבד אצל אברהם אבינו. איש אציל וירא אלקים. אלמד ממנו חכמה ודעת. קם ועשה מעשה, ונהיה עבדו של אברהם אבינו.

והעבד הזה אכן דבק באדונו, למד ממנו חכמה ודעת, עד שנהיה ראש ישיבה ומרביץ תורה גדול! ”אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה - שמושל בתורת רבו... שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים” (יומא נח ע"ב).

והתמיהה עצומה, איך עבד שפל נעשה לראש ישיבה ולמרביץ תורה אשר הנחיל את תורת רבו אברהם אבינו?

אומרים חז"ל (ב"ר נח.ח): ”זקן ביתו” - שהיה זיו איקונין שלו דומה לו. 'המושל בכל אשר לו' - שהיה שליט ביצרו כמותו. פלאי פלאים! איך אליעזר הצליח להידמות לאברהם בדמות דיוקנו? ואיך הצליח להגיע למדרגה הגבוהה של שליט ביצרו כמו אברהם אבינו?

התשובה לשאלה השנייה פותרת גם את השאלה הראשונה. הפנימיות שלו השתנתה לגמרי, הוא ביטל את גשמיותו, עד שנעשה שליט ביצרו כמו אברהם אבינו, ומתוך כך נעשה דומה לאברהם אבינו גם בדמות דיוקנו. הרי אברהם כולו לה', בלתי לה' לבדו, כל כולו רוחניות. כך גם אליעזר עבדו, הוא הלך בדרכו של אברהם אדונו וביטל את חומריותו וגשמיותו לגמרי, עד שנעשה כבבואה של אדונו. ובהיותו במדרגה נשגבה שכזו, שכל כולו רוחניות, ממילא לא היה צריך למות כדרך כל בשר ולעבור חיבושי קבר, אלא ישר נכנס חי לגן עדן. ומה הביא אותו לכל זה? כיצד זכה להגיע למדרגות הנשגבות הללו? - על ידי ”בואו חשבון!” הוא עשה חשבון פשוט: ”שמא יבוא כושי אחד או ברבר אחד וישתעבד בו, מוטב לי להשתעבד בבית הזה ולא בבית אחר”. מכאן התחיל הטיפוס במעלה סולם, דרגה אחר דרגה, זיכוך אחר זיכוך, עד שהגיע לראש הפסגה ומשל ביצרו ומשל בתורת רבו!

תראו מה אפשר להשיג על ידי ”בואו חשבון”. חשבון פשוט יכול לרומם את האדם למדרגות הנשגבות ביותר. מבהיל על הרעיון!

מעשי ראובן

בימיו האחרונים של אביו, טס רבי ראובן זצ”ל לארץ הקודש חזרה מארצות הברית כדי לבקרו. לאחר מכן, תינה את צערו והלין על כך, שבעת הטיסה זכר לכוון את מעשיו לשם מצוות כיבוד אב, אולם כשפגש את אביו שכח לתת את דעתו על המצווה.

בעת חוליו, כשבניו היו מטפלים בו ומגישים לפניו את מזונו, היה רבי ראובן מזכיר להם לכוון לשם מצוות כיבוד אב. כשהיה לומד עימם תורה בעמל ושקיעות עצומה, היה מעוררם לחשוב על מעשיהם באותה שעה ומזכירם כי בכל רגע הם מקיים מצוות עשה מדאורייתא של ”והיגית בו יומם ולילה”.

זכרונות מחייו של מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד

כפי שסיפר הרב יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א בספריו 'יסור יסרני ג"ח

הגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן הי"ד

לאחר הסתלקותו של הגאון הצדיק, יסוד העולם, ה"חפץ חיים", היה הגאון רבי אלחנן זצוק"ל נוסע לבית התלמוד בקלם ושוהה שם בראש השנה וביום כיפור, במחיצת הצדיק הקדוש רבי דניאל מובשוביץ הי"ד. לקראת חג הסוכות הגיע לקובנה, כדי לאסוף כסף לישיבתו בברנוביץ.

בהגיעו לקובנה, היה מתאכסן רבי אלחנן אצל ידידו, הגאון הצדיק רבי גדליה דסלר מקלם. רבי אלחנן קבע את מקום תפילתו בבית המוסר בקובנה – מה שהשרה רוח של התעלות ואוירת רוממות של הימים הנוראים.

הגאון רבי אלחנן היה מגיע לקובנה ברכבת. הוא נשא בידו אך שקית בד אדומה, ששימשה קודם לכן ציפית של כר נוצות. בשקית זו הכניס את התפילין, את הטלית ואת סידורו. כשירד מהרכבת, שם את שקית הבד על גבו, וכך היה הולך ברגל לביתו של הצדיק רבי גדליה דסלר, שזכה לארחו בעת שהותו בקובנה.

נשיאת השקית לא ביישה את כבוד תורתו, מפני שהכל ידעו שכל פרוטה שמוציא הגאון מחושבת היא. המעות שבידיו, היו כספי צדקה שגייס למען הישיבה. לכן הסתפק בשקית אדומה דלת מראה, ובלבד שלא להנות מכספי צדקה.

חנות הנעליים שלנו הייתה קרובה לביתו של הצדיק רבי גדליה דסלר. לכן היה נכנס רבי אלחנן לחנות של אבא טרם פנה לבית מארחו. אבא קיבלו במאור פנים ובכבוד מלכים, ונתן לו תרומה ביד רחבה.

הגאון הקדיש כל רגע כדי לאסוף כסף לישיבתו. הוא לא פנה לנוח מטרחת הדרך, על אף שהטלטל זמן רב בדרכים.

הדרך לקובנה הליטאית מברנוביץ – שהייתה תחת שלטון פולין - הייתה בעייתית, משום שלאחר מלחמת העולם הראשונה, כשקמה מדינת ליטא, פלשו הפולנים לווילנה, עיר הבירה של מדינת ליטא החדשה, וכבשו את פלך וילנא, שהיווה שליש משטחה של ליטא.

מני אז נותקו הקשרים הדיפלומטיים בין פולניה לבין ליטא. הגבול ביניהן היה סגור, וכדי לעבור מפולין לליטא, היו צריכים לנסוע ללטביה – לה היה גבול משותף עם פולין. שמעתי, שלגאון רבי אלחנן היה פספורט לטבי, ואף הוא היה נוסע לליטא דרך לטביה.

מוריס סובר ז"ל - ידיד משפחה שהתגורר באמריקה - סיפר לי, כי באחת הפעמים שהגיע הגאון רבי אלחנן וסרמן לאמריקה כדי לאסוף כסף לישיבתו בברנוביץ, אמר הגאון: "אם היה רק לחם לבני ישיבתי - לא הייתי נוסע בשום אופן לאמריקה כדי לאסוף כספים".

במשפט זה תיאר רבי אלחנן את העניות ואת הדוחק הנורא ששררו בישיבה. כששמע זאת היהודי היקר, רבי מוריס סובר, מייד קם ואמר: "רבנו, אני תורם את סכום הכסף לו וקוקה הישיבה על מנת לקנות לחם לכל השנה".

המצב הגשמי בישיבה היה קשה מאד. בני התורה הסתפקו במועט, אך היה קושי להשיג אף לחם לשובע! על אף המצב הגשמי הירוד שהיה בישיבה, הדבר לא השפיע כלל על לימוד התורה, שהיה בשיא המעלה!

ראיית זיו פניו של הגאון רבי אלחנן, הייתה מחדירה יראת שמיים. בכל עת היה דבוק כל כולו בבוראו ושקוע בעומק מחשבותיו. מעולם לא עלתה בת צחוק על פניו, כי אימת הימים הנוראים עמדה מולו, לא רק בזמן "אלול".

ביהדות ליטא בכלל ובקובנה בפרט, ראו בו תלמיד חכם עצום וממלא מקום רבו, בעל ה"חפץ חיים". מובן שיהודי קובנה תרמו ביד רחבה להחזקת הישיבה של הגאון הצדיק רבי אלחנן.

אנו, הילדים והנערים, היינו מפסיקים את שיחתנו כשראינוהו, בשל יראת הכבוד שרחשנו לו. היינו אף מביטים בפניו הטהורות ומתבוננים בתפילתו ובכל הנהגותיו, עד כמה שהבנתנו משגת. הוא היווה בעבורנו דמות, ואף גדולי התורה בבית המוסר רעדו מגדלותו.

מקומו בבית המדרש היה במזרח, ליד הצדיק רבי גדליה דסלר. ליד מקום מושבו, בצד הכותל המזרחי, הייתה אחת מדלתות הכניסה. הוא היה נכנס משם ומתיישב מייד במקומו במזרח, כדי לא להטריח את הציבור לקום לכבודו. מובן כי השתדלותו בעניין זה לא הועילה, כי בעת כניסתו למקום, קמו כולם ביראת כבוד, לכבוד תורתו וצדקתו!

שיעוריו של רבי אלחנן

בשבת מסר הגאון שיעור עמוק בגמרא, במשך כשעתיים וחצי. בעת שמסר הגאון את שיעורו, שרר במקום שקט מוחלט, בשונה מהריתחא דאורייתא שהייתה בשיעורו היומי של הגאון רבי יחזקאל ברנשטיין. תלמידי החכמים שנכחו בשיעור, לא הביעו את דעתם באמצע דבריו של רבי אלחנן, עקב יראת הכבוד שרחשו לו.

לפני תפילת מנחה, היה רבי אלחנן מוסר אף שיחה מוסרית. הוא עמד על יד הבימה וסביבו עמדו כולם והאזינו באימה וביראת כבוד.

בעת שיחתו, שררה דממה מוחלטת, שהזכירה את הדממה ששוררת בעת מסירת השיחה ביום כיפור טרם תפילת נעילה, שכן דרשותיו של הגאון הצדיק רבי אלחנן, לא היו דרשות של מה בכך. מטרת דבריו הייתה להחדיר יראת שמיים בלב הנוכחים.

את הילדים ואת הנערים היו שולחים החוצה, לחצר בית המדרש או לקומה השנייה, שם נמסר שיעור במסגרת "תפארת בחורים".

המבוגרים לא רצו שיהיו ילדים במקום, כדי שלא תופרע הדממה. קול צחוק של ילד, הפריע למבוגרים להתרכז בדברים הנשגבים שרבי אלחנן מסר, ובעיקר משום שהגאון דיבר בפני ציבור תלמידי החכמים דברים גבוהים ועצומים, שנערים אינם מסוגלים להבין, וממילא נוכחותם רק תפריע.

אנו היינו מציצים מידי פעם מבעד לדלת ובודקים אם כבר הסתיימה השיחה. המראה שנשקף לנגד עינינו היה מדהים, הציבור כולו מאזין בקשב רב, כשפני הכל מביעים אימה ופחד.

בתקופת שלטון הרוסים, בשבת האחרונה לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה בין רוסיה לבין גרמניה, נמסרה שיחה על ידי הגאון רבי אלחנן. המבוגרים מבין הנערים ב"תפארת בחורים" אמרו, שהוא גילה עתידות בשיחה זו.

על אף ששאלתי את אבי אודות אותה שיחה פעמים רבות, הוא לא הסכים לגלות לי את הנאמר. בדרך כלל העביר לנו אבא חלק

מדבריו של רבי אלחנן כדי לחנכו. נראה שאבי סבר, שאם הגאון רבי אלחנן לא רצה לומר את שיחתו בפנינו, פירוש הדבר, שאיננו ראויים שיועבר אלינו תוכן השיחה. ייתכן שאבא אף חשש שמא לא יעביר את תוכן השיחה כראוי, ועל ידי כך תפוג חלילה ההשפעה שהייתה עליו והרושם שנחקק בלבו.

זוכר אני את העובדה שסיפר רבי אלחנן בדרשת המוסר שלו. אבינו סיפר לנו עובדה זו, כדי להחדיר בלבנו יראת שמים ואמונת חכמים.

הסיפור היה אודות הדיבוק, שהביאו לפני הגאון רבי ירוחם יהודה לייב פרלמן פרלוב, הגדול ממינסק. כשהחל הגאון, רבה של מינסק לחקור את רוח הדיבוק, החלה פתאום הרוח לצעוק, שהיא מוכרחה לצאת מייד מהמקום, משום שביום זה חל היארציית של הגאון מוילנה, והגאון דורש עכשיו בפני פמליה של מעלה בגן עדן, וכל הצדיקים בגן עדן הולכים לשמוע אותו. רבבות רבבות של מלאכים רצים לשמוע אותו, וגם היא רוצה לשמוע, ואולי יהיה בזה תיקון לנשמתה.

כל שיחות המוסר של הגאון רבי אלחנן, לא נאמרו רק לצורך השעה בה נשמעו, אלא התוו דרך והותירו רושם לכל החיים. ואף בשיחה זו רצה הגאון רבי אלחנן להמחיש את עוצמת הרעש והשמחה שיש בעולמות העליונים מתורתו של הגאון מוילנה.

צילתא דמהימנותא

משפחתי גרה ברוב לוקֶשָה 13 בקובנה. בבניין זה, גרה משפחת הגאון הצדיק רבי גדליה דסלר. הבניין היה בבעלות בית התלמוד דקלם.

מידי שנה בהתקרב חג הסוכות, היינו בונים בחצר ביתנו סוכה גדולה, שדפנותיה היו עשויות מקרשים עבים. סוכה כזו ניתן לראות היום רק במוזיאונים המנציחים את העבר...

לצדיק רבי גדליה דסלר לא הייתה סוכה, משום שלא היה לו מי שיבנה אותה. בנו הרב- ר' שמחה זיסל, מגדולי תלמידי החכמים מיישיבת טעלז - היה חולה ברגלו ונסע לשוויץ כדי להתרפא (כך סובבה ההשגחה שיינצל מהמלחמה ויזכה לעלות לארץ). לכן היה הרב דסלר אוכל בסוכתו. הוא היה מחכה שניסים את סעודת החג, ולאחר מכן היה אוכל עם משפחתו בסוכתו. מובן, שכאשר היה הגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן מתארח אצל הרב דסלר, היה אף הוא אוכל בסוכתו. מובן אפוא, שהשתדלנו לסיים את סעודת החג במהירות, כדי שהצדיקים יספיקו לקיים את מצות "לישב בסוכה", בפרט בלילה הראשון.

בכל שנה, מספר ימים טרם חג הסוכות, היה אחי הבכור, רבי יוסף, מוציא את קרשי הסוכה המאוחסנים במרתף ביתנו, ובונה את הסוכה הגדולה בסיוע כל הילדים.

אבא היה יוצא לשוק וקונה עגלה מלאה בסכך. האיכרים הליטאים ידעו אודות הצורך בסכך לכבוד חג הסוכות, לכן הביאו עגלות מלאות ענפים טריים, שנכרתו מעצי אורן ומעצי ברוש, ואלה היו מכסים את הסוכה כדין. לענפי הסכך היה ריח נעים של יער.

הרב דסלר, שגר בקומה השנייה, היה מביט מבעד לחלון, וכשראה שאנו מסיימים לחבר את דפנות הסוכה ומתכוננים לשים את הסכך – היה מודיע זאת לגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן, שהיה מגיע מייד ומבקש מאחי הבכור, רבי יוסף, שיתן לו הזכות לשים את הסכך על הסוכה.

מובן שהסכמו בשמחה. היינו מתרגשים עד מאד מהזכות הגדולה שנפלה בחלקנו. כך זכינו לשבת בסוכה, שהגאון הצדיק רבי אלחנן השתתף בהקמתה!

אנו הילדים סייענו לצדיק בהנחת הסכך: הבאנו סולם, שולחן עץ וכיסא, והחזקנו בהם, כדי שהגאון רבי אלחנן יוכל לשים את הסכך בקלות. הגאון עלה על הסולם או על השולחן, ואנו עמדנו בשורה, כשכל אחד מגיש בתורו ענף של סכך.

אחי רבי יוסף, שהיה נער כבן חמש עשרה, עמד בתוך הסוכה, כשבידו מקל ארוך, אותו היה מרים כדי לסמן לגאון היכן צריך להניח ענפים נוספים. לאחר שסיים אחי הגדול לסמן, ירד הגאון הצדיק מהסולם ונכנס לסוכה כדי לבדוק בעצמו שלא חסר סכך.

שמחתנו הייתה עצומה. במשך כל השנה חיכינו לרגע מיוחד זה, בו נוכל לעזור לגאון רבי אלחנן בהנחת הסכך.

בחודשים אלו ירדו בליטא גשמים עזים, אך לא נהגו לכסות את הסוכה בגגון כדי להגן מפני הגשם, לכן לא ציפינו את הסוכה בסדינים.

קישטנו את הסוכה באגוזי ערמון שהיו גדלים פרא בכל הרחובות. היינו משחילים בחוט את אגוזי הקשטנות ועושים מהם צורת מנורה וקישוטים נוספים.

בקובנה של אותם הימים, לא ידעו שניתן לאכול את האגוזים על ידי צלייה ואפייה, לכן היו האיכרים אוספים בשקים גדולים את אגוזי הקשטנות מן הרחובות, כדי שישמשו מאכל לבהמותיהם. לפני חג הסוכות, אף אנו אספנו אותם, כדי לקשט את סוכתנו.

חג הסוכות חל בסתיו. בדרך כלל היו יורדים בסוכות גשמים עזים, ולעיתים אף התחיל כפור. כאשר הייתה קרה - לא ירד גשם.

לפני שחלה סבי, הגאון רבי משה לייב כגן, היה נוהג להכניס תנור חימום מברזל לסוכה, והיה ישן בה עטוף במעיל פרווה ובשמיכת פוך בשל הכפור האיום. אך ביום גשום, לא יכלו בשום אופן לישון בסוכה, משום שירדו גשמים עזים, כמבול של מים.

בלילה הראשון של סוכות, לאחר שפסקו הגשמים, אנו, הילדים, ירדנו לסוכה ובדקנו שאין טפטוף של מים מהסכך, משום שאם יש גשם, ואפילו טפטוף מים שנכנס לתוך התבשיל ומקלקלו - פטורים מן הסוכה ואסור לברך את הברכה "לישב בסוכה".

היינו מחכים בבית עד שייפסק הגשם. לאחר שנוכחנו לראות שהגשם פסק, המתנו כשעה, ואז ירדנו ובדקנו שאין כל טפטוף מהסכך. אם במשך מספר דקות לא היה כל טפטוף, היינו קוראים לכולם לבוא לסוכה. כל אחד מבני הבית נטל בידו דבר מה: אחד לקח את החלות, ושני את היין, את האוכל ואת שאר הכלים.

לא פעם קרה, שאבא התכוון לקדש על היין, ולפתע החלו לרדת טיפות מהסכך. בלית ברירה נטלנו את האוכל ואת הכלים ושבנו הביתה. חיכינו עד שהטיפות תיפסקנה, ואז שוב הורדנו את כל האוכל, ניגבנו את השולחן ואת הכסאות, וכשהכל היה מוכן לקידוש, שוב החל לרדת גשם ונאלצנו לשוב הביתה, וחוזר חלילה. לעיתים היינו מחכים אף חמש שעות! לא פעם ארע, שרק קרוב לחצות הלילה יכולנו לעשות קידוש ולאכול כזית חלה. ישבנו בבית וציפינו בכיליון עיניים לרגע בו נוכל לקיים מצות אכילת כזית בסוכה.

התחנכנו ולמדנו מכך, מה פירוש הידור מצווה בתכלית. מהי מידת הזהירות הנדרשת כדי לא להיכשל חס ושלום בברכה לבטלה. כל הטרדות, העלויות והירידות לסוכה - נסכו בנו שמחה!

כאשר הצלחנו סוף סוף לשבת בסוכה, הזדרזנו מאד וסיימנו את הסעודה, לאחר מכן היינו מודיעים למשפחת הרב דסלר שהסוכה

התפנתה. או אז היו בני המשפחה יורדים במהירות עם האורח הצדיק, רבי אלחנן וסרמן.

אנו הילדים עמדנו בדממה מוחץ לסוכה, כדי לשמוע את הקידוש של הגאון רבי אלחנן וסרמן. לאחר הקידוש הלכנו מהמקום, כדי שלא ירגישו בנו ולא נפריע חלילה. בנוסף לכך, לא רצינו להאזין במרמה לשיחתם של גדולים אלו.

לעיתים, כשהגשם פסק רק קרוב לחצות הלילה, היינו מזמינים את הגאונים לסוכתנו ואוכלים עמם, כדי שכולנו נספיק לקיים את המצווה.

האורחים היו מכבדים את אבא שיקדש ראשון, משום שהוא בעל הבית, ואבא, כמובן, היה מכבד אותם שיקדשו לפניו – מפני כבוד תורתם.

לא ניתן לתאר את האושר הגדול שלנו, על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו - לאכול בליל חג הסוכות במחיצתו של הגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן. הגאון אמנם התארח בסוכתנו, אך הוא אכל רק ממה שהוכן על ידי משפחת הגאון רבי גדליה דסלר. מובן שנהגנו בראת כבוד ולא הפרענו לגאון בשאלות ובבקשות. הרגשנו את עצמנו יושבים בסוכת הצדיקים, סוכת עורו של לוייתן.

ימי חג הסוכות לא יישכחו מלבי. רושם אדיר של הידור מצווה ודקדוק ההלכה בתכלית נותר חקוק בלבי.

ברכתו של הקדוש רבי אלחנן וסרמן

פעם אחת, כשהגיע הצדיק והקדוש ר' אלחנן אחרי יום כיפור לקובנה ושהה בבית הגאון רבי גדליה דסלר, לקחה אמא אותנו, ארבעת ילדיה, אל הגאון הקדוש רבי אלחנן, כדי שיברך אותנו. בידיה אחזה מגש עמוס פירות יפים והביאה לו. משכנסה לחדר ושטחה את בקשתה, ברח רבי אלחנן מן החדר כשהוא מפטיר ואומר: "איני רבי שמחלק ברכות". הצדיק רבי גדליה, שנכח במעשה, אמר לו: "אתם מצערים בת תלמיד חכם, כיון שהיא חושבת שאתם ברוח הקודש שלכם רואים, שאינכם יכולים לברך ואין הברכות יכולות לחול עליהם- שאינם ראוים לברכה".

שב רבי אלחנן לחדר ואמר לאמא: "מה את חושבת, בת ישראל כשרה, שאם אני אשים את שתי ידיי על ילדייך, הם יגדלו להיות תלמידי חכמים ויראי שמיים! לא כן, צריכים למסור את הנפש למען חינוך הילדים. יש להדריך אותם למסירות נפש בקיום המצוות, לשלוח אותם לישיבות, לקחת תלמידי חכמים מצוינים שילמדו איתם, לשלם להם כסף רב ולעמוד איתם בקשר כל הזמן, ורק אז תוכל הברכה לחול".

אחר כך בירך את כולנו, וזכינו אנו להינצל מן התופת, לעבור את הגיטאות והמחנות ולהישאר בחיים. כל העת קיננה בנו ברכתו של צדיק, והרגשנו כי היא זו אשר הגנה עלינו בתקופות זעם.

צעדת הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד לעקידה – עדות ראיה

רבות נכתב על הריגתו של גדול הדור רבי אלחנן וסרמן הי"ד. יש מספר פרטים שרציתי לעמוד על דיוקם בתור אחד שנתר שריד ופליט מגטו קובנה, והיה עד ראייה לראות כבלע את הקודש כשנלקח להריגה. הדבר ידוע ומפורסם, שגאון הדור הקדוש, רבי אלחנן וסרמן הי"ד, היה בביתו של הרב הגאון הצדיק והקדוש רבי אברהם גרודז'נסקי זצוק"ל בסלבודקה, בטרם לקחו אותם הרשעים הארורים הפרטיזנים הליטאים להריגה.

הפרטיזנים הליטאים התחילו לחטוף אנשים מבתיהם כדי להובילם לפורט השביעי בקובנה. כל האזור היהודי בסלבודקה היה בסכנת מוות. מי שהצליח להתחבא במקומות מסתור: במרתפים, בעליית גג או במחסנים - ניצל לעת עתה. בד"כ רצו הרוצחים להרוג אנשים צעירים, כדי שבעתיד לא יהיה מי שילחם נגדם. אנשים זקנים הם מיעוט לקחת להריגה. אחר כך היה להם זמן כדי לרצוח את כולם, אבל אז נגזרה גזרה משמים כגזרת עשרה הרוגי מלכות.

ידוע, שהקדוש הגאון רבי אברהם גרודז'נסקי ביקש מהגאון הקדוש רבי אלחנן שידרוש בענייני השעה ובענייני קידוש השם. רבי אלחנן התחיל לדרוש, ואז נכנסו הרוצחים הפרטיזנים הליטאים לתפוס את כולם. כשראו את הקדוש הגאון רבי אלחנן וסרמן - לקחו אותו, ואילו את הקדוש הגאון רבי אברהם גרודז'נסקי השאירו בינתיים ברחמי שמים. לרוצחים הליטאים היה תענוג עילאי לרצוח קדוש וצדיק כרבי אלחנן הי"ד.

באותו היום חטפו ואספו כשלוש מאות איש, רובם גדולי תורה וצדיקי עולם. איזור החטיפות היה סביב לישיבה - שם גרו רוב בני התורה. את כולם אספו והובילו על הגשר שהוביל מסלבודקה לקובנה דרך רחוב לוקשה, להר הירוק, לפורט השביעי.

התאריך המדויק היה יום ראשון י"א תמוז, שבועיים לאחר פרוץ המלחמה. אחי רפאל ואני הלכנו ברחוב לוקשה ליד הבית שבו גרנו כדי להביא אוכל למשפחה. כבר היינו סמוך לביתנו, כשנפתע ראינו מרחוק את הקדושים מסלבודקה עוברים את הגשר ואת הרחוב שליד הגשר ומובלים שמאלה לרחוב שלנו ע"י הרוצחים. הם הגיעו לרחוב לוקשה פינת רחוב מאפו - שם היה בנין גדול שנקרא "בית העם" אשר שימש היהודים כאולם להופעות שונות.

נעצתי לראות את הקדושים - אולי אזהה אחד מביניהם. מצידם ומאחוריהם הלכו עשרות פרטיזנים ליטאים מלאי סדיזם וצמאי דם, כשהרובים והכידונים בידיהם מוכנים לירי בכל רגע. הם הובילו את הקדושים בשורות - שלושה בכל שורה - ושמו שאף אחד לא יוכל לברוח.

בשורה הראשונה באמצע הלך הגאון, צדיק יסוד עולם, הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד, ואחריו שלוש מאות איש מסלבודקה, רובם תלמידי חכמים, שאת חלקם זיהיתי אף מרחוק. הבחנתי גם במורי ורבי שלימד אותנו ב"תפארת בחורים" בבית המוסר בקובנה, והיה מהמצוינים בתלמידי ישיבת סלבודקה.

המראה היה נורא ואיום. ידענו שזו דרכם האחרונה והם הולכים להיהרג על קידוש השם. הרחוב כולו התרוקן מיד ממעט היהודים שהיו בו, משום שכולם פחדו שיתפסו גם אותם ויצרפוס לשורות ההולכים להריגה.

הקדוש רבי אלחנן הלך בראש מורכן ופניו להטו. הוא היה שקוע במחשבה עמוקה כאילו הוא לא נמצא כעת בעולם הזה, אלא בדרכו לקבל פני שכניה. תמיד היה ידוע שעל פניו של הגאון הצדיק הקדוש רבי אלחנן לא נראתה בת צחוק. כל יום היה אצלו כמו יום כיפור, וגם כעת - בהליכתו לעקידה, בעומדו בראש השורה - היה דבוק בקונו, ולרגע לא הפסיק מעומק מחשבתו ומהדביקות בבורא עולם לפני עלייתו על קידוש השם לגנזי מרומים. הוא הלך כפוף כשעיניו הקדושות מביטות לארץ. אחריו הלכו כולם בשקט בלי להוציא הגה בקבלם דין שמים באהבה.

על אף אחד לא ראיתי פחד ורעדה אלא רק רצינות, כמו בתפילת נעילה ביום הכיפורים. אף אחד לא השמיע בכי או צעקה. כל אחד התייחד במחשבותיו. ברגע הראשון תהיתי מי מוביל את מי: הפרטיזנים הרוצחים הליטאים את קדושי ישראל, רבי אלחנן, חברי

ותלמידיו, או להפך. רק הרובים והכידונים שבידי הרוצחים החזירו אותי למציאות ולראיית האמת המרה. איני יכול לתאר עוד את המראה הכואב הזה, אך ראינו בחוש את שריפת בית מקדשנו.

אני ואחי רפאל חזרנו מייד לביתנו. חששנו שעלולים לקחת גם אותנו. השומר מלינובסקי סגר בעדנו את דלת הכניסה ושמר שאף אחד לא יכנס. נכנסנו וסיפרנו להורינו את שראינו. מיד נעמדנו כולנו ליד החלון שפנה לרחוב מוסתר בוילון עבה, וראינו איך מובילים את הקדושים לעקידה. עמדנו ובכינו. הנה ספר תורה מהלך, נר החיים עתיד להכבות. ראינו בזה את חורבן עם ישראל וטעם חיינו ניטל. גדול הדור שמגן עלינו הולך לעקידה, ואין בידינו להצילו! אין מי שיעמוד לנו! היינו המומים, שבורים ורצוצים, לקחו מאיתנו את נור עם ישראל. מי יגן עלינו - על השרידים, כשעמוד הדור, צדיק יסוד עולם, נלקח מאתנו?

מקום הריגתו של הגאון הקדוש רבי אלחנן הי"ד

יש הכותבים שאת הקדוש, הגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן רצחו בפורט התשיעי, אך אין זה נכון. הדרך לפורט התשיעי הייתה דרך סלבודקה, סמוך לגטו בהמשכו של רחוב לינקובה. ההר שבו היה הפורט התשיעי נקרא הר לינקובה, ואילו את רבי אלחנן והקדושים העבירו מסלבודקה לקובנה דרך רחוב לוקשה, להר הירוק. דרך זו הייתה הדרך לפורט השביעי, שהיה המשך הרחוב של בית החיים של קובנה בהר הירוק. זו עדות שאני וכל משפחתי ראינו בעינינו.

(רבים הכותבים על הרציחות של הקדושים בקובנה מזכירים את הפורט השביעי ואת הפורט התשיעי. מה היו מקומות אלו? בזמן ששלט הצאר הרוסי בליטא הוא בנה מבצרים סביב קובנה כדי שתהיה לו שליטה על האזור כולו. בין המבצרים היו הפורט השביעי והפורט התשיעי. סביב המבצרים היו עמקים שנועדו להקשות על האויבים לכבוש את המקום. למעשה, שימשו המבצרים בהמשך כבתי סוהר).

על הימצאו של רבי אלחנן בפורט השביעי סיפרה לנו בת דודתי, מרת רחל זוסמן הי"ד, שנחטפה לפורט השביעי עם בעלה. בתחילת ימי הגטו היא תארה לנו את כל מה שעבר עליה. היא ספרה, כי הליטאים הרוצחים בהנהגת אנשי ס"ס חטפו כשלושת אלפים נשים והכניסו אותן לבנין של הפורט השביעי, לבית הסוהר. כמו כן, חטפו כעשרת אלפים גברים והחזיקו אותם בעמק שליד המבצר ללא אוכל וללא שתייה. על הגבעות סביב הפורט שמרו הפרטיזנים הליטאים. מפעם לפעם היו יורים לתוך הקהל ורוצחים את הקדושים, בטענה שהם ניסו כביכול לברוח. כמו כן, היו מוציאים קבוצות קבוצות של נשים ושל גברים ורוצחים אותם תוך מספר ימים.

בעלה של בת דודתי היה מתקרב למבצר של בית הסוהר שבו שהתה, והיה מספר לה על מכרים שנחטפו. הם עדין לא האמינו שירצחו את כולם והיו בטוחים שהם נמצאים רק במעצר. באחד הימים סיפר לה בעלה, שהביאו את הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן עם קבוצה גדולה של תלמידי חכמים מסלבודקה.

היה זה ביום ראשון, שבעיים לאחר פרוץ המלחמה. רבי אלחנן כל הזמן דרש בפני הקדושים על קדוש השם, וכולם עמדו סביבו. כשלא היה בו עוד כוח לעמוד, שכב על הארץ והמשיך לדרוש עד כלות כוחותיו כשכולם סביבו צמאים לדבר ד'.

הוא הזהיר את כולם שהם עומדים לעלות לקרבן עבור עם ישראל ועליהם להיזהר לא לפגוע במחשבת פגול שפוסלת את הקרבן, אלא לעלות לקרבן לדי' במחשבה טהורה כדי לכפר על עם ישראל.

למחרת, בשעות הצהריים של יום שני י"ב תמוז, התחיל הרצח האיום של עשרת אלפים הקדושים והטהורים. בזמן הירי יצרו פתח צר בצד

אחד ואפשרו לנערים ולילדים לברוח. בתחילה רצחו את הגברים, כדי שלא יהיה מי שיתקומם נגדם, ולאחר מכן יכלו בקלות לרצוח את הנשארם. הרוצחים הליטאים הציבו על הגבעות מסביב מכוונות יריה וירו אלפי כדורים לתוך הקהל הקדוש.

בבריחה הצליחו כמה עשרות יהודים לנוס על נפשם, והם אלו שסיפרו בדיוק את דבריו הקדושים של הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד. כך היה גם בעת שרצחו את תלמידי ישיבת קלם - אותם שהצליחו להימלט מן התופת הפיצו את דבריו האחרונים של הצדיק רבי דניאל מובשוביץ מקלם הי"ד.

(זו התשובה לרבים השואלים: "אם נרצחו כולם, איך נודעו דבריו האחרונים של רבי אלחנן?" התשובה לכך: ראשית, מכיוון שבודדים אכן זכו ונצלו. נוסף על כך, הרוצחים הרגו תחילה את הגברים, והנשים נשארו בחיים. הבעלים מסרו לנשים את דבריו הקדושים, כמו שמסר בן דודי לאשתו, והן ספרו זאת אחר כך).

כך המשיכו לירות בקהל עד שעה מאוחרת בלילה, עד שהקול נדם. יום הזיכרון המדויק הוא יום שני י"ב תמוז תשי"א, שבעיים לאחר פרוץ המלחמה.

לאחר הרצח האיום כיסו את המקום בסיד ובעפר ולא המשיכו לרצוח עוד בפורט השביעי, אלא עברו לרצוח בפורט התשיעי, שהיה מחוץ לישוב.

לפני כעשרים שנה הייתי שם, בפורט השביעי, על קיברו של הגאון הקדוש רבי אלחנן ושאר קדושי עליון. זכיתי להתפלל שם. ראיתי שבמקום העמק נוצרה גבעה בגובה שני מטרים מהעצמות של הקדושים והטהורים שנשארו בשלמותן. על פני הגבעה הכל מכוסה ירוק מעשבים ומדשאים שנועדו להסואה. דממה מסביב, אי אפשר אפילו לדמיין שבתחתית הגבעה קבורים עשרת אלפים קדושים שנהרגו בכל מיתה משונה.

וארט מהגר"א וסרמן לפרשת חוקת מתוך הספר "קובץ פרשיות":

"על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" (כא, כז) "המושלים. אלו המושלים ביצרם: בואו חשבון. בואו ונחשב חשבונות של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה" (ב"ב ע"ח ע"ב)

מספרים בשם רבי ישראל סלנטר: יש והאדם רוצה לעשות מעשה בידעו שהמעשה הוא בניגוד לדעת התורה, אבל האדם אומר לנפשו: "המעשה הזה יביא תועלת רוחנית רבה, יש בו משום הצלת היהדות!" המשיל הגאון על הדבר משל:

מעשה במלך ששלח את שרו בשליחות מדינית אל מלך אחר והזהירו: "אם יבקשו שרי המדינה שאתה הולך לשם להתערב איתך, אל תתערב איתם". הוא חזר ושילש את אזהרתו: "אל תתערב בשום אופן!"

השר בא למקום ייעודו ומילא את שליחותו. טרם עמד לחזור אמרו לו השרים: "גיבן אתה אדוניי". "לא נכון הדבר, מעולם לא הייתי גיבן", טען השר. "הבה נתערב", אמרו השרים, "במיליון של כסף, אם לא גיבן אתה".

השר נזכר אמנם באזהרת המלך, אך בכל זאת אמר לנפשו, הרי תוצאת התערבות זו איננה בגדר ספק ולמה לא אסכים לה ואעשיר על ידי כך את אוצר המלוכה? התערב השר, הפשיטו את מלבושיו ונוכחו לדעת כי איננו גיבן. שלמו את הכסף שזכה בו והשר חזר למדינתו שמח וטוב לב.

בבואו לפני מלכו סיפר על ענין ההתערבות. אמר לו המלך: "בשעה שהזהרתיך ידעתי על מה ולמה הזהרתיך. שרי המדינה ההיא התערבו איתך על סכום גדול פי מאה מזה שזכית בו, כי הם יפשיטו ערום את שרי. כעת אמנם זכית במיליון. אבל עלי להפסיד 99 מיליונים עקב פחזותך".

הנמשל מובן: אם אדם חושב בלבו כי למרות אזהרת התורה יביא הדבר האסור תועלת מרובה, יש להגיד לו: אותה התועלת שאתה רואה, חזתה אותה גם התורה מראש, ואם היא אסרה, סימן הוא כי לא תועלת אלא נזק גדול יגרום הדבר".

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

<p>נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) ישיבת עטרת מתתיהו (סעיודב) 054-8479928</p>	<p>סנהוריה ביהכ"ס פאג"י עזרת תורה בית הכנסת בית ישראל קטמון ישיבת יד אהרון קרית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה ביהכ"ס המרכזי שערי חסד 054-8498969 (קירט)</p>	<p>04-8699455 (חסידים) בביהכ"ס צא"י טבעון בביהכ"ס קדושי השואה כולל איילת השחר צריה קרית שמואל שטיבלך (רח' ורנר) טלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן) יבניאל ביהכ"ס מעין גנים יוקנעם יחד שבטי ישראל מדרשה לב לאחים יסודות ביהכ"ס המרכזי ירוחם ביהכ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעיר) 46 הפיסגה בבתי הכנסת: אמשינוב מנין אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת זאב חנות גיט שאבעס (העופר 2) גבעת שאול בבתי הכנסת: יחי ראובן אוהל יונתן כולל ישכר באוהליך גוש 80 ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גילה ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה כנסת 054-8429113 (גרוד) מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל ביהכ"ס היכל שמואל מרכז העיר כולל עטרת שלמה (רח' דוד ילין) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל היכל שמואל</p>	<p>בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנת יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישכר באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה אהבת אהרון בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה סלבדקא פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך קרלין שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז- ר"ע 88 חנות שאבעס חזון"א 49 מרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג בביהכ"ס זיו יהודה כרם גפן ישראל מנין אברכים שכון ה' ביהכ"ס המרכזי בתי ים 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכ"ס היכל הקודש הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצנלסון זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישרים חולון כולל בית דוד 052-7691549 חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזיער) ישיבת נחלת הלויים בביהכ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל</p>	<p>אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: קזיתני שיותי נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים אלעד אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים זכור לאברהם (הר"ן) מאור שרגא אחיעזר דגל התורה שדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטון) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר יעקב בישיבות באר יעקב גרודנא (ב"י) שארית יוסף ובכולל ריח השדה באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"ס שערי תורה ישיבת אור לשרים רמה ג' ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכ"ס לב אליהו פיתר גבעה A זכור לאברהם ישיבת הר"ן גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות דרכי תורה מנין אברכים בית דגן אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי הי"ו בית חלקיה 050-4156578 (מזן) ישיבת שערי שמועות בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל משה ורחל- רח' פרל אוהל תמר אשכנז רח' יעל</p>
<p>נתן להשיג בבתי החולים:</p> <ul style="list-style-type: none"> בלינסון-שניידר מעייני הישועה תל השומר 	<p>בית דוד אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי הי"ו</p>			

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: kgilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

האוצרות נהשפים!

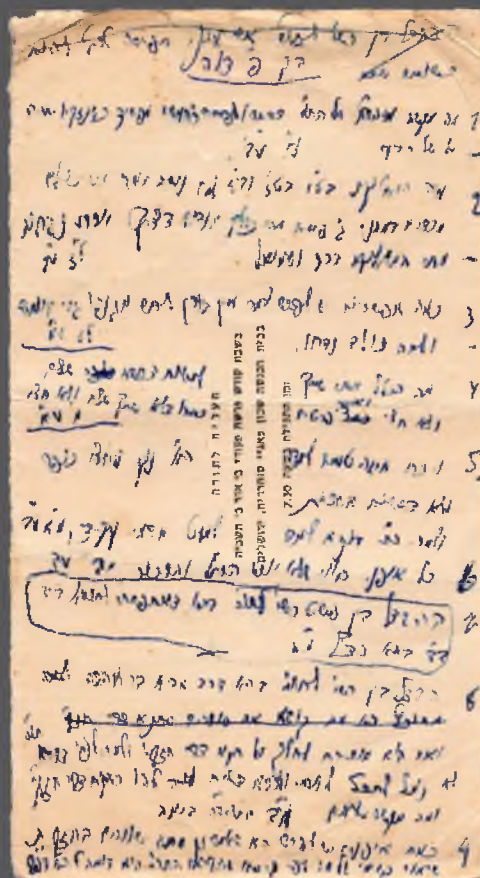
ספר המבחנים "בזאת תבחנו"

© צילום: שוקי לרר

אוצרותיהם של נאמני ומשמשי רבינו במשך עשרות שנים, מובאים לראשונה בספר חדש "בזאת תבחנו" המקיף את כל המבחנים שבחן רבינו רשכבה"ג זצוק"ל בכל מקצועות התורה, בתורה ובכל הש"ס.

בספר של קרוב לתשע מאות עמודים, מובאים מאוצרות הזהב, של בנו הגדול של רבינו, הגאון רבי משה שטינמן שליט"א, רבי משה יהודה שניידר, רבי יצחק רונזגרטרן, רבי איסר שוב, רבי משה סחייק, שליט"א ושאר נאמני רבינו זללה"ה.

בספר 'בזאת תבחנו', מובאים כל השאלות שהיה שואל רבינו את התלמידים בכל מקצועות הש"ס, החל מחמשה חומשי תורה, גיטין וקידושין, וכל סדרי נזיקין, קדשים, טהרות, וכלה במבחנים לאברכים שגמרו ללמוד יורה דעה.

בשאלות ניכרת הפיקחות העצומה של מרן, והשליטה האין סופית שלו בכל מרחבי הש"ס.

ובראש הספר מאתים עמודים של מבחנים מכתב ידו של מרן זללה"ה כפי שמסרם למשמרת לבנו הגאון רבי שרגא שליט"א.

מבחן על פרק ד' וה' שכתב מרן לעצמו (שנת תשכ"ח) על גבי פתק של הזמנה. מחמת העניות המרובה שהיתה מנת חלקו, היו תקופות שאפילו דפים לכתובה לא היו מצויים בידו.

יוצא לאור על ידי בני המשפחה.

להזמנות ניתן גם דרך מוקדי 'קובץ גליונות' במחיר מיוחד.